

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: E24.

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 1.

Ministeri Yrjö-Koskinen.

8/3-45.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 46/16.

Ankara SSA 21 P:nÄ maalisk. KUUTA 19 45.

VIITTAUS:

P:nÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. 19

17/398 Pak : 45
28/4-45 - - -
USAAT
N 5. 824.
Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportit n:rot 1, 2, 3, 4 ja 5.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle tämän ohessa kuutena kappaleena raporttinsa

- N:o 1. Turkin asenteesta.
- N:o 2. Panarabialaisen liikkeen kehityksestä.
- N:o 3. Ranskan, Syyriän ja Liban'in välisistä suhteista.
- N:o 4. Tilanteesta Rumanianssa.
- N:o 5. Kehityksestä Kiinassa.

Lähettiläs:

A. S. Yrjö-Koskinen
A.S. Yrjö-Koskinen.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 17/398 Sak 45 Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Ankara ssa 8 p:nä maalisk. kuuta 1945.

28/4-45

5. 824.

Asia: Turkin asenteesta.

Sitä mukaa kuin nykyisen maailmansodan lopputulos on alkanut käydä yhä selvemmäksi ja nimenomaan Saksan tappio varmistunut on Turkin ulkopoliittinen asenne aste asteelta tullut liittolaisystävällisemmäksi. Vielä viime vuoden keväällä koetti se vastustaa painostusta, jota lähinnä liittolaisensa Englanti sitä vastaan harjoitti ja onnistuikin liittosuhteesta huolimatta suurin piirtein säilyttämään toimintavapautensa. Tämän vuoksi väitetäänkin, luullakseni asiallisesti, Turkin hallituksen suhteiden täkäläiseen Englannin ambassaadiin näihin aikoihin olleen erittäin viileitä. Turkin asenne vielä tällöin, kuten aikaisemminkin sodan aikana, johtui arvatenkin etupäässä varovaisuussyistä. Sen armeija oli vielä puutteellisesti varustettu, saksalaiset olivat edelleen Balkan'illa ja, millä ehkä oli ratkaiseva merkitys, Turkin yleisesikunta piti sodan lopputulosta vielä epätietoisena.

Anglosaksien onnistunut maininnousu Ranskaan kesäkuun alussa näyttää olevan se tapahtuma, joka ratkaisevimmin vaikutti Turkin kannanoton muutokseen. Tästä lähtien on siirtyminen liittolaisleiriin tapahtunut säännöllisin etapein. En-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sinnä tapahtui elokuun alussa - luullakseni yllätyksenä Saksalle - diplomaattisten ja kaupallisten suhteiden katkaiseminen Saksaan. Suhteet Japaniin säilytettiin tällöin vielä, mutta kehityksen logiikka oli tällöin jo selvä. Vastaavanlaatuinen välirikko Japanin kanssa tapahtui siten kuluvan vuoden tammikuun ensi päivinä. Puuttui enää vain sodanjulistus näille maille, jota ennemmin tai myöhemmin odotettiin, mutta joka kaiketi olisi vielä siirtynyt, jolleivät Krim'in konferenssissa tehdyt päätökset olisi ratkaisua jouduttaneet. Sodanjulistus tapahtui, kuten tunnettua, 23 päivänä kulunutta helmikuuta.

Sotilaallisessa suhteessa ei Turkin sodanjulistuksella liene käytännöllistä merkitystä, joskin se ehkä katsoo etujensa mukaiseksi osallistua Egean meren saarten puhdistukseen. Poliittisessa suhteessa sitävastoin näyttää sodanjulistuksella Krim'in kokouksen päätösten taustaa vastaan katsottuna olevan Turkille huomattava merkitys. Tärkeintä tällöin ehkä ei ole se, että se nyt pääsee osallistumaan Euroopan olojen sodanjälkeiseen uusjärjestykseen, mihin se kyllä panee suuren arvon, vaan se, että se, vaikka sitä ei olekaan hyväksytty "yhtyneiden kansojen" joukkoon, kuitenkin liittyneenäkin (associée) katsoo saaneensa takeita Neuvostoliiton ekspansioonipyyteitä vastaan sen suunnalla, joita se viime vuosina on pelännyt.

Ei voitane kieltää, että Turkin ulkopoliittinen johto on sodan aikana taitavasti luovailleen osannut välttää kareja. Tilanteen kehitys Balkan'illa antaa sille kuitenkin edelleen aihetta huolestumiseen, seikka, mikä selittää myös sen osallistumiselleen sodan jälkiselvitykseen osoittaman suuren kiinnostuksen. Kaikesta päättäen on

Turkki levoton slaavilaisen ajatuksen voimistumisesta Balkan'illa. ⁺⁾ Jos tämä ajatus voisi kypsyä ja suunnitelma toteutua s.o. slaavilainen valtioliittoutuma pääsisi syntymään Balkan'illa, johon tulisivat kuulumaan, paitsi Jugoslaviaa ja Bulgariaa myös Makedonia ja Albania, pelätään Turkissa varsin yleisesti, että siitä tulisi aiheutumaan jatkuva vaara ainakin Turkin eurooppalaisille alueille. Joka tapauksessa täytynee Turkin nyt haudata lempiajatuksensa yleis-balkanilaisen valtioyhtymän muodostumisesta rauhan ja turvallisuuden takaamiseksi Balkan'illa. Sensijaan hahmoitellaan Turkin-Kreikan-Albanianliittoa, Makedonian jäädessä edelleen Kreikalle. Tällä ajatuksella on toistaiseksi kuitenkin täysin spekulatiivinen luonne.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.
(A.S. Yrjö-Koskinen)

+)

Paraikaa on slaavilainen konferenssi koolla Sofiassa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 824.

ASIA: _____

Arkarassa olevan lähetysten raportti n:o 2.

Ministeri Yrjö Koskinen.

10/3-45.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 28/4-45 17 398 Sal. 45 - Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Ankara ssa 10 p:nä maalis kuuta 1944. 5. 824.

Asia: Panarabialaisen liikkeen
kehityksestä.

Senjälkeen kuin viimeksi (Rap. n:o 85 v. 1944) käsittelin otsikkokysymystä on kehitys arabialaisissa maissa ajatuksen toteutumista kohti kulkenut eteenpäin. Aleksandriassa syyskuun lopulla 1944 pidetyssä panarabialaisessa konferenssissa, jonka koollekutsumisesta jo ylläsanotussa raportissani mainitsin, saatiin laadituksi ja alustavasti hyväksytyiksi arabialaisen valtioliittouman yleiset suuntaviivat, jotka viisi arabialaista maata pöytäkirjan muodossa allekirjoitti - Saudi-Arabia (Hedjas) ja Yemen pidättyivät. Julkisuuteen laskettujen tietojen mukaan edellyttäisi mainittu pöytäkirja m.m. yhteisen neuvoston perustamista arabialaisia maita varten (Conseil de la Ligue des Etats arabes) jonka tehtäviin ensisijaisesti kuuluisi toimia liiton sisäisesti sovittelijana maiden välillä sattuvissa erimielisyyksissä. Liiton jäsenvaltiot sitoutuvat myös pöytäkirjan mukaan rinnastamaan ulkopoliittikkansa ja pidättymään kaikista sopimuksista ulkovaltojen kanssa, jotka olisivat omansa loukkaamaan toisen jäsenvaltion etuja. Tarkoituksena on pöytäkirjan mukaan edelleen, että maat

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoiksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoiksiin.

muodostaisivat kiinteän taloudellisen, rahataloudellisen, sosiaalisen ja sivistyksellisen yhtymän, mahdollisuuden mukaan yhdenmukaisine lainsäädäntöineen. Mainittakoon tässä yhteydessä, että suunnitellun liiton väkiluku tulisi noustamaan n. 30 milj. henkeen.

Kuten edellä mainittiin, eivät Saudi-Arabia ja Yemen allekirjoittaneet Aleksandrian konferenssin pöytäkirjaa. Näin on kuitenkin nyttemmin tapahtunut myöhempien kosketusten tuloksena. Ratkaisevasti lienee tähän vaikuttanut Kuningas FAROUKIN vierailukäynti tämän vuoden tammi-helmikuun vaihteessa Kuningas IBN SAOUDIN luona Mekassa, joskin Saudi-Arabia ja Yemen lienevät antaneet Aleksandrian pöytäkirjalle hyväksymisensä jo Kuningas Farouk'in matkaa valmisteltaessa. Näin ovat siis kaikki seitsemän arabialaista maata nyttemmin Aleksandrian pöytäkirjan suunnitelmien takana.

Viime helmikuun 14 päivänä kokoontuivat sitten - Egyptin kutsumana - Kairossa arabialaisten maiden edustajat laatimaan suunnitellun valtioliittouman peruskirjaa. Yemen ei kuitenkaan ollut konferenssissa edustettuna. Neuvottelut tapahtuivat tietenkin Aleksandrian pöytäkirjan pohjalla. Useimmat maista edustautuivat ulkoministeriensä kautta. Kairosta saapuneiden tietojen mukaan on konferenssi saanut valmiiksi luonnoksen peruskirjaksi, jonka Egypti, Saudi-Arabia, Transjordania, Irak, Syyria, Liban ja myös Palestiinan arabialainen edustaja allekirjoittivat. Kappale peruskirjaa lähetettiin Yemen'in tarkastettavaksi. Konferenssissa päätettiin lopuksi, että uusi konferenssi, Egyptin kutsusta, ko-

koontuisi Kairossa 17 päivänä kuluva maaliskuuta lopullisesti vahvistamaan peruskirjan, joka sen jälkeen alistettaisiin eri maiden parlamenttien ratifioitavaksi.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

A.S. Yrjö-Koskinen.

21/3 Edelläänainittu uusi konferenssi kokoontui sitten Kairossa 17 päivänä kuluva kuuta ja hyväksyi lopullisesti peruskirjan sanamuodon. Asiakirjan allekirjoittivat 20/3 muut arabialaiset maat, paitsi Yemen, jonka edustaja matkaviivytyksen vuoksi, kuten ilmoitetaan, ei vielä ollut saapunut perille.

Ayk

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 824.

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministeri Yrjö-Koskinen.

12/3-45.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

17 398 Sal 45
Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

28/4-45

Ankara ssa 12 p:nä maaliskuuta 1945.

5. 824.

Asia: Ranskan, Syyrian ja Liban'in välisistä suhteista.

Sen kansainvälisen huomion rinnalla, mikä viime aikoina on kohdistunut arabialaisiin maihin ja joka osaksi johtunee näiden maiden yhteenliittymispyrkimyksistä, mutta samalla myös arvatenkin useimmissa näissä maissa todetuista öljyesiintymistä, ansaitsee Ranskan toiselta ja Syyrian ja Liban'in toiselta puolen välillä jatkuva puoli-konflikti erillisen maininnan.

Kuten tunnettua, olivat Syyria ja Liban vuodesta 1920 Kansainliiton suojeluksessa olevia mandaattimaita. Mandaatin hoito oli uskottu Ranskalle, jolla näissä maissa on vahvat kulttuuriperinteet. Nykyisen maailmansodan aikana alkoivat näissäkin arabialaisissa maissa kuitenkin itsenäisyyspyrkimykset voimistua, johtaen lopuksi mellakoihin ja väkivaltaiseen esiintymiseen mandaattivaltaa vastaan. Vaikeiden neuvottelujen jälkeen kenraali de GAULLEN ja Englannin välillä, jota edusti sen Kairon ministeri OLIVER LYTTLETON, päästiin kuitenkin yhteisymmärrykseen näiden maiden itsenäisyyden tunnustamisesta. Juhlallisen tunnustusasiakirjan allekirjoitti mandattäriveraltion edustajana kenraali CATROUX, nykyinen Ranskan väliaikaisen hallituksen

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriöille.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

suurlähettiläs Moskovassa.

Myöhemmin, nimenomaan sen jälkeen kun Ranska oli tullut vapautetuksi ja se jälleen saanut sijan suurvaltujen joukossa on se alkanut tehdä varauksia itsenäisyyden tunnustukselleen. Niin hyvin kenraali de Gaullen hallitus, kuin sen edustaja näissä maissa PAUL BEYNET ovat julkisuudessa lausuneet, paitsi sitä, mikä ehkä on ymmärrettävää, että mandaattisuhteen päättymisen pitäisi vielä todeta jonkin valtioiden välisen aktin kautta, myös että Ranskalle joka tapauksessa pitäisi säilyttää "une position prépondérante" näissä maissa muiden maiden rinnalla.

Sivistyksellisessä suhteessa on Ranskalla ollut Syyriassa ja Liban'issa jo niiden kuuluessa Turkin valta-
piiriin määräävä vaikutus, siinä määrin, että molempien maiden sivistyneistö on yleensä puhunut ranskaa ja lapsille on annettu ranskalainen kasvatusta, osittain Ranskassa. Kysymys ei nyt kuitenkaan ole tästä, vaan jostakin muusta, jota Ranska tietääkseni ei toistaiseksi ole julkisuudessa tarkemmin määritellyt. Eräissä käytännöllisissä kysymyksissä ovat käsitykset jo kuitenkin lyöneet vastakkain. Tällainen on esim. Ranskan armeijassa palvelevien syyrialalaisten ja libanilaisten alkuasukasjoukkojen liittämistä näiden maiden perusteilla oleviin kansallisiin armeijoihin. Tarkoituksiaan ovat maat jo myöntäneet varoja, mutta toistaiseksi ei Ranska ole siirtoon suostunut, mikä sodan vielä jatkuessa tuntuu ymmärrettävältä. Niin hyvin Syyria, kuin Libanhan ovat sitäpaitsi, kuten useat muutkin läheisen idän maat, nykyään sotilaallisen valtauksen alaisia, huolimatta varemmin tai myöhemmin tapahtuneesta liittymisestäään liittolaisleiriin ja sodanjulistuksesta Saksalle

ja Japanille.

Kysymys Syyrian ja Liban'in sekä entisen mandaattivallan Ranskan välisistä suhteista joutunee lopullisesti selvitettäväksi vasta sodan jälkeen, joskin tietoja suunnitelluista aikaisemmistakin neuvotteluista on näkynyt julkisuudessa.

- - - - -

Syyrian Tasavallan Presidentti on nykyään CHUKHU EL KUVETLI. Hän tapasi äskettäin Kairossa Presidentti ROOSEVELTin, Pääministeri CHURCHILLin ja Ulkoministeri EDENin. Myös on hän helmikuussa käynyt tapaamassa Kuningas IBN SAUDia.

Liban'in Tasavallan Presidentti on sovietystävällinen RAIF EL KHOURY, jonka vaikutuksen kasvusta maassa jo ylempänä mainitussa raportissani kerroin.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 824.

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Gyje-Koskinen.

14/3-45.

17 398 Sal : 45

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ 28/4-45 - Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Ankara ssa 14 p:nä maalisk. kuuta 1945. 5. 824.

Asia: Tilanteesta Rumanianssa.

Kun ministeri PALINilla mahdollisesti ei nykyään ole tilaisuutta raportoida tilanteesta Rumanianssa, katson voivani tiedoittaa, mitä tässä suhteessa täällä olen kuulut.

Olosuhteet eivät välirauhan jälkeen vielä ole päässeet tasaantumaan Rumanianssa. Diktatuurin kukistuttua noin puoli vuotta sitten on nykyään jo neljäs hallitus valtion asioiden johdossa, ensin kaksi SAMATESCUN hallitusta, RADESCUN hallitus ja nyt vihdoinkin GROZAN. Edelliset olivat kokoomushallituksia, joita vastaan äärimmäinen vasemmisto oli oppositiossa, joka lopulta kenraali Radescun aikana johti aseellisiin yhteenottoihin hallitusvallan ja mielenosoittajien välillä. Nykyinen Grozan hallitus taas on puhdas vasemmistohallitus, MANIUN talonpoikaipuolueen ja BRATIANUN liberaalien kieltäytyttyä siihen osallistumasta. Pääsyyinä niiden kieltäytymiselle yhteistoiminnasta lienee ollut, että uudessa hallituksessa tärkeät sisäministerin, oikeusministerin ja / ^{propagandaministerin} salkut on uskottu kommunisteille. Kuitenkin kuuluu hallitukseen varapääministerinä dissidentti-liberaali TATARESCU.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.
.....
.....
.....

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Välirauhan jälkeen muodostetuilla aikaisemmillä hallituksilla ei ole ollut Neuvostoliiton luottamusta. Moskova syytti niitä milloin vitkastelusta ja laiminlyönneistä välirauhan ehtojen täyttämässä, milloin fashistiainesten suojelemisesta maassa, milloin jostakin muusta. Vasta nykyinen hallitus näyttää omaavan valtausvallan luottamuksen, mistä näkyvänä merkinä on kaksi huomattavaa myönnytystä Rumanialle. Ensinnäkin on valtausjoukkojen päällikkö kenraali MALINOVSKI ilmoittanut Rumanian hallitukselle, että se nyt voi ottaa haltuunsa vallatun ja Rumanialle takaisin luvatus pohjois-Transylvanian siviilihallinnon. Toiseksi on annettu lupaus rumaniaalaisten sotavankien vapauttamisesta ja kotiinpalauttamisesta. Ilmeisesti haluaa Neuvostoliitto näin auttaa uutta hallitusta sen alkutaipaleella ja vahvistaa sen asemaa maassa.

Tavatessani äskettäin Rumanian tšekäläisen lähettilään, ministeri CRETZIANUN kysyin häneltä, oliko hänellä tietoja kotoa. Hän vastasi, ettei hallituksella ole shifferioikeutta, mutta Rumiasta seapuvien matkustajien kautta - hiljattain oli täällä m.m. rumonialainen valtuuskunta neuvottelemassa kaupallisista kysymyksistä - saa hän kuitenkin tietoja tilanteen kehityksestä. Tiedot - sanoi hän - ovat yleensä huonoja. Nykyinen hallitus on yleisväriltään äärimmäinen vasemmistohallitus, minkä vuoksi on odotettavissa, että se ryhtyy radikaalisiin likvidointi- ja puhdistustoimenpiteisiin ja sosiaalisiin uusjärjestelyihin maassa. Mikään muu mielipide, kuin äärimmäisen vasemmiston ei nykyään pääse Rumiassa julkisuuteen; kaikki nykyään ilmestyvät lehdet ovat tämän suuntauksen äänitorvia. Rumiassa ei kuitenkaan ole muuta mahdollisuutta,

kuin alistua, niin kauan kuin maa on sotilaallisen valtauksen alainen. Kaikki muut rumaniaiset joukot, paitsi rintamalla olevat, ovat sitäpaitsi riisutut aseista. Liittolaiskomissioonin englantilaiset ja amerikalaiset jäsenet eivät sekaannu tapahtumain kulkuun, vaan rajoittuvat huomioimaan. Merkkejä on kuitenkin viimeaikoina näkynyt siitä, että Yhdysvalloissa ja Englannissakin aletaan kiinnittää suurempaa huomiota tilanteen kehitykseen Rumaniasa.

Kysyessäni häneltä, onko perää siinä, että paitsi kenraali Radescu'a myös puoluejohtajat Maniu ja Bratianu olisivat etsineet turvapaikkaa Englannin lähetystössä ja saaneet sen, kuten lehdet ovat kertoneet, vastasi hän, ettei hänellä ole virallista vahvistusta tiedolle, mutta pitää hän omasta puolestaan todennäköisenä, että tiedossa on perää.

Turkin lehdissä on viime aikoina ollut viitteitä siihen suuntaan, että Rumaniasa ennen pitkää tultaisiin toimittamaan eduskuntavaalit ja tässä yhteydessä esiintuotu pelko, etteivät ne saisi tapahtua sellaisissa muodoissa, että väestön keskuudessa liikkuvat eri poliittiset virtaukset voisivat vapaasti tulla esille. Rumanian tšekäläisessä lähetystössä ei kuitenkaan osata tai tahdota lausua tässä suhteessa mitään täsmällisempää.

Rumanian uuden hallituksen ulkopoliittikka tulee luonnollisesti ensi sijassa tähtäämään ystävällisten ja luottamuksellisten suhteiden kehittämiseen Neuvostoliiton kanssa ja sen rinnalla läntisten suurvaltojen. Eräitä merkkejä on samalla olemassa siitä, että se olisi valmis kiinteämpään yhteistoimintaan Bulgarian ja Jugoslavian kanssa, joissa myös vasemmistohallitukset ovat nykyisin vallassa.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen
A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 624.

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 5.

Ministeri Yrjö Koskinen.

2/3-45.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 17 398 Sal 45
28/4-45 - Salainen.
RAPORTTI n:o 5.
Ankara ssa 21 p:nä maaliskuuta 1945. 5. 824.

Asia: Kehityksestä Kiinassa.

Kun julkisuudessaakin on viime aikoina näkynyt tietoja Kiinan keskushallituksen ja kommunistien välisiä neuvotteluista, jotka sitten päättyivät tuloksettomina, sekä suunnitelmista perustavan kansalliskokouksen kokoonkutsumisiksi, olen pyytänyt lähetystösihteeri Kalaa laatimaan tilanteen kehityksestä Kiinassa selostuksen, jonka alla tiedoitan:

"Kiinalainen käsitys valtiiovallan eri tehtävistä eroaa melkoisesti länsieurooppalaisesta (lainsäädäntö, hallinto, oikeudenhoito); Kiinassa aivan itsenäisinä haaroina esiintyvät näiden lisäksi vielä kontrolli (jolla pyritään estämään lahjusjärjestelmä, maaherrojen itsenäistyminen, virkamiesten mielivalta yms.) ja tutkinnot (jottei virallisia todistuksia annettaisi tai käytettäisi väärin jne.). Kullakin näistä viidestä itsenäisestä valtiotoimesta on Kiinassa oma keskuselimensä, ns. JUAN (engl. transkriptio: yuan), ts.

1. Lainsäädäntä-juan vastaa länsimaiden parlamenttia,
2. Eksekutiivinen juan vastaa länsimaiden hallitusta ja
3. Oikeus-juan vastaa länsimaiden oikeudenhoitoelimiä.

JAKELUOHJE:

Tavallinen 1.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

4. Kontrolli-juan ja
5. Tutkinto-juan taasen eivät esiinny länsimaiden käytännössä itsenäisinä.

"Kiinan nykyinen yhteiskuntajärjestys perustuu Kuomintang-puolueen diktatuuriin. Puolueen perustaja tri SUN JAT-SEN taisteli aikanaan menestyksellisesti Mantšu-keisarivaltaa sekä sen jälkeisiä diktatuureja vastaan. Hänen poliittisen ideologiansa, joka on periytynyt Kuomintangin ohjelmaksi, mukaan Kiinan yhteiskuntajärjestys kehitettäisiin ajan vaatimusten tasolle, perustuslailliseksi ja demokraattiseksi kolmessa vaiheessa. Nämä olisivat

I eli sotilaallinen vaihe, ts. itsenäisten sotajoukkojen päälliköiden (Wu Pei-fu, Feng Ju-šian, Tšang Tso-lin ym.) alistaminen keskushallituksesta riippuviksi. Tämä vaihe saatiin suurin piirtein päätökseen vv. 1927-28.

II eli "kasvattavan poliittisen holhouksen" vaihe, jonka aikana "hyväntahtoinen puoluediktatuuri" kypsyttäisi kansaa astumaan täyteen demokratiaan.

SUN uskoi kypsymisen
eli

III:nteen/ perustuslailliseen vaiheeseen tapahtuvann 6
vuodessa, mutta vv. 1933-34 ei demokratiasta kuitenkaan kuulunut mitään. Ilmeisesti Kuomintang työskenteli jonkinlaisen kansalliskokouksen kokoonkutsuiseksi vuodeksi 1937, jotta se olisi laatinut Kiinalle perustuslain ja jolle Kuomintang olisi virallisesti luovuttanut valtansa. Asiaa koskeva laki julkaistiin 1936; sen mukaan kansalliskokouksen 1400 jäsentä valittaisiin osittain 1) äänes-

tyspiireittäin (ts. kansa saisi äänestää), osittain 2) ammattiyhtymittäin (yliopistot, teknillistä sivistystä saaneet, ym.) ja osittain 3) erikoisperusteella (esim. ulkomailla asuvat kiinalaiset). Olipa jo noin 2/3 kansalliskokouksen jäsenistä valittukin, kun Japanin hyökkäys alkoi 7.7. 1937 ja kansalliskokous jäi pitämättä.

"Kuitenkin runsaasti näitä kansalliskokouksen jäseniä siirtyi Tšungkingiin, jossa heistä kokoonpantiin jonkinlainen väliaikainen "parlamentin toinen huone", "kansan poliittinen neuvosto" (JEN MIN TSING TŠENG HUI, People's Political Council). Tämän jäsenistä Kuomintang-hallitus on nimennyt useimmat, eräitä ovat kansan instituutiot ja jopa kansakin valinheet. Neuvostoon kuuluu, paitsi ylivoimaista Kuomintang-ryhmää, myös muutamia kommunistien sekä vähäpätöisten "kansan puolueen" (People's Party) ja "Nuoren Kiinan Puolueen" (Yong China Party) edustajia. Kuuluisa kommunisti, Kuomintangin ja kommunistien neuvottelujen kävijä TŠOU EN-LAI kuuluu tähän neuvostoon.

"Perustuslakiehdotus on jo valmis ja lienee sitä ennenaikaisesti jo kerran sovellettu, presidentti LIN SENin viime vuonna kuoltua, TŠIANG KAI-ŠEKin automaattisesti ryhtyessä hoitamaan presidentin tehtäviä.

"Vuoden 1944 syksyllä puhkesi, kuten lähetystö on aikanaan tiedoittanut, erimielisyyksiä Kuomintangin ja Yhdysvaltain välillä. Paitsi erinäisiä henkilökohtaisia syitä, se aiheutui lähinnä siitä, että Yhdysvallat väittivät Kiinan käyvän tarmolla sotaa omia kommunistejaan vastaan, mutta jättävän sodan Japania vastaan muiden, lähinnä Yhdysvaltain, tehtäväksi.

"Tällä tavoin Kiinan kommunistikysymys joutui koko maailman huomion kohteeksi.

"Kiinan kommunistien johtaja on kenraali MAO TSE-TUNG, kommunistisen Kiinan eksekutiivisen juanin puheenjohtaja, yleisesti tunnettu varsinkin vanhaisemmasta toiminnastaan Sinkiang-provinssissa (ts. Kiinan Turkestanissa). Hänen pääkaupunkinsa on Sansi-provinssissa oleva JEN - AN (Yen-an) ja hallinnassaan on verraten rajoitettu alue.

"Vuonna 1937 keskushallitus (=Kuomintang) ja kommunistit tekivät sopimuksen yhtymisestään Japanin hyökkäyksen ansiosta, mutta kommunistit de facto säilyttivät alueellisen ja sotilaallisen (heillä on ns. 8:s armeija) itsenäisyytensä. Vuonna 1940 kommunistit organisoivat toisenkin, ns. 4:nneen armeijan, jonka Kuomintang väittää hyökkäneen keskushallituksen pro Japanin kimppuun. Selittäen tämän syyksi, TSIANG KAI-SHK lakkautti 4:nneen armeijan, mistä aiheutui täysi suhteiden katkeaminen Tšungkingin ja Jenanin välillä. Kommunistijoukot ovat siitä lähtien pitäneet hallussaan melkoisia osia Šanšia ja Kansua Kuomintang-joukkojen yrittäessä eristää heitä ulkomaailmasta.

"Etenkin Yhdysvalloissa on tällainen voimien käyttö herättänyt, kuten jo sanottu, pahaa verta. Luultavasti Yhdysvaltain välityksellä, Kiinan hallituksessa toimeenpantujen henkilövaihdojen jälkeen, Tšungking ryhtyi marraskuussa 1944 uudelleen neuvotteluihin kommunistien edustajan TŠU EN-LAIN kanssa. TSIANG KAI-SHK on asettanut varauksettoman yhteistyön ehdoksi sen, että kommunistien oma armeija yh-

distetään Kiinan kansalliseen armeijaan, jolloin kommunistit vuorostaan saisivat vakuudet siitä, ettei heidän armeijaansa kohdeltaisi huonommin kuin muita joukko-osastoja (esim. riisuttaisi sopivassa tilaisuudessa aseista), mutta helmi- maaliskuun vaihteeseen 1945 kestäneet neuvottelut ovat nyttemmin katkenneet kommunistien kategorisesti kieltäytyttyä hyväksymästä mainittua TSIANG KAI-SĚKIN sine qua non - ehtoa.

- - - - -

"Tämän vuoden aikana Kuomintang on päättänyt lopettaa II kehitysvaiheen ja astua kolmanteen, perustuslailliseen, demokraattisen hallituksen vaiheeseen. Marraskuun 12 päivänä 1945, mikäli "sotilaallinen tilanne" ja Kuomintangin puoluekokous sen sallivat, kokoontuu Tšungkingin Kiinan 1. kansalliskokous hyväksymään ja vahvistamaan Kiinalle demokraattisen perustuslain ja ottamaan vastaan Kuomintang-puolueelta sen käsissä tähän asti olleen hallitusvallan.

"Mikäli kansalliskokous todella kokoontuu 12.11. 1945 (Sun Jat-senin syntymän 80-vuotispäivänä) hyväksymään Kiinalle perustuslakia, astuu Kiina ensimmäistä kertaa monituhattavuotisen historiansa aikana ainakin teoreettisesti demokraattiselle linjalle, tosin omalaatuiselle.

- - - - -

TSIANG KAI-SĚK piti 1.3.1945 Tšungkingissa "perustuslaillisen hallituksen alkamista valmistavan komission" kokouksessa puheen, jossa kosketellaan Tšungkingin-hallituksen suhdetta kommunisteihin ja yleensä muihin puolueisiin sekä sen valmisteluja perustuslailliseen hallitukseen

siirtymiseksi. Koska puheella on käsittäkseni dokumentääristä arvoa, oheistan sen suomennoksen "extenso."

+ + +
+ +

Lä h e t t i l ä s : *A. S. Yrjö-Koskinen.*
A.S. Yrjö-Koskinen.

Tsiang Kai-šekin puhe 1.3.1945 Kiinan "Perustus-
laillisen hallituksen alkamista valmistavalle
komissiolle". Lyhentämättömän tekstin suomennos.

"Muistatte, että v. 1933 hallitus päätti kutsua kansalliskokouksen koolle marraskuun 12 päiväksi 1937 aloittamaan perustuslaillista hallitusta ja lopettamaan Kuomintangin alaisen poliittisen holhouksen jaksaa. Heinäkuun 7 päivänä 1937 Japani äkkiä ryhtyi sotaan meitä vastaan ja suunnitelma oli lykättävä. Kuitenkin Kuomintangin päättäväisyys toteuttaa perustuslaillinen hallitus on pysynyt yhtä vahvana kuin koskaan ennen. Ellei kansan poliittinen neuvosto (People's Political Council) olisi suositellut sen edelleen lykkäämistä, kansalliskokous olisi kutsuttu kokoon vuoden 1940 kuussa hallituksen päätöksen mukaisesti.

Hallituksen puolesta lausuin 1.1.1945, että kansalliskokous kutsuttaisiin kokoon ennen vuoden loppua, ellei onnetonta ja odottamatonta sotilaallisen tilanteen kehitystä sillä välin sattuisi.

Kuomintang on historiallinen kansallisen vallankumouksen puolue; se tuhosi Juan Shi-kain, joka oli ollut keisari; se täydellisesti löi Juan Shi-kaita seuranneet militaristit; se toteutti kansallisen yhtymisen; se sai aikaan Kiinan toista sopimuspuolta alampaan asemaan asettavien sopimusten kumoamisen ja se on johtanut kansaa tässä 8 vuoden eepillisessä taistelussa Japania vastaan. Juuri me, me olemme vapautuksen ja edistyksen puolue. Kutsuessaan kokoon kansalliskokouksen ja palauttaessaan hallitusvallan kansalle Sun Jat-senin pyhän tahdon mukaisesti, Kuomintang täyttää historiallisen osansa. Meidän on astuttava tästä sodasta yhtyneenä kansana. Vain yhtynyt kansa voi tehokkaasti suorittaa poliittisen ja taloudellisen jälleenrakennuksen työn, parantaa raatavien massojemme asemaa ja hoitaa ulkomaisten suhteiden probleemeja uudessa ja sopimuksettomassa maailmassa. Ennen Japanin hyökkäystä me olimme yhtynyt kansa. Tänään, kommunisteja ja heidän aseellisia voimiaan lukuunottamatta, me olemme yhtynyt kansa. Ei ole itsenäisiä sotaherroja tai paikallisia hallituksia uhmaamassa keskusautoriteettia. Olen kauan ollut vakuuttunut siitä, että kommunistikysymys on ratkaistava poliittisin keinoin. Hallitus on urastanut ja yrittänyt saada aikaan poliittisen ratkaisun. Koska yleisö ei ole ollut hyvin informoitu viimeaikaisista yrityksistämme päästä sopimukseen kommunistien kanssa, aika on nyt tullut minun selventää ilmapiriä.

Kuten tiedätte, neuvottelut kommunistien kanssa ovat olleet monet vuodet pysyvä probleemi. Muuttumaton

kokemuksemme on ollut, että niin pian kuin yksi vaatimus on tyydytetty, niin uusia esitetään. Viimeisin kommunistien vaatimus on, että hallituksen hetimitä pitäisi likvidoida Kuomintang-valta. Hallitus on puolestaan tarjoutunut luovuttamaan kaiken vallan eri puolueille, jolloin näiden joukossa sekä kommunistit että puolueeseen kuulumattomat johtohenkilöt osallistuisivat hallitukseen, kuitenkin niin, ettei Kuomintang luopuisi lopullisen ja ratkaisevan vastuun edellyttämästä vallasta ennen ensi marraskuuta kokoonkutsuttavaksi päätettyä kansalliskokousta. Olemme jopa tarjoutuneet luomaan ulkomaiden "sotakabinetin" mallisen organin, johon kuuluisi kommunisteja ja muita puolueeseen kuulumattomia jäseniä. Mennä tätä pitemmälle ja myöntä kommunistien vaatimukseen ei ainoastaan asettaisi hallitusta räikeään ristiriitaan Sun Jat-senin poliittisen ohjelman kanssa, vaan myös aiheuttaisi maalle voittamattomia käytännöllisiä laatuja olevia vaikeuksia.

Viimeisten 8 vuoden aikana maa on kestänyt mitä vaikeimmat vaiheet, sotilaalliset vastoinkäymiset ja uskomattomat menetykset ja on selviytynyt myrskystä siitä yksinkertaisesta syytä, että sitä on johtanut muuttumaton ja voimakas hallitus. Vielä on voitettava sota, ja tulevaisuus on vielä täynnä vaaroja. Jos hallitus vetäytyy vastuustaan, se luovuttaa lopullisen päätösvallansa poliittisten puolueiden yhdistelmälle, jolloin tulos olisi loppumaton friktio ja kaaos, jotka johtaisivat keskusautoriteetin luhistumiseen. On muistettava, että tällaisessa tapauksessa päinvastoin kuin maissa maissa, niin meidän maassamme ei tällä hetkellä ole mitään vastuunalaista elintä, joka edustaisi kansaa ja johon hallitus voi vedota. Sentähden toistan, että joko satumanvaraisesti tai tarkoituksella Kuomintang on ollut vastuussa maan johtamisesta viimeisen sekamelskaisen vuosikymmenen aikana ja kauemminkin. Se tulee palauttamaan korkeimman vallan kansalle kansalliskokouksen välityksellä ja sillä välin se tulee olemaan valmis päästämään muita puolueita osallistumaan hallitsemiseen, mutta se kertakaikkiaan ei voi luopua asemastaan eri puolueitten muodostaman kombinaation hyväksi. Tällainen vallan luovutus ei merkitsisi vallan palauttamista kansalle. Meidän täytyy tämän sodan tuloksena saada yhtenäinen armeija. Kommunistit alkoot pitää erillistä omaa armeijansa. Kiinan kommunistit propagandistit ovat koettaneet osoittaa tämän yksityisen armeijan oikeutetuksi sillä perusteella, että jos se yhdistettäisiin kansalliseen armeijaan, se olisi vaarassa joutua tuhotuksi tai asetetuksi huonompaan asemaan. Heidän propagandistinsa myös suurentavat aivan suhteettomasti kommunistien todellista sotilaallista voimaa.

Teille minun tuskin tarvitsee sanoa, että hallituksen joukot ovat aina poikkeuksetta saaneet olla Japanin hyökkäyksen pahimmassa tulessa ja tulevat edelleenkin olemaan. Tänään, täydellisessä yhteistoiminnassa liittolaistemme kanssa, voimakkaita armeijoita varustetaan ja valmistetaan ryhtymään hyökkäykseen. Me synkronisoimme ponnistuksemme liittolaistemme kanssa Japanin karkoittamisessa Aasian mantereelta.

Hallitus on suhtautunut kommunistien nostamaan kysymykseen tasapuolisesti ja päättäväisesti. Hiljattain tekemänsä Tsungkingin-vierailunsa aikana kommunistien edustajalle Tsou En-laille ilmoitettiin, että hallitus olisi valmis perustamaan toimeenpanevaan junaan poliittikkaa hoitavan organin, jota kutsuttaisiin sodanaikaiseksi poliittiseksi neuvostoksi (wartime political council), jossa muillakin puolueilla, myös kommunisteilla, olisi edustaja. Lisäksi hänelle ilmoitettiin, että hallitus olisi valmis asettamaan "kolmen upseerin komission" valmistamaan kommunistijoukkojen yhdistämistä kansalliseen armeijaan. Komission tulee muodostamaan yksi hallituksen upseeri, yksi kommunisti ja yksi amerikkalainen, olettaen, että Yhdysvaltain hallitus antaa amerikkalaiselle upseerille luvan. Jos Yhdysvaltain hallitus ei antaisi lupaa, joku muu keino voitaisiin epäilemättä keksiä takaamaan kommunistijoukkojen turvallisuutta ja sitä, ettei niitä kohdella muita huonommin.

Hallitus on mennyt vieläkin pitemmälle. Rauhoittaakseen mitä tahansa kommunistien mahdollista pelkoa, hallitus on ilmaissut suostuvansa asettamaan sodan ajaksi amerikkalaisen kenraalin komentamaan kommunistijoukkoja minun ylikomentoni alaisena, jos Yhdysvaltain hallitus suostuisi nimittämään amerikkalaisen upseerin. Kommunistit ovat kuitenkin hyljänneet kaikki tarjoukset. Jos kommunistit ovat vilpittömiä halussa taistella japanilaisia vastaan meidän ja liittolaistemme rinnalla, he todella ovat saaneet tilaisuuden siihen.

Kommunistien kanssa käytyjen neuvottelujen tuoreimman vaiheen alkamisen, viime marraskuussa, jälkeen hallitus tietäen ehdottoman tarpeelliseksi välttää keskinäisiä vastasyyttöksiä, jos riitakumppanit vilpittömästi haluavat sovintoa, on tehnyt kaikkensa estääkseen sanomalehtihyökkäyksiä kommunisteja vastaan. Tästä syystä on kuultu vain vaikeuksien kommunistiversio. Kommunistit ovat käyttäneet hyväkseen neuvotteluja laskeakseen liikkeelle pyörretuulen kaltaisen, hallitusta ja Kuomintangia häpäisevän publisiteettikampanjan sekä kotona että ulkomailla. Jopa tälläkin hetkellä, jolloin valtuutetut istuvat neuvottelemassa, esitetään naurettavia väitteitä, että hallitus muka kävisi neuvotteluja japanilaisten kanssa. Katson valtion päämie-

hen arvolleni alentavaksi vastata näihin naurettaviin väitteisiin.

Kukaan, joka välittää 450-miljoonaisen kansamme tulevaisuudesta ja ymmärtää historian tuomion arvon, ei haluaisi syöstä maata kansalaissotaan. Hallitus on osoittanut olleensa valmis ja on edelleenkin aina valmis neuvottelemaan kommunistien kanssa aikaansaadakseen heidän kanssaan todellisen ja pysyvän sovinnon.

Olen selittänyt hallituksen kommunistiprobleemissa omaksumaa asennetta näin laajalti siksi, että tänään se on suurin kansallisen yhteyden ja perustuslaillisen hallituksen yhteydessä oleva probleemi.

Siirryn nyt konkreettisiin toimenpiteisiin, joihin hallitus aikoo ryhtyä toteuttaakseen demokratiaan pohjautuvan perustuslaillisen hallituksen ja jotka haluan ilmaista lyhyesti:

1) Kansalliskokous, joka tulee alkamaan perustuslaillisen hallituksen, kutsutaan koolle t. v:n marraskuun 12 päiväksi (Sun Jät-senin 80-vuotispäivä), mihin on saatava toukokuussa pidettäväksi suunnitellun Kuomintangin kongressin hyväksyminen.

2) Perustuslailliseen hallitukseen ryhdyttäessä kaikki poliittiset puolueet saavat laillisen aseman ja nauttivat yhdenvertaisuutta. Hallitus on tarjoutunut tunnustamaan lailliseksi kommunistisen puolueen niin pian kuin tämä suostuu liittämään armeijansa ja paikallisen hallintokoneistonsa kansalliseen armeijaan ja hallitukseen. Tämä tarjous on yhä voimassa.

3) Kansan poliittisen neuvoston, jonka jäsenmäärä ja valtaa on tällävälin lisätty, uusi istuntokausi alkaa piakkoin. Hallitus tulee harkitsemaan yhdessä neuvoston kanssa kansalliskokouksen koollekutsumista koskevia toimenpiteitä ja kaikkia mainittuja asioita.

Uskon maamme kansalliseen yhtymiseen ja demokraattisen hallituksen tulevaisuuteen. Julkisen mielipiteen virtaus, joka vaatii kansallista yhtymistä ja jälleenrakennusta, käy yhä voimakkaammaksi ja saa pian vastustamattoman voiman. Ei kukaan henkilö tai mikään poliittinen puolue voi enää jättää huomioimatta tätä voimaa.

Työskennelkäämme kaikki yhdessä huolimatta puolerajoista kansamme kahden päämäärän saavuttamiseksi: kansallisen yhtymisen ja jälleenrakennuksen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24

ASIA:

Arabiarossa olevan lähetysten raportti n:o 6.

Ministeri Gyö-Hoskinnas

14/4 1945.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ nro 77/31.

Ankara SSA 18 P:nä huhti KUUTA 19. 45.

VIITTAUS: _____ N

P:nä _____ KUUTA 19 _____ P:TTY _____ nro _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. _____ / _____ 19 _____

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
22/399/ae 75		
11/6-4579	LIITE	
5	024	ASIA

Ulkosiaiministeriö LLE

ASIA: Raportit nsrot 6, 7 ja 8.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle tämän ohessa kuutena kappaleena raporttina

N:o 6. Neuvostoliiton ja Turkin välisen ystävyys- ja puolueettomuussopimuksen irtisanominen.

N:o 7. Vähän tilanteesta Bulgariassa.

N:o 8. Tilanteesta Bulgariassa II.

Lähettiläs:

A. S. Yrjö-Koskinen

A.S. Yrjö-Koskinen.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Ankara ssa 14 p:nä huhti kuuta 1944.

Asia: Neuvostoliiton ja Turkin
välisen ystävyys- ja puolueettomuus-
sopimuksen irtisanominen.

ULKOASIAINMIN	
22 399 ko.	45
11/6-45	
5	C24

Kuten tunnettua, on neuvostohallitus irtisanonut v. 1925 tehdyn, useita kertoja uudistetun ja täydennetyn Neuvostoliiton ja Turkin välisen ystävyys- ja puolueettomuussopimuksen, jonka voimassaolo näin ollen raukeaa tämän vuoden marraskuussa (7/XI). Turkin taholla, kuten olen aikoinaan tiedoittanut, on yritetty jo pitemmän ajan kuluessa saada aikaan neuvotteluja sopimuksen uudistamisesta joko ennalleen tai nykyistä tilannetta vastaavaksi muovailtuna. Huhuja tällaisista demarcheista alkoi jo liikua vuosi sitten. Neuvostohallituksen taholla on kuitenkin vältelty täsmällisiä vastauksia. Mahdollisesti on sekin tieto, josta joitakin kuukausia sitten ilmoitin kotia, että neuvostohallitus olisi antanut periaatteellisen suostumuksensa neuvotteluihin, ollut erheellinen. Joka tapauksessa on sopimus nyt Neuvostoliiton taholta irtisanottu. Mainittakoon, että irtisanomisesta ei tehty ennakoilmoitusta Englannille eikä Yhdysvalloille.

Turkissa on sopimuksen irtisanominen kaikesta päätäten herättänyt levottomuutta. Kuitenkin se tuskin tuli

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

täydellisenä yllätyksenä, koska neuvostohallitus oli väl-
tellyt neuvotteluja sopimuksen uudistamisesta. Levottomuu-
den aiheena lienee ennen kaikkea se, että tietojen mu-
kaan, joita olen voinut hankkia, Neuvostoliitto haluaa
käydä neuvotteluja entistä sopimusta paljoo laajemmalla
pohjalla ja yhdistää niihin kysymyksiä, jotka eivät kos-
ke yksinomaan Turkin ja Neuvostoliiton välisiä suhteita.
Niinpä halunnee Neuvostoliitto, jos tiedoissani on perää,
ottaa näissä kahdenkeskisissä neuvotteluissa Turkin kanssa
esille salmien regimen, nähtävästi sitoakseen Turkin kan-
nanoton myöhemmin kokoontuvassa erikoisessa kansainvälisessä
konferenssissa tai rauhankongressissa.

Ilmeistä on, että Turkki ei ole halukas neuvotte-
lemaan kahden kesken Neuvostoliiton kanssa Dardanellein
salmien uudesta regimestä - uusi regime Neuvostoliiton
hyväksi on nimittäin epäilemättä odotettavissa - koska
Montreux'n sopimus on kansainvälinen. Eikä se myöskään ha-
lunne sitoa itseänsä ennen kansainvälisiä neuvotteluja.
Täällä kuulemieni tietojen mukaan, joiden todenperäisyyttä
en kuitenkaan ole voinut tarkistaa, pyrkisi Neuvostoliitto
salmien regimen muuttamiseen siten, että ne tulisivat
täysin avoimiksi Neuvostoliitolle, jotavastoin suljetuiksi
muiden valtojen sotalaivojen pääsulle Mustalle merelle.
Valvonta voisi jäädä Turkille, kuitenkin ehdolla, että Neu-
vostoliitolle myönnettäisiin salmien varrella joitakin tuki-
ja observatsioonikohtia. Yleisenä käsityksenä täällä on,
että Turkki on valmis verrattain pitkälle meneviin jär-
jestelyihin tässä kysymyksessä säilyttääkseen ystävälliset
suhteet Neuvostoliittoon. Toinen kysymys on, miten pitkälle

Englanti, Saksan kukistuttua, on halukas menemään. Englannin kannanotosta tässä suhteessa ei minulla ole mitään täsmällisiä tietoja, joten totean vain, että tähän asti on Englanti katsonut niin hyvin salmien, kuin Tokovan suunkin regimen sitä suuresti kiinnostavan. Tässä yhteydessä en tahdo kuitenkaan kosketella kysymystä siitä, missä määrin Englannin traditsionaalinen euroopanpolitiikka on nykyisen sodan seurauksena voinut muuttua.

Muitakin huhuja, joiden todenperäisyyttä on mahdollonta tarkistaa, liikkuu täällä Neuvostoliiton Turkille muka esittämistä vaatimuksista ystävyyssopimuksen uudistamisen edellytyksenä. Niinpä väitetään, että se haluaisi saada kaupalliselle edustukselleen oikeuden haaraosastojen perustamiseen eri osiin maata salasähkeoikeuksin, anglosaksisen teknillisen teollisuusavustuksen korvaamista neuvostolaisella, uusia keskusteluja Kars'in alueesta j.n.e. Joitakin keskusteluja lienee tänne äskettäin lomalle saapuneella Turkin suurlähettiläällä Moskovassa, SARPERilla, ollut ennen lähtöään, mutta mitä ne ovat sisältäneet, on diplomaattikunnassa täällä nähdäkseni enemmän tai vähemmän arvailujen varassa.

Mikäli kollegojeni kanssa on näistä asioista tullut puhe, ovat he yleensä pitäneet todennäköisenä, ettei ennen San Franciscon konferenssia mitään ratkaisevaa tapahdu ja että ulkoministeri SAKA, joka johtaa Turkin valtuuskuntaa, ottaa siellä nämäkin kysymykset esille Yhdysvaltojen ja Englannin johtomiesten kanssa.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö - Koskinen.
(A.S. Yrjö -Koskinen).

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24

ASIA:

Auhkarassa olevan lähetyksen raportti no 7.

Ministeri: Yrjö - Koskinen.

14/4 1945.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Ankara ssa 14 p:nä huhti kuuta 19 45.

Asia: Vähän tilanteesta Bulgariassa.

ULKOASIAINMI		
No. 22	399	ho.
14/6-45		
SYHMA	CSVE	ASIA
5	C24	

Tilanteen kehityksestä Bulgariassa on Turkissakin vaikeata saada täsmällisiä tietoja. Huhuja kiertää paljon ja Bulgarian lähetystössä ollaan nykyään lausunnoissa varovaisia. Katson kuitenkin aiheelliseksi tiedoittaa seuraavaa:

Lähetystöltämme Sofiassa olemme saaneet tietoja, joiden mukaan valtausvalta yhä kiristää sisäpoliittista otettaan maassa, samalla kuin Bulgarian omat kommunistit jatkuvasti tehostavat toimintaansa. Posti- ja lennätinlaitos on valtausviranomaisten valvonnassa. Kuitenkin on merkkejä olemassa siitä, että n.s. isänmaallinen rintama, joka nykyään on vallassa, alkaa rakoilla. Talonpoikaissäestön piirissä on pidetty kokouksia, joissa oppositio hallitusta vastaan on selvästi esiintuotu ja jatkuva kannatus kielletty hallituksessa nykyään olevilta agrariiedustajilta. Pari katumellakkeakin on näiden tietojen mukaan jo sattunut Sofiassa.

Tapasin pari päivää sitten eräällä lounaalla Bulgarian uuden lähettilään täällä, Ministeri ANTONOVin, jonka hyvin tunnen Moskovasta. Hän on viimeksi ollut

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Bulgarian lähettiläänä Tukholmassa, mutta kutsuttiin kotia kesällä 1942. Yritin saada häneltä tietoja nykytilanteesta Bulgariassa, mutta keskustelu supistui kuitenkin verrattain lyhyeksi seuran ollessa suuremman. Hän kertoi, että nykyisessä hallituksessa on edustettuna neljä puoluetta, jotka muodostavat n.s. isänmaallisen rintaman ja joilla on maan väestön enemmistö takanaan: kommunistit, sosialistit (sosiaalidemokraatit ?), talonpoikaipuolue ja eräs uusi, aselevon jälkeen muodostettu puolue, johon kuuluu eri yhteiskuntaluokista etupäässä intellektuaaleja ja jonka vaikutus hänen mukaansa on kasvamassa. Sain vaikutelman, että hän itse on liittynyt tähän puolueeseen. Hallituksen vaikeudet pommitusten jäljiltä ja maan ollessa vallattuna ovat tietenkin suuret, mutta uskotaan selviydyttävän. Hallitus valmistelee nykyään myös yleisiä vaaleja, mutta valmistelut ovat vielä keskennäisiä. Kuitenkin on jo päätetty ulottaa äänioikeus aina 18-vuotiaisiin. Näin alhaiseen ikärajaan on menty ensisijassa sen vuoksi, että pääosan siitä vastustusliikkeestä, joka saksalaisvaltauksen aikana järjestyi vuoristoihin, muodosti varhaisnuoriso. Hallitus toivoo, että vaalit voidaan toimittaa jo toukokuussa, mutta varmuutta ei ole siitä tullaanko valmiiksi. Jollei, siirtyvät vaalit syksyyn, koska kesäaika ei Bulgariassa pidetä vaalien toimittamiselle otollisena. Bulgarian ulkopoliittisesta asenteesta ja suunnitelmista ei ennättänyt tulla puhetta.

Turkissa suhtaudutaan Bulgariaan perinteellisesti epäluuloisella, eikä tilannetta ole nykyistä sotaa edeltäneenä aikana parantanut se, että täällä katsotaan Bul-

garian estäneen Balkanin liiton muodostumisen tilan-
netta Balkanilla stabilisoivaksi voimatekijäksi. Nyky-
ään katsellaan Turkissa karsaasti, kuten olen jo tie-
doittanut, yrityksiä slaavilaisen valtioyhtymän luomi-
seksi Balkanille, koska pelätään sen toteutuneena
Neuvostoliiton johdossa ollen, lisäävän vaaraa, jonka
luullaan Turkia uhkaavan sen suuren naapurin taholta.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: *F*

OSASTO: *C24*

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 8.

Ministeri Yrjö-Koskinen

17/4 1945.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Ankara ssa 17 p:nä huhti kuuta 1945.

Asia: Tilanteesta Bulgariassa II.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
22 399 Sav. 45
11/6-45
5 024

Bulgarian uusi lähettiläs, Ministeri ANTONOV, oli eilen ensi käynnillä luonani. Sain silloin tilaisuuden jatkaa hänen kanssaan keskustelua tilanteesta Bulgariassa.

Kysyessäni häneltä sekaantuuko valtausvalta Bulgarian sisäisiin asioihin, vastasi hän, ettei se sitä suoranaisesti tee, mutta kyllä välillisesti Bulgarian omien kommunistien välityksellä. Sensijaan kaikki, mikä koskee ulkomaita, on valtausviranomaisten (välirauhakomissionin) valvonnassa: posti, lennätin, radio j.n.e. Pääsy Bulgariaan, lähtö sieltä ja kauttakulkukin maan halki riippuu komissionin suostuksesta, mistä aiheutuu yhtämittaisia vaikeuksia, koska komissio on yleensä epätuuloinen. Ulkomaiset diplomaatitkaan eivät välty tältä. Eivät edes bulgarialaiset, joten komissio tosiasiallisesti esimäärää, ketä henkilöitä Bulgaria saa lähettää edustajikseen ulkomailla. Bulgaria on tämän vuoksi tullut melkein suljetuksi maaksi. Englantilainen ja amerikkalainen poliittinen edustaja koettaa joskus järjestää näitä visum-asioita, joskus onnistuenkin, mutta yleensä ei heillä ole mitään sanomista. Ministeri oli kuitenkin jotenkin optimis-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tinen Bulgarian tulevaisuuteen nähden. Kansa on työteliästä, suuria luokkaeroja ei Bulgariassa koskaan ole ollut, ei myöskään tarvitse ryhtyä mullistaviin agraarireformeihin, koska Bulgariassa ei ole mitään suuria maaomaisuuksia yksissä käsissä, kuten Rumaniaassa ja varsinkin Unkarissa. Jonkin verran on tilannetta myös helpottanut rintaman siirtyminen kauemmaksi. Hän uskoi, että Saksan kukistuttua neuvostojoukot vähitellen vedetään pois ja Bulgaria vapautuu valtauksesta.

Keskustelu siirtyi sitten Makedonian kysymykseen ja sen yhteydessä slaavilaisten Balkanimaiden liittoutumissuunnitelmiin. Hän huomautti, että näillä suunnitelmilla, samoin kuin makedonialaisten itsenäistymispyrkimyksillä autonomiseksi osaksi uudessa jugoslaavisessa liittovaltiossa on Sofiassa vahva kannatus. Makedonialaisten tarkoituksena on kuitenkin, että heidän uuteen valtioonsa liitettäisiin ei ainoastaan Kreikan makedonialaisalue, vaan myöskin se makedonialaisalue, joka on kuulunut Jugoslaviaan, kysymys, johon nähden hän ei ollut kuullut Jugoslavian väliaikaisen hallituksen vielä ottaneen kantaa. Turkissa pelätään näitä suunnitelmia, nimenomaan koska Egeen mereen ulottuvan makedonialaisen valtion muodostuminen katkaisisi Turkin ja Kreikan välisen välittömän rajanaapurisuuden, jota Turkki pitää kuitenkin tärkeänä. Hän myönsi, että kyseessä tässä tosiasiallisesti voi olla eräs puoli Turkin yleisestä Neuvostoliiton pelosta.

Lopuksi vakuutti hän, että Bulgarian uusi hallitus pyrkii ystävällisiin ja luottamuksellisiin suhteisiin Turkin kanssa.

L ä h e t t i l ä ä :

A. S. Yrjö-Koskinen.

A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: F.

OSASTO: C24

ASIA: _____

Auktorissa olevan lähetystalon raportti n:o 9.

Lähettiläs Yrjö - Koobinen

16/6 1945.

..... A N K A R A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ nro 138/51.

Istanbuli SSA 14. P:nÄ heinä KUUTA 19.45.

VIITTAUS: N

..... P:nÄ KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖN

26 401 lue. 45

13/9-45

5 024

..... Ulkoasiainministeriölle..... *W*

ASIA: Reportit n:ot 9, 10, 11, 12, 13,

14, 15 ja 16.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle
tämön mukana kuutena kappaleena poliittiset raporttinsa

N:o 9. Kehityksestä Kiinassa II.

N:o 10. Tilanteesta Turkissa.

N:o 11. Maareformi Turkissa.

N:o 12. Parlamentin-vaaleista Turkissa.

N:o 13. Viimeaikaisista parlamenttikeskusteluista
Turkissa.

N:o 14. Ranskalais-syyrialais-libanilainen konflikti.

N:o 15. Tietoja Iran'ista.

N:o 16. Täydennystä tilanteeseen Turkissa.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen

(A.S. Yrjö-Koskinen)

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Istanbulissa 16 p:nä kesä kuuta 1945. 18/9-45

26 Woche. 45

Asia: Kehityksestä Kiinassa II.

5 C24

Lähetystösihteeri KALA on pyynnöstäni laatinut otsakeasiassa seuraavan selostuksen:

"Lähetystön poliittisessa raportissa n:o 5/1945 selostettiin Kiinan suunniteltua siirtymistä puoluediktatuurista demokraattiseen järjestelmään sekä sen yhteydessä Kiinan sisäpolitiikan tärkeintä kysymystä, Tšungkingin keskushallituksesta de facto riippumatonta kommunistista liikettä. Lyhyesti sanoen, Kuomintang-puolueen on määrä luovuttaa valtansa 12.11.1945 kokoontuvalle päätetylle kansalliskokoukselle ja tämä taas luovuttaisi sen perustuslailliselle hallituskoneistolle. Myös kommunistit pääsisivät osallistumaan hallitukseen, minkä edellytyksenä kuitenkin heidän tähän asti keskushallituksesta riippumaton armeijansa olisi alistettava keskushallituksen ylikomentoon. Kommunistit kuitenkin maaliskuussa 1945 olivat hyljänneet yhteistoimintaesityksen tällä pohjalla.

"Kuomintangin hallussa olevan hallitusvallan luovuttamiseen 12.11.1945 kansalle, ts. kansalliskokoukselle, oli kuitenkin vielä tarpeen Kuomintangin puoluekongressin hyväksyntä, mikä saatiinkin 23.5.1945 puolueen VI kongressissa. Sama puoluekongressi hyväksyi eräitä muitakin päätöksiä ja julkilausumia,

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

joilla lienee mielenkiintonsa.

"Ensiksikin, Tšiang Kai-šek valittiin uudelleen yksimielisesti puolueen johtajaksi.

"Toiseksi, kommunistikysymyksessä hyväksyttiin "kansan poliittisen neuvoston" (People's Political Council'in) kanta, jonka mukaan kommunistit kyllä pääsevät osallistumaan hallitukseen, mutta heidän on myös samalla alistuttava sen ylivaltaan. Syyskuussa 1937 kommunistit olivat jo luvanneetkin sen tehdä, mutta lupaus on jäänyt täyttämättä.

"Kolmanneksi, Saksan kukistumisen kautta on sota Japania vastaan käynyt Yhtyneitten Kansakuntien tärkeimmäksi tehtäväksi, joka on loppuun saatettu vasta sitten, kun koko Kiina on vapaa.

"Neljänneksi, sisäpolitiikan alalla on poliittinen hallinto perusteellisesti uudistettava samanaikaisesti Kuomintang-diktatuurin lopettamisen kanssa. Uudistuksessa tullaan panemaan erikoista painoa paikallisten itsehallinto-alueiden järjestämiseen.

"Viidenneksi, taloudellisella alalla on pyrittävä lisäämään tuotantoa, saattamaan rahaolot järjestykseen, uudistamaan verotus, maanomistus jne.

"Kuudenneksi, hallintokoneiston tehon parantaminen on kuitenkin hallinnollisista uudistuksista kiireellisin. Tarcoitusta varten on hallituksen elimissä voimaansaatettava ankara kuri.

"Seitsemänneksi, koko opetustoimi on perusteellisesti uusittava,

"Tulevaisuus saa aikanaan osoittaa, kuinka paljon tästä ohjelmasta myös saadaan toteutetuksi.

- - - - -

"Sama puoluekongressi myös hyväksyi eräitä Tšiang Kai-šekin vaatimia uudistuksia. Näistä mainittakoon:

1. Kuomintang-keskukset armeijassa (=poliittiset komissearit) lakkautetaan elokuun loppuun mennessä.

2. Niitä ei liioin enää sallita kouluissa. Hitler-Jugend-mallinen poliittisluonteinen San Min Chu I -nuorisjärjestö muovataan viralliseksi nuorison harjoitusjärjestöksi.

3. Vaalien kautta valitaan 6 kuukauden kuluessa eräänlaisia väliaikaisia kaupungin- ja kunnanvaltuustoja hoitamaan paikallishallintoa, missä se on mahdollista.

4. Laki, jonka mukaan muutkin poliittiset ryhmittymät kuin vain Kuomintang-puolue saavat laillisen aseman, saatetaan voimaan.

5. Ne Kuomintang-puolueen "kasvatuskauden" aikana toimineet Kuomintangin alaiset elimet, joilla on ollut hallinnollinen luonne, eroitetaan vähitellen puolueesta ja yhdistetään hallituksen viralliseen hallintakoneistoon.

- - - - -

"Puoluekongressi on jatkuvasti tehnyt valmistavaa työtä, jotta siirtyminen parlamentarismin tapahtuisi mahdollisimman häiriöttä ja yksinkertaisesti. Yleisenä piirteenä on ollut puolueorganigan muutto hallituksen orgaaneiksi ilman, ^{sanottavia} että /henkilövaihdoksia olisi tapahtunut. Tämä takaa niiden työskentelyn jatkuvaisuuden, vaikka parlamentarismin tultua käytäntöön aikanaan muut poliittiset ryhmät pääsisivätkin valtaan. Tämä mahdollisuus sitäpaitsi ilmeisesti pitkät ajat on

vain täysin teoreettinen. Mikäli mitään edeltäkäsien arvaamattomasta ei tapahdu, Kiina siis ilmeisesti astuu omalaatuiseen parlamentaariseen järjestelmään vuoden 1945 lopussa, tuskin niinkään paljon vallassa olevan ryhmän halusta vapautua vallan käytöstä tai ideologisista syistä, vaan puhtaasti poliittisista vaikuttimista.

"Kiinan sisäpolitiikan toinen tärkeä kysymys, kommunistikysymys, on neuvottelujen katkettua pysynyt ennallaan. Jonkinlaiseen allekirjoittamattomaan modus vivendiin kuitenkin Tšungkingin hallitus on pyrkinyt ja ehkä päässytkin julkisesti ilmoittamalla, että sen joukot eivät tule ahdistamaan kommunistijoukkoja, mikäli nämä eivät ensin hyökkää Tšungkingin-joukkojen kimppuun. Täten siis Tšungking pyrkii tilanteen selvittämiseen rauhallista tietä ja, jos aseellisia yhteenottoja kuitenkin tapahtuu, siirtämään jo nyt etukäteen vastuun niistä kommunisteille.

- - - - -

"Neuvostoliiton suhtautumisella edelläolevaan lienee oma mielenkiintonsa.

"Vaiettuaan yleensä jokseenkin visusti yrityksestä demokratisoida Kiinaa Neuvostoliiton sanomalehdistö kuitenkin tuntuu viime aikoina ryhtyneen käsittelemään asiaa. Huomiota ansainnee erikoisesti Karinovin artikkeli Isvestiassa 4.6.1945. Siinä sanotaan mm. että "metodit, joilla kuomintang-väki tahoo tehdä Kiinan demokraattiseksi, eivät jätä epäilystäkään siitä, ettekö kuomintang pyrkisi säilyttämään diktatuuria kässissään. Kansalliskokouksen jäsenet nimitetään, sen sijaan että heidät valittaisiin. Kuomintangin politiikka, sikäli mikäli se

koskee kansallista yhteyttä, pysyy entisellään. Se on epäpopulääriä, kansallisten voimien hajoittamisen politiikkaa, jonka peittää piiloon tunnussana "vallan luovutus kansalle". Se on kansalaissodan provoimisen politiikkaa, joka erikoisesti tuntuu Kuomintangin suhteissa kommunistiseen puolueeseen ja muihin Kiinan demokraattisiin järjestöihin."

"Myös on syytä kiinnittää huomiota siihen, että Kiinan toimeenpanevan juanin (=hallituksen) presidentti (=pääministeri) T.V. Soong, joka johti Kiinan valtuuskuntaa San Franciscossa, tulee ennen Tškungkingiin-paluutaan käymään Moskovassa neuvottelemassa "Kiinaa ja Neuvostoliittoa yhteisesti intressoivista kysymyksistä". Neuvottelujen valmisteluihin ilmeisesti kuuluu se puoluekongressin lausuma, että "Kiinaan kuuluville Mantšuralle ja Ulko-Mongolialle" myönnetään sodan loputtua autonomia."

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen

(A.S. Yrjö-Koskinen).

EX-112

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24

ASIA: _____

Aalakarassa olevan lähetystön raportti No. 10.

Lähettiläs Yrjö Koskinen

28/6 1945

..... A N K A R A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 10.....

Istanbulissa 28 p:nä kesä..... kuuta 1945.

26 pöytä. 45
13/9-45

Asia: Tilanteesta Turkissa.

5 024

Mielialat Turkissa ovat vuoden alkupuoliskolla vaihdelleet suhteellisen rauhallisuuden ja suhteellisen levottomuuden välillä. Taistelun Euroopassa alettua kääntyä kohti Saksan lopullista kukistumista, ei siltä taholta enää ollut mitään vaaraa peljättävissä, mutta Neuvostoliiton suunnitelmia Turkin suhteen sensijaan täällä on pelätty, kuten jo aikaisemminkin nykyisen pääministerin, silloisen ulkoministerin Saracoglun Moskovan-matkan jälkeen v. 1939 ja varsinkin pun armeijan voitollisen etenemisen alettua nyt päättyneessä sodassa. Moskovan radio ja neuvostolehtien kirjoitukset ajoittain ovat sitäpaitsi tätä pelkoa ylläpitäneet.

Uutta virikettä sai tämä pelko Neuvostoliiton sanoessa irti Turkin ja Neuvostoliiton välillä jo kolmattakymmentä vuotta voimassa olleen ystävyys- ja puolueettomuussopimuksen. Turkki olisi toivonut saavansa sopimuksen uudistetuksi sen umpeen mennessä kuluvan vuoden marraskuussa, joillakin muuttuneen tilanteen aiheuttamilla täydennyksillä, mutta Neuvostoliitto katsoi edullisemmaksi sen irtisanomisen alottaakseen neuvottelut täysin uudelta pohjalta.

Senjälkeen on täällä liikkunut enemmän tai vähemmän

JAKELUOHJE:

..... Tavallinen
.....
.....

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksiministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

varmistettuja huhuja Neuvostoliiton vaatimuksista uuden sopimuksen edellytyksenä, kuten jo aikaisemmin olen tiedoittanut. Suullisia tunnusteluja lieneekin jo pitemmän ajan kuluessa tapahtunut, lähinnä Moskovassa, mutta vasta nyt on Neuvostoliitto vaatimuksensa täsmällisemmin esiintuonut. Neotinko muodossa, kuten aluksi luultiin, tai muussa, ei paljoa vaikuta asiaan. Sen päävaatimukset ovat: Niiden Kars'in ja Ardahan'in piirikuntiin kuuluvien 5 vilajetin palauttaminen Neuvostoliittoon, jotka se v. 1921 luovutti Turkille sekä salmistatuutin muuttaminen m.m. siten, että Neuvosto-⁺liitolle luovutetaan laivastotukikohtia salmien varrella. Tämän lisäksi olisi Neuvostoliitto saamiensa tietojen mukaan, joita kuitenkin en ole voinut tarkistaa, vaatinut Turkin desinterressoitumista eräisiin muutoksiin Balkan'illa (mahdollisesti kyseessä Bulgarian pyrkimys Egean merelle, Jugoslavian ja Bulgarian toiselta puolen ja Kreikan toiselta väliset alueelliset erimielisyydet y.m.). Myös väitetään, että Neuvostoliitto olisi ainakin "antanut ymmärtää" pitävänsä neuvostoystävällisemmän hallituksen muodostamista Turkissa suotavana. Vaatimuksella ei, kuten aluksi kerrottiin, ole uhkavaatimuksen luonnetta.

Turkin kannanotto ensinmainittuun kahteen vaatimukseen nähden on vanhastaan tunnettu. Sodan aikana ovat Turkin johtomiehet toistuvasti julkisuudessa esiintuneet, että Turkki haluaa pysytellä sodan ulkopuolella, eikä sillä

⁺) Väitetään sen vaatineen kahta tukikohtaa, toista Bosporin, toista Dardanellien suulla.

ole mitään ulkoturkkilaisia tavoitteita, mutta jos sen koskemattomuutta loukataan, tulee se itseään puolustamaan. Miten paljon tässä on propagandaa, miten se menettelee, jos sen koskemattomuutta vain uhataan, on kuitenkin vaikeata varmuudella päätellä. Mitä taas salmistatuutin muuttamiseen tulee, pitää Turkki, kuten tuntuu luonnolliseltakin, kiinni siitä, että Montreux'n sopimuksen ollessa kansainvälisen, se myös on kansainvälisesti muutettava. Turkin kannanotto tässä suhteessa on oikeudellisesti vanva ja on sillä anglo-saksien kannatus ja vaikkakin se tulevassa salmikonferenssissa kaikesta päättäen onkin valmis huomattaviin myönnytyksiin Neuvostoliiton hyväksi, ei sillä ole halua sitoa käsiään etukäteen.

Lähinnä kaksi kysymystä askarruttaa täällä nykyään mieliä Neuvostoliiton nootin yhteydessä, nimittäin ensinnäkin se, mikä on antanut aiheen Neuvostoliitolle vaatimustensa esiintuomiseen uuden turvallisuuspaktin juuri valmistuessa ja odotettaessa uutta "kolmen suuren" kohtaamista ja toiseksi mitä menettelytapoja seuraten ja miten pitkälle Neuvostoliitto aikoo mennä vaatimustensa perilleviemiseksi. Vastaukset ovat kuitenkin nähdäkseni vain arvailuja. Ennen "kolmen suuren" uutta kohtausta ei mitään ratkaisevaa uskota tapahtuvan. *)

Tässä yhteydessä lienee syytä mainita, että vaikka sota Euroopassa jo on päättynyt, ei Turkin armeijaa ole vielä edes osademobilisoitu - lomauttamisia on koko sodan ajan ollut runsaasti. Armeija on nykyään, everstil. Viitaiselta saamieni tietojen mukaan, uudestijärjestelyn alai-

*) Niitäkin kuitenkin on, jotka pelkäävät Neuvostoliiton haluan jo ennen mainittua kohtausta aikaansaada "fait accompli"n.

sena anglosaksisen materiaaliavun turvin. Tarkoituksena on sen modernisoiminen lisäämällä sen mekanisointia ja vahvistamalla panssariasetta. Divisioonien lukumäärä jossakin määrin vähenisi, mutta taisteluarvo kasvaisi. Saman lähteen mukaan on Turkin harvojen sotateollisuuslaitosten tuotantokapasiteettia myös huomattavasti lisätty. Näistä merkeistä päättäen pyrkii Turkin sotilasjohto valmistautumaan kaiken varalta.

Tilanteesta Turkissa puhuttaessa on vielä syytä kiinnittää huomiota eräisiin viimeaikaisiin sisäpoliittisiin tapahtumiin, nim. Turkissa toimeenpantavaan eräänlaiseen maareformiin sekä ensimmäiseen kokeiluun vapaille eduskuntavaaleilla eräiden äskeisten täytevaalien yhteydessä. Olen pyytänyt lähetystösihteeri KALAA näitä kysymyksiä selostamaan.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24

ASIA: _____

Aulcarassa olevan lähetystön raportti n:o 11

Lähettiläs Yrjö-Roskinen

4/7 1945.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Istanbulissa 4 p:nä heinä kuuta 1945.

Asia Maareformi Turkissa.

26 vuorok. 45
13/9-45
5 C24

Lähetystösihteeri KALA on pyynnöstäni laatinut seuraavan selostuksen Turkissa äskettäin säädetyistä maareformista:

"Suunnilleen Jaltan konferenssin aikoihin Turkin hallitus yht'äkkiä alkoi kiirehtiä jo jonkin aikaa valmistamaansa radikaalista maareformia, joka kieltäisi 5000 dönümiä (= n.450 hehtaaria) suuremman yksityisen maanomistuksen. Sivullisesta sallittu maksimiala tuntuu perin pieneltä, sillä, vaikka Euroopan oloissa 450 hehtaaria usein jo onkin kohtuuttoman suuri yhden tilaksi, Anatolian aroilla on asutuksen harvuuden vuoksi vielä niin paljon käyttämätöntä maata, että tämän käytäntöön ottamisella varmastikin olisi päästy samaan päämäärään kuin mihin hallitus ilmoitti maareformillaan pyrkivänsä, ts. talonpojan tekemiseen itsenäiseksi maanomistajaksi. Kuivuudesta johtuen on paraiden tuloksien saavuttamiseksi monilla seuduin turvaututtava sangen kalliisiin menettelytapoihin ("dry farming", traktorien käyttö jne.), mikä taas edellyttää melkoisen suuria pääomia, mikäli pyritään maanviljelystä harjoittamaan taloudellisesti mahdollisimman edullisesti. "Kapitalisti-maanviljelijöiden" kannalta 450 hehtaaria on aivan liian pieni määrä kannattavuuden

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjeille:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomasedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomasedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kannalta, mutta rajan alhaisuudessa juuri ilmeneekin hallituksen todellinen tarkoitus - ensiksikin osoittaa ulkomaailmalle Nyky-Turkin kapitalisminvastaista valtiojohtoista luonnetta ja toiseksi, mahdollisimman nopeasti tehdä sadoistatushansista epäitsenäisistä toisen omistaman maan viljelijöistä itsenäisiä, omaa maataan viljeleviä (ja tarvittaessa puolustavia) maanviljelijöitä.

Hallituksen tarkoitus oli forseerata maareforminsa parlamentissa lävitse kiireellisenä viime tammi-helmikuussa, mutta erinäisten vaikeuksien vuoksi (lakiehdotus on useiden juristien mukaan perustuslainvastainen, finanssiointikysymys oli selvittämättä, yms.) vasta toukokuussa se lopuksi saatiin jätetyksi (yhden puolueen taatuista jäsenistä kokoonpannulle) parlamentille, jossa se vahtosuisen ja rai-vokkaan käsittelyn jälkeen lopuksi melkein yksimielisesti hyväksyttiin siinä hallituksen tällävälin muuttamassa muodossa, että 450 hehtaarin maksimiala koskee Anatolian aroja; mikäli kyseessä on rannikkoseutu tai saderikas alue, on yksityisen maanomistuksen yläraja 2000 dönümiä (= n.180 hehtaaria)!

Parlamentin 5-miehisen maatalousvaliokunnan jäsen Semih Baltacioglu, joka minulle avomielisesti kertoi maareformin valmistelusta, mainitsi mm. että yksityinen maanomistaja, jonka liikamaan hallitus nyt on oikeutettu pakkoluo-vuttamaan tilattomalle väestölle jaettavaksi, saanee korvaukseksi kymmenisen prosenttia maansa arvosta. Sen enempää eivät valtion finanssit kestä. Samalla kuitenkin pelätään sitä, että "kapitalistimaanviljelijät" peläten menettävänsä maan-

ja kalustonparannuksiinsa sijoittamansa pääomat, heti lopettavat sen enemmät sijoitukset ja pyrkivät muuttamaan rahaksi jo hankkimaansa, 450 hehtaarin tilalle tarpeettoman suurta kalustoa, mikä taasen merkitsisi maan kokonaistuoton heikkene- mistä.

Miksi kuitenkin parlamentti hyväksyi maareformin hallituksen ehdottamassa muodossa?

Ensiksikin, Turkin tapaisessa puoluediktatuurimaassa on nimitetyn (pro kansan valitseman) parlamentinjäsenen vaikeata vastustaa nimittäjänsä tahtoa.

Toiseksi, laki antaa hallitukselle oikeuden ryhtyä edellämainittuun pakkoluovutukseen ja maan jakoon, ts. ei velvoita hallitusta siihen.

Juuri tässä toisessa kohdassa onkin käsittääkseni koko asian ydin. Syystä tai toisesta on suurella melulla ja touthulla Turkista - ainakin paperilla - tehty melkeinpä täysi talonpoikain valtio, mutta pannaanko reformia täydellisesti koskaan täytäntöön, on taasen toinen asia.

Poliittinen merkityksensä sillä kuitenkin ilmeisesti uskotaan olevan.

Ulkopoliittisesti Turkin hallitus ilmeisesti toivoi tai ainakin toivoi maareformin saattavan Neuvostoliiton suopeammaksi sitä kohtaan - mutta Neuvostoliitto ei olekaan reagoinut asiaan Turkin hallituksen toivomalla tavalla.

Taasen sisäpoliittisesti on itsenäisellä valtavalla talonpoikaisluokalla erittäin suuri merkitys, ja vaikka reformi ei koskaan toteutuisikaan, on nykyisinä poliittisen epävarmuuden aikoina hallitukselle tärkeitä omata numerääri-

sesti ylivoimaisen talonpoikaisluokan tuki, talonpoikaisluokan, joka tosin nyt vielä yleensä viljelee toisen maata, mutta jolle on luvassa oma pohja. Tästä luvasta ovat kaikki tie-

toisia, kiitos "tasasuunnatun" sanomalehdistön ja radion. Ainakin pahimpia näkyviä maanomistus-epäkohtia hallitus luultavasti kuitenkin ryhtyy poistamaan ennen pitkää. Kautta Turkin ta-
pea suuria ennen kukoistaneita, mutta viimeiset parisenkymmen-
tä vuotta noidon puutteesta täysin rappioituneita viljelysti-
loja. Ihmeellisen usein tällaiset tilat ovat olleet vä-
hemmistökansallisuuksien, lähinnä armeenialaisten, mutta myös
kreikkalaisten, tšerkessien tms., monien sukupolvien työn tu-
los, jonka turkkilainen upseeri tai valtionvirkamies oli
ottanut maailmansodan jälkeisen levottoman kauden aikana
sen suuremmilta muodollisuuksilta /aikaisemmalta haltijalta
tai hänen perillisiltään. Esimerkiksi Ankarassa Kavaklide-
rén ja Çankayan kaupunginosat ja niihin rajoittuvat mäet
olivat aikoinaan hyvinhoidettua armeenialaisten omistamaa
viinitarhaa, mutta nyt rakennustontteja lukuunottamatta sa-
moilla paikoilla vallitsee aro. - Izmiristä etelään sijait-
sevan hellenistisen sivistyksen erään suurimman keskuksen
Efesoksen jäännöksen ja nykyisen merenranna välille on puo-
lentoistatuhannen vuoden kuluessa muodostunut kymmenien tu-
hansien hehtaarien laajuinen hedelmällinen vesijättömaa, jos-
ta syystä tai toisesta paljon oli jäänyt "ei kenenkään
maaksi" - kunnes 1920-luvun alussa eräs ministeri yksinker-
taisesti rekisteröi sen omiin nimiinsä.

Todennäköistä on, että hallitus (ehkäpä usein per-

soonallisistakin syistä) ryhtyy ensi kädessä pakkoluo-
vuttamaan juuri mainitunlaisia tiloja, joista useinkin ny-
kyomistajansa aikana on ollut Turkille enemmän epäsuoraa vahin-
koa kuin suoraa hyötyä".

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen

(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24

ASIA: _____

Aulkarassa olevan lähetysten raportti no 12.

Lähettiläs Yrjö-Koskinen

5/7 1945.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Istanbulissa 5 p:nä heinäkuuta 1945

Asia: Parlamentinvaaleista Tur-
kissa.

26 401
13/9-45
45
5 C24

Lähetystösihteeri KALA on pyynnöstäni laatinut selostuksen otsakeasiasta, jonka alempana tiedoitan:

"Huolimatta maailmassa yleensä vallitsevasta käsityksestä, että Turkki on pahasti takapajulle jäänyt maakäsitys, jolle kyllä antavat tukea analfabeettien suuri luku ja yleensä kansan alhainen sivistystaso, talouselämän kehittymättömyys, maaseudulla de facto vielä vallitseva moniavioisuus, oikeusturvan puute, monilla seuduin havaittava kansan laiskuus, uudistusten vieroksuminen, epäluuloisuus, taikausko jne. - kuitenkin täytyy heti tunnustaa, että Turkin lainsäädäntö vetää monissa kohdin vertoja paraimmalle eurooppalaiselle. Niinpä Turkin rikosoikeus perustuu jokseenkin tarkkaan Italian rikoslain (ilman fascismin aikana tähän tehtyjä muutoksia) käännökseen, siviilioikeus taasensveitsin siviilioikeuteen, kauppaoikeus Saksan ja Ranskan kauppaoikeuksiin jne.

Turkin tasavallan demokraattiset perustuslait eivät aseta rajoja yksikamarisessa parlamentissa kansaa edustavien puolueiden luvulle. Teoreettisesti olisivat siis olemassa edellytykset normaalille parlamentääriselle elämälle;

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lisäksi käytännössä enemmistökansallisuutta usein korkeammalla sivistystasolla olevat vähemmistökansallisuudet ja uskonto-ryhmat, joiden käsissä on kauppa suureksi osaksi ja joilla myös on suhteellisen paljon varoja käytettävänä, länsieurooppalaisissa oloissa takaisivat sen, että parlamentäärinen elämä tulisi olemaan normaalia vilkkaampi. Kuitenkin käytännössä Turkin parlamentti kiltisti hyväksyy kaikki hallituksen esitykset aina vakuuttavin äänenenemmistöin. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, kuten lähetystön raportissa n:o 56,25/5 1944 selostettiin lähemmin, että parlamentti on kokoonpantu yhden ainoan puolueen, Tasavallan kansanpuolueen (Cumhuriyet Halk Partisi'n eli C.H.P:n) jäsenistä, jotka luonnollisesti ovat puoluejohdon ohjattavissa. Jotta parlamentäärinen elämä ei kuitenkaan täysin muodostuisi vain kyllänsanomiseksi, on valitut puolueen jäsenet jaettu kahteen ryhmään, varsinaiseen puolueeryhmään ja ns. oppositioon. Jälkimmäiselle on annettu määräys arvostella hallituksen toimia ja esityksiä, mutta ei liikaa.

Nyky-Turkin perustaja Mustafa Kemal ATATÜRK, hallitsi tosiasiallisesti täysin diktatoorisesti. Hän oli tasavallan presidentti, diktatuuripuolueen (aikoinaan nuorturkkilaisen, sittemmin eri ohjelman- ja nimenmuutoksien jälkeen muovailtuneen C.H.P:n) presidentti, armeija oli suoraan hänen (pro ja on puolustusministerin) kontrollissaan jne.

Atatürk kuitenkin ilmeisesti piti päämääränä demokratiaa, vaikka hän kansansa kypsymättömyyden vuoksi ei sen soveltamisella pitänyt kiirettä. Hänen käytäntöön ottamansa siviilikoodin §§ 53-72 oikeuttavat täysin vapaasti perustamaan

poliittisia yhdistyksiä (esim. puolueita), mutta käytännössä ei Atatürkin aikana kukaan uskaltanut oma-alotteisesti ryhtyä hänen puolueensa kilpailijaksi. Kahteen otteeseen hän perustutti C.H.P:n vastapainoksi, opettaakseen kansaansa poliittiseen ajatteluun, toisen puolueen (Hürriyet ve Itilaf; Serbest Firka), mutta kummallakin kertaa uusi puolue oli liian keinotekoinen jaksakseen elää - ne olivat lähinnä kerättyjä valtaa toivovista tyytymättömistä, eivätkä ne todellisuudessa perustuneet mihinkään rakentavaan, laajoja piirejä yhdistävään ohjelmaan tai edes luokkaetuihin, ja epäonnistui Atatürkin kokeilu täydellisesti.

Atatürkin vuonna 1938 kuoltua tuli mainittujen eri valta-asemien haltijaksi hänen jälkeensä İsmet İnönü, joka oli kaliberiltaan huomattavasti pienempi edeltäjänsä. Samana vuonna hyväksyttiin "yhdistyslaki", joka ei kylläkään kiellä perustamasta poliittista yhdistystä, mutta määrää, että siihen tarvitaan sisäministeriön lupa. Luvan sisäministeriö taasen antaa huolellisen tutkimuksen jälkeen, johon offisiösisesti kuuluu lausunnon hankkiminen C.H.P:ltä. Ministeriön epäys tai anomukseen vastaamatta jättäminen katsotaan hallitusteoksi (acte gouvernemental) eikä hallintoteoksi (acte administratif), joten siitä ei ole mahdollista valittaa.

Tällä tavoin on nykyinen järjestelmä turvannut puoluediktatuurin säilymisen, mikäli se ei itse siihen omasta aloitteestaan ryhdy tekemään muutoksia.

Käytännössä parlamentin vaalit (välilliset, ts. valitsijamiehitys) tapahtuvat seuraavasti:

C.H.P:n pääsihteeri laatii kutakin vaalipiiriä varten

listan niistä puolueen jäsenistä, jotka pyrkivät tai suostuvat valitsijamiehiksi. Niistä hän puoluejohdon avulla karsii pois sopimattomat nimet ja lopuksi kansalle annetaan kutakin vaalipiiriä varten erikseen laadittu valitsijamiesehdokkaitten lista, josta kukin äänestäjä valitsee mieleisensä ehdokkaan. Valitsijamiesten luku vaihtelee eri vaalipiirien suuruuden mukaan.

Näiden "toisen luokan valitsijoiden" on sitten epä-määräisten väliaikojen jälkeen määrä valita varsinaiset kansanedustajat parlamenttivaaleissa. C.H.P:n pääsihteeri laati hyvässä ajoin ennen vaalia kutakin vaalipiiriä varten taas listan niistä puolueen jäsenistä, jotka ovat pyrkineet tai suostuneet kansanedustajiksi. Sopivin keinoin karsitaan sellaiset kandidaatit pois, jotka eivät miellytä puoluejohtoa. Määrättyyn aikaan käyvät sitten "toisen asteen valitsijat" vaalivuornalla, jossa tilaisuudessa saa heille pitää vaalipuheita.

Paitsi sitä, että "toisen asteen valitsijat" ovat kaikki siis vain yhden puolueen jäseniä, mikä takaa sitten varsinaisissa vaaleissa saman puolueen voiton, kuulee vähän väliä tapauksista, jotka viittaavat siihen, että myös henkilökysymyksissä on ylimmän puoluejohdon (lähinnä puheenjohtajan, Ismet Inönün) valta suuri. Jos joku epämiellyttävä henkilö on kuitenkin päässyt tunkeutumaan vaalilistalle, sijoitetaan hänet vaalilistan ehdokkaitten häntäpäähän, jolloin hänen hyväkseen lasketaan vain murto-osa listalla ensimmäisenä olevan ehdokkaan hyväksi lankeavista äänistä. Lisäksi on syytä muistaa, että vaalilippujen laskemisen ja yleensä koko vaa-

litoimituksen suorittavat ylimmän puoluejohdon itse valitse-
mat henkilöt.

Käytännössä on Turkissa parlamenttiin siis nimitetty,
ei valittu, edustajat.

- - - - -

Moskovan-radio on kuitenkin antanut kuluvan vuoden ai-
kana yhä selvemmin ymmärtää, miten todesta Neuvostoliitto
on ottanut Turkin puheet demokratiastaan jne. Alkukeväästä
liikkui Ankaran diplomaattipiireissä huhuja, joiden mukaan
Neuvostoliitto olisi antanut Turkin ymmärtää, että se ei
pidä Turkin nykyjärjestelmää demokraattisena. Samat huhut tie-
sivät kertoa, että Ismet İnönü olikin tämän vuoksi päättä-
nyt vastavetona perustaa uuden puolueen, jonka johtajaksi
pantaisiin Neuvostoliitolle persona grata, entinen ulkominis-
teri Tefrik Rüstü ARAS, joka on viime aikoina useasti
sanomalehtiin kirjoittanut neuvostoystävällisiä artikkeleita.
Sihteeriksi pantaisiin salonkikommunisti, sanomalehti TANin
omistaja ja päätoimittaja Sekerya SERTEL. Kuitenkin olisi
Englannin väliintulo lopettanut puuhan.

Toisen puolueen perustamiskysymys tuli kuitenkin jul-
kisuuteen 19.5.1945 Ismet İnönün urheilujuhlassa pitämässä pu-
heessa, jossa hän mainitsi, että "demokratian periaatteet
tulevat vallitsemaan entistä suuremmassa määrässä Turkin po-
liittisessa ja henkisessä elämässä". Pian senjälkeen asia
otettiin budjettikäsittelyn yhteydessä esille parlamentissa
ja yhtäkkiä kaikki sanomalehdet kirjoittivat kilvan samasta
kysymyksestä ollen kirjoitukset poikkeuksetta myötämielisiä
aatteelle.

Tämän mielenkiintoisen asian julkinen käsittely jäi kuitenkin lyhyessä ajassa täysin taka-alalle tasavaltaisen Turkin parlamentissa alkaneen, sen historiassa ennenkuulumattoman vaiheen rinnalla - vaiheen, jolloin melkein kaikki puhujat kilpailivat saadakseen arvostella kirpeästi hallitusta. On syytä panna merkeille, että näihin aikoihin neuvostoradio ja -lehdistö useaan otteeseen hyökkäsi Turkissa vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä ja Turkin hallitustakin vastaan.

Näistä parlamenttikeskusteluista lähemmin seuraavassa raportissa.

Kesäkuun 17 päivänä pantiin kuudessa eri vaalipiirissä toimeen parlamentin täytevaalit. Jo toukokuun urheilujuhlasta lähtien oli asiasta tehty suuri numero; puolueen johto (İsmet İnönü) oli nyt päättänyt toimeenpantavaksi "demokraattiset" vaalit. Kuka tahansa saisi esiintyä ehdokkaana parlamenttiin. Sekavia tunteita kuitenkin jo herätti heti julistus täytevaalien toimeenpanemisesta - sen oli allekirjoittanut Şükrü Saracoglu C.H.P:n varapuheenjohtajan ominaisuudessa, ei siis Turkin pääministerinä. Julistusta olisi odotettu Turkin sisäministeriön antamaksi, mutta tämä ei asiassa lainkaan esiintynyt. Kun 17.6 vaalit sitten pidettiin, tuli parlamenttiin kuitenkin taas vain taattuja C.H.P:n miehiä, mikä ei ollutkaan ihme; täysin rehellisinkin vaalein muuta tuskin saattoi odottaakaan, olivathan kaikki toisen asteen valitsijat C.H.P:n jäseniä.

Huolimatta Turkin nykyisestä diktatorisesta järjestelmästä, täytynee kuitenkin myöntää, että se on niin demokraattinen kuin mitä sen historiallisen kehityksen perusteella suinkin voi toivoa. "

L ä n e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen
(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24

ASIA: _____

Aulcarassa olevan lähetysten raportti n:o 13.

Lähteläis Yrjö-Koelinen

5/7 1945.

A N K A R A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Istanbulissa 5 p:nä heinä kuuta 19 45.

26 401 ka. 45
13/9-45
5 024

Asia: Viimeaikaisista parla-
menttikeskusteluista Turkissa.

Tiedoitán alempana lähetystösihteeri KALAN selostuk-
sen otsakeasiasta:

"Turkissa vallitsevasta yhden puolueen järjestelmästä johtuu, että parlamenttaarinen työ on hyvin rauhallista. Hallituksen esityksiä ja toimintaa luonnollisesti arvostellaan, lähinnä juuri tätä tarkoitusta varten asetetun "opposition" taholla, mutta se tapahtuu hyvántahtoisessa sävyssä, mikäli kyseessä eivät ole persoonalliset syyt, eikä hallitus tasavaltaisessa Turkissa ole kertaakaan kärsinyt äänestystapioita. Parlamentin n. 460 jäsenestä noin 350 - 400 äänestä säännöllisesti hallituksen esityksen puolesta, mikäli tämä ei ole erikoisen tärkeä; jos kyseessä on tärkeän päätöksen teko, on päätös tavallisesti yksimielinen.

Näin normaalisti. Kuluneella kevätistuntokaudella kuitenkin toukokuussa tyyli yhäkkiä täydellisesti muuttui.

Rauhallinen asiankäsittely muuttui sävyiltään kiivaaksi ensi kerran maanomistusreformista, jonka perustuslaillisuus oli niukan kyseenalainen, keskusteltaessa. Mitä pitemmälle ehdittiin lakiehdotuksen käsittelyssä, sen voimakkaammiksi kävivät yhteenotot sen kannattajien ja vastustajien välillä.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriöille.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Välinäytöksiin kuului puheenvuorojen ja jopa koko istunnonkin keskeytys, parlamentin maatalousvaliokunnan tärkeimmän jäsenen demonstratiivinen ero, persoonalliset parjaukset yms. Hallituksen maareformiehdityksen käsittely lykkääntyi sitten kesäkuuhun asti muiden kiitollisten kiistelyaiheitten, lähinnä vuoden 1945 loppukuukausien budjettiesityksen vuoksi.

Budjettikäsittelyn aikana hyökkäykset jatkuivat pitkien linjaa ministeriöittäin. Kritiikki oli ajoittain niin kärkevä, että eurooppalaisissa oloissa olisi hallitus tehnyt asiasta luottamusksymyksen. Sensijaan täällä pääministeri Saracoglu ei ollut kritiikistä millänsäkään, vaikka hänen hallituksensa eräitä ministerejä arvosteltiin niin, että he ilmoittivat haluavansa erota ja yksi todella erosikin (kauppaministeri Fuat Siren) seuranaan diktatuuripuolueen pääsihteeri.

Eri ministeriöiden budjetteja käsitellessä oli loistava tilaisuus yleiseen poliittiseen pyykinpesuun. Erikoisesti on mainittava hyökkäykset painovapauden rajoituksia vastaan - sanomalehtilain § 50 kieltää sanomalehdistöä "vaikeutamatonta maan yleistä politiikkaa" (de ne pas troubler la politique générale du pays), ts. niin ulko- kuin sisäpolitiikkaa. Tähän elastiseen määräykseen perustuu täydellinen sensuurimahdollisuus ja tämän sovellutus. Nyt saivat kansantuumita edustajat/ oman puolueensa toimeenpanemaa painovapauden rajoitusta ja sanomalehdet saivat arvostella hallitusta tässä kysymyksessä mielin määrin. Tämä epäloogillisuus - yhtyneenä diplomaattipiireissä liikkuiin huhuihin Turkin forseeratusta yrityksestä näyttää demokratialta, minkä väitettiin johtu-

van Neuvostoliiton-pelosta - viittaa siihen, että kiihtyneessä parlamenttaarisessa toiminnassa lienee ollut aika annos teatteria, vaikka edustajat lienevät etelämaisessa temperamentissaan huomattavasti ylittäneet sen, mitä Ismet Inönü oli kai tarkoittanut.

Parlamentti jatkoi vähitellen laimenneita istuntojaan kesäkuun vaihteeseen - selvästi poliittisluonteisia olivat hallituksen kiireellinen esitys erikoisen työministeriön perustamiseksi ja ilmoitus siitä, että (tähänasti takapajulle jäänyttä) sosiaalista lainsäädäntöä ryhdytään modernisoimaan. Työministeriksi hallitus nimitti erään tri Sadi Irmakin. Nimitystä arvosteltiin jos jonkinlaisilla syillä; eräs raskauttavimmista oli se, että Sadi Bey oli vuosia sitten kääntänyt turkkilaisen kirjan Zarathustrasta ja esipuheessa maininnut nyky maailma tarvitsevan yli-ihmistä !

Mitä pitemmälle parlamentin istuntokausi kului, sen keinotekoisimmille alkoivat tuntua keskustelut, ja parlamentin lähdettyä lomalle sanomalehtikeskustelu vielä parisen viikkoa sitten parlamentinjäseniä kiihdyttäneistä aiheista on täysin lakannut".

L ä h e t t i l ä s ;

A. S. Yrjö-Koskinen.
(A.S. Yrjö-Koskinen),

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24

ASIA: _____

Aukarassa olevan lähetyksen kapselli n:o 14.

Lähettäjä: Yrjö-Noskeman

5/7 1945

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Istanbulissa 5 p:nä heinä kuuta 1945.

Asia: Ranskalais-syyrialais-
libanilainen konflikti.

26 401 ka. 45
13/9-45
5 C24

Arabialaiset maat näyttävät voineen voittaa ne keskinäiset vastakohtaisuudet, jotka aikaisemmin tekivät sivustakatsojat skeptillisiksi niiden yhteenliittymispyrkimyksiin nähden. Arabialainen valtioliittoutuma saatiin luoduksi. Luokusten kahdenkeskisten, maidenvälisten neuvottelujen jälkeen hyväksyttiin liitolle peruskirja kokouksessa Kairossa viime maaliskuun lopussa ja on se sittemmin tullut kaikissa Keski-Idän arabialaisissa maissa ratifioituksi. Liitto suorittaa nyt kypsyyskoettaan ranskalais-syyrialais-libanilaisen konfliktin yhteydessä.

Konfliktiin johtaneet tapahtumat ovat tunnetut. Lyhyt historiikki lienee kuitenkin paikallaan. Keväällä 1944 Syyriassa ja Liban'issa sattuneiden mellakoiden jälkeen mandaattivaltaa Ranskaa vastaan sai Englanti taivutetuksi Ranskan s.o. silloisen Alger'in komitean tunnustamaan näiden maiden itsenäisyyden (sopimus Oliver Lytton - de Gaulle). Juhlallisen itsenäisyysjulistuksen antoi Ranskan puolesta kenraali CARTOUX. Julistuksen sisällyksestä - sen sanamuotoa en ole havainnut julkisuudessa - on kuitenkin myöhemmin syntynyt erimielisyyttä, Ranskan selittäessä nyt-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

temmin julistuksessa edellytetyn, että Ranska säilyttäisi Syyriassa ja Liban'issa maiden itsenäistymisen jälkeenkin erikoisaseman sekä erinäisiä strategisia etuja, syyrialaisen ja libanilaisten taas pitäessä kiinni täydestä itsenäisyydestään ja suverenisuudestaan sekä kaikkien ulkopuolisten tasarvoisuudesta näissä maissa. Tämän mukaisesti ovat Syyrian ja Liban'in hallitukset vaatineet m.m. ranskalaisten joukkojen ja virkamiesten poistumista näistä maista ja äskennämittuihin joukkoihin kuuluvien alkuasukasosastojen vapauttamista liitettäväksi perustettaviksi suunniteltuihin maiden kansallisiin armeijoihin.

Kenraali de Gaulle'n ja muiden ranskalaisten valtiomiesten vakuutusten mukaan ei Ranska halua perääntyä itsenäisyyden tunnustuksestaan, kuten - huomautetaan - se teoissakin on osoittanut m.m. esittäessään, että Syyria ja Liban kutsuttaisiin mukaan San Fransiscon konferenssiin. Se tahtoo ainoastaan turvata erinäisiä tärkeitä ranskalaisia etuja, kuten ranskalaisten kulttuuri- y.m. laitosten jatkuvaisuuden näissä maissa ja eräiden lento- ja laivastotukikohtien hallussapidon, mikä yhteyksien ylläpitämiseksi imperiumin kanssa on välttämätöntä. Ranskalaiselta taholta huomautetaan lisäksi, että jo mandaattivaltuuden päättymisen edellyttää eräitä sopimuksellisia järjestelyjä puheenaolevien entisten mandaatti-alueiden ja mandataarivallan kesken, järjestelyjä, joiden, tullakseen oikeudellisesti päteviksi, on sitäpaitsi saatava sen kansainvälisen elimen, joka tulee luotavaksi Kansainliiton tilalle, hyväksyminen.

Ranskan valtuutettu Syyriassa ja Liban'issa, kenraali BEYNET, oli saanut ohjeet neuvotella tällä pohjalla mainittu-

jen maiden hallituksen kanssa. Neuvottelujen alkuun lienee päästykin, ainakin Syyrian kanssa, kun Ranska ilmeisesti teki psykologisen virheen lähettäessään lisäjoukkoja näihin maihin. Ne näkivät tässä yrityksen harjoittaa sotilaallista painostusta niitä vastaan ja jo alkaneet neuvottelut keskeytettiin. Senjälkeen sattuneet rauhattomuudet, ranskalaisten yritys palauttaa asevoimin järjestys, englantilaisten väliintulo ovat tunnettuja eivätkä kaipaa lähempää selostusta. Todettakoon ainostaan, että näiden tapahtumain seurauksena selkaus on ylittänyt alkuperäiset ahtaat mittasuhteensa ja siirtynyt kansainvälisen suurpolitiikan piiriin.

Kuten alussa jo mainitsin, on myös panarabialainen liitto sekaantunut konfliktiin. Sen neuvosto kutsuttiin tämän johdosta koolle Kairoon kesäkuun 4 päiväksi ja päätti se, istuttuaan viikon päivät, tukea kaikessa Syyrian ja Liban'in vaatimuksia. Julkaistussa kommuniqueassa, joka on täysin ranskalaisvastainen, ei kuitenkaan ilmoiteta, missä muodossa tuki annettaisiin. Siinä sanotaan m.m. : "Le Conseil discute les mesures à prendre par les nations arabes séparément ou collectivement pour empêcher l'agression française et pour maintenir l'indépendance et la souveraineté complète de la Syrie et du Liban". - Viimeisten tietojen mukaan näistä maista näyttää kuitenkin siltä, kuin suoranaiset keskustelut Ranskan ja niiden välillä voitaisiin jälleen aloittaa. Kenraali Beynet'in apulainen, ministeri OSTROROG on nimittäin hiljattain saapunut uusin ohjein Pa-

+)
Teksti Anatolian Tietotoimiston.

riisista ja ottanut kosketuksen Syyrian ja Liban'in hallituksiin. Ne näyttävät nyttemmin olevan taipuvia keskustelemaan sivistyksellisistä ja taloudellisista kysymyksistä, sotilaallisten, myös tukikohtia koskevien kysymysten sitävastoin jäädessä toistaiseksi sivulle.^{+))}

On mahdollista, että nyt selostettua konfliktia on katsottava laajempaa taustaa vastaan, että se on vain rengas suurvaltain kilpailussa Keski-Idän öljystä ja itäisen Välimeren turvallisuudesta. Tässä yhteydessä on muistettava, että Ranskallakin on täällä öljyintressinsä, sillä kun on osuus Irak'issa sijaitsevilla Mosul'in öljylähteissä, joilta johto (pipeline) johtaa Syyrian ja Liban'in halki Välimerelle.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen)

+) 10/7 1945. Viimeisten tietojen mukaan sujuvat neuvottelut toistaiseksi hyvin Ranskan ilmoitettua olevansa nyt, Euroopan sodan päätyttyä, valmis vapauttamaan ranskalaisiin voimiin kuuluneet alkuasukasosastot liitettäväksi Syyrian ja Libanin kansallisiin armeijoihin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24

ASIA: _____

Arabassa olevan lähetysten raportti n:o 15.

Lähettiläs Yrjö - Kallinen

6/7 1945

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Istanbulissa 6 p:nä heinä kuuta 1945.

Asia: Tietoja Iran'ista.

26 401/ae. 45
1945
5 C24

Elokuun 25 päivänä 1941 tunkeutuivat englosaksit etelästä ja lännestä ja venäläiset pohjoisesta Iran'iin, jonka valtausta pidettiin Neuvostoliiton avustamisen vuoksi sotilaallisesti välttämättömänä. Tapahtui palatsivallankumous vanhan Shah'in MIRZA PAHLEVI KHAN'in luopuessa vallasta poikansa MOHAMMED RIZA KHAN'in hyväksi. Samalla vakuuttivat valtausvallat kuitenkin tulevansa kunnioittamaan Iran'in itsenäisyyttä ja alueellista koskemattomuutta, minkä vakuutuksen STALIN, ROOSEVELT ja CHURCHILL juhlallisesti toistivat Teheran'in konferenssin aikana antamassaan yhteisessä julistuksessa 2 päivänä joulukuuta 1943.

Jo aikaisemmin nim. 29 päivänä tammikuuta 1942 olivat Soviet, Yhdysvallat ja Englanti toiselta puolen ja Iran toiselta tehneet sopimuksen, jossa valtausvallat sitoutuvat vetämään pois joukkonsa Iran'ista kuusi kuukautta sodan päättymisen jälkeen Saksa vastaan "tai jokaista muuta vastaan, joka voi ryhtyä vihollisuuksiin jotakin liittolaisvaltaa vastaan" (ou avec tout autre pays qui pourrait s'engager dans les hostilités contre une puissance alliée⁺).

+

Teksti Anatolian Tietotoimiston.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedotuksain.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedotuksain.

Tämän kohdan tulkinta on nyttemmin aiheuttanut erimielisyyksiä.

Sodan päätyttyä Euroopassa, samoin kuin Neuvostoliiton avustamisen Iran'in kautta pyysi nimittäin Iran'in hallitus valtausvaltoja viemään joukkonsa sovitun ajan kuluessa pois. Yhdysvallat ja Englanti, joilla sopimuksen mukaan olisi oikeus, sodan jatkuessa Japania vastaan, joukkonsa säilyttämiseen Iran'issa, näyttivät tästä huolimatta taipuvaisilta suostumaan Iran'in pyyntöön, selittäen, että joskin sopimus antaa niille oikeuden joukkonsa säilyttämiseen maassa, ei se estä niiden aikaisempaa poistamista, jos se havaitaan tarkoituksemmukaiseksi ja maiden välillä siitä sovitaan. Neuvostoliitto ei kuitenkaan katsonut tarkoituksemmukaiseksi tätä menettelyä. Sovietin kielteinen suhtautuminen asiaan lienee sitten ollut syynä SAEDin hallituksen eroon. Anglosaksiset joukot ovat näissä olosuhteissa tietenkin myös edelleen jääneet maahan, lukuunottamatta joitakin amerikkalaisia osastoja, jotka lienee kuljetettu pois.

Eri lähteistä täällä saatujen tietojen mukaan - lähteet ovat siksi lukuisia, että on vaikeata epäillä tietojen todenperäisyyttä - on Neuvostoliitto viime aikoina päinvastoin lisännyt miehitysjoukkojaan Iran'issa. Everstil. VIITASEN ilmoituksen mukaan nousisi venäläisten joukkojen määrä Iran'issa nykyään 10 jalkaväkidivisioonaan ja muutama panssariprikaateihin. Neuvostoliitto olisi näiden lisäjoukkojen avulla laajentanut miehitysalueitaan etelään päin Turkin ja Irak'in rajan suunnassa. Saman lähteen mu-

kaan olisi Neuvostoliitolla kaikkiaan Iran'issa ja Takaukasiassa joukkoja n. 20 jalkaväkidivisioonaa panssariprikaateineen. Ne vastaisivat suunnilleen Keski-Idässä olevia anglosaksisia, lähinnä englantilaisia joukkoja, joita lasketaan myös olevan n. 20 jalkaväkidivisioonaa ja 4 - 5 panssariprikaattia.

Lienee luonnollista, että huhuja kiertää täällä nykyään Neuvostoliiton ekspansioonipyrkimyksistä Keski-Idässä, huhuja, joille uutta virikettä on antanut sen Turkille äsken esittämä vaatimus Kars'in ja Ardahan'in alueiden takaisinluovutuksesta. Vaikeata on kuitenkin päätellä, mikä näissä huhuissa on pelkkää kannunvalantaa, mikä taas saattaa perustua joihinkin asiatietoihin. Erehtymättä voitaneen kuitenkin sanoa, että Keski-Itä on alkanut kasvavassa määrässä myös Neuvostoliittoa kiinnostaa.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen

(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24

ASIA: _____

Aulcarassa olevan lähetyksen raportti 4:0/6.

Lähettiläs Győző Kósbucsi

12/7 1945

A N K A R A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Istanbulissa 12 p:nä heinä kuuta 19 45. 26 401/100. 45

Asia: Täydennystä tilanteeseen
Turkissa.

379-45
5 C24

Täydennän hieman raporttiani n:o 10, koskeva tilan-
netta Turkissa. Kirjoittaessani sen oli tosin jo todetta-
vissa, että eräät turkkilaiset lehdet olivat ottaneet hy-
vinkin neuvostovastaisen asenteen. Kun tämántapaista kuitenkin
joskus aikaisemminkin, tosin lievemässä muodossa, on tapah-
tunut, lähinnä Turkin lehtien polemisoidessa Moskovan radion
ja neuvostolehdistön syytöksiä vastaan, lehdistön yleissä-
vyn ollessa koko sodan ajan sovinnollisen ja yhteisymmär-
rystä tavoittelevan, kuten hallituksen politiikka edellytti,
jätin sen mainitsematta edellisessä raportissani. Kirjoit-
telua on kuitenkin senjälkeen jatkunut ja on se eräissä
tapauksissa saanut erittäin kärkevän sävyn. Se alkaa sen
vuoksi mielestäni jo vaatia huomiota.

Lähinnä tällöin ei kuitenkaan kiinnosta tämä kir-
joittelu semmoisenaan, neuvostovastainen mieliala on ni-
mittäin Turkissa sodan aikana kasvanut, vaan se sekka,
että Turkin hallitus nyttemmin sallii tämän kirjoittelun.
Vielä vuosi sitten se ei ollut mahdollista, paitsi ver-
rattain säyseässä muodossa hyökkäysten torjumiseksi. Joutuu
kysymään, mistä tämä muutos hallituksen kannanotossa johtuu

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

Turkin lehdistö on nimittäin edelleenkin, huolimatta eräistä valvontalievennyksistä, kaikessa tärkeämmässä puoluejohtoinen.

Hyökkäystä johtaa "Tanin" -lehdessä vanha lehtimies-veteraani YALITCHIN, joka hallituksen nimittämänä lehtimiesedustajana oli mukana San Franciscon konferenssissa. Siellä hän tietenkin on saanut vaikutelmia yhtyneitten kansojen piiristä ja ollut sitäpaitsi jatkuvassa kosketuksessa ulkoministeri SAKAN kanssa, mitä Turkin politiikkaan tulee. On senvuoksi lähellä ajatus, että hänen nykyinen, avoimesti neuvostovastainen kirjoittelunsa ei tapahdu yksinomaan hänen omalla vastuullaan, vaan tarkoituksessa, jolle ehkä suurpolitiikkakaan ei ole vieras.

Lähetän eri kirjeen ohella eräitä leikkeleitä, joista näkyy näiden kirjoitusten sävy, sekä eräitä muita leikkeleitä artikkeleista, jotka edustavat toisia näkökantoja.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 624.

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 17.

Ministeri Yrjö Koskinen.

27/7-45.

..... A N K A R A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 152/59.

Istanbuli SSA 31 P: NÄ heinä KUUTA 19 45.

VIITTAUS: N

..... P: NÄ KUUTA 19 P: TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMIN
25 / 400 Sal 45
1/9-45
5 C24

..... Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportit n:ot 17, 18 ja 19.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle tämän mukana kuutena kappaleena poliittiset raporttinsa N:o 17. Lähetystön suhteista muihin lähetystöihin Ankarassa.
N:o 18. Hieman Kiinan ja Neuvostoliiton välisistä N:o 19. Tilanteesta Turkissa.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen.)

A N K A R A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

25 400 Sal 45

Istanbulissa 27 p:nä heinä kuuta 19 45.

1/9-45

Asia: Lähetystön suhteista muihin
lähetystöihin Ankarassa.

5 C24

Selostus siitä, miten muut Ankarassa olevat suur-
lähetystöt ja lähetystöt nykyään suhtautuvat Suomen lähe-
tystöön, omannee eräänlaisen mielenkiinnon.

Ennen välirauhan solmimista Neuvostoliiton ja Suo-
men välillä olivat lähetystön suhteet muihin Ankarassa
oleviin lähetystöihin varsin rajoitetut. Paitsi puolueetto-
mia maita, oli meillä suhteita vain Kiinan ja Brasilian
lähetystöihin. Välirauhan solmimisen jälkeen on tässä suh-
teessa tapahtunut huomattava muutos. Virallisissa suhteis-
sa ei tosin senkään jälkeen, kuten tunnettua, ole sanotta-
vampia muutoksia tapahtunut, mutta seurustelusuhteet ovat
erinäisten lähetystöjen jäseniin palautuneet.

Mainitsen aluksi, että NORJAN lähettiläs, minis-
teri RALDER ilmoitti minulle kevättalvella saaneensa hal-
litukseltaan Lontoossa ei ainoastaan luvan, vaan kehoituks⁴
alottaa uudelleen viralliset suhteet Suomen lähetystön
kanssa. Norja onkin ainoa maista, joiden kanssa suhteemme
sodan aikana ovat olleet kätkenneinä, joka virallisesti
on ne uudistanut. TANSKAN tapaus on hieman erikoisluon-
toinen. Lokakuussa 1943 ilmoitti Tanskan tšekäläinen asiain-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

hoitaja FRIIS minulle odottamatta, ettei hän muuttuneen tilanteen vuoksi katso enää voivansa jatkaa suhteita akselilähetystöihin, eikä myöskään Suomen lähetystöön. En ole päässyt selville siitä, mikä tämän kannanoton yht'äkkiä aiheutti, Tanskan lähetystön edelleenkin ollessa Helsingissä ja Tanskan lähetystöjen muissa puolueettomissa maissa tietääkseni jatkuvasti ylläpitäessä suhteita Suomen lähetystöihin.^{*)} Näin jatkuivat suhteemme viime kevättalveen saakka, jolloin hän alkoi osoittaa merkkejä halustaan suhteiden palauttamiseen, mikä minun puolestani sai tapahtua. RUOTSIN lähetystön kanssa on meillä koko sodan ajan olleet normaalit suhteet, mutta ovat ne nähdäkseni tulleet läheisemmiksi Suomen irtauduttua sodasta.

Mainitsen tässä yhteydessä, että skandinavisten lähetystöjen keskinäiset suhteet ovat Ankarassa sodan aikana olleet siinä määrin tavallisuudesta poikkeavat, että se on herättänyt yleisempääkin huomiota. Norjan lähetystöllä ei koko aikana ole ollut suhteita Tanskan lähetystöön ja ajoittain ovat myös Ruotsin lähetystön suhteet, kuten meidänkin, tähän lähetystöön olleet katkenneina. Pääasiallisesti johtuu tämä outo asiointi nähdäkseni henkilökohtaisista syistä. Nykyään lienee Suomen lähetystö ainoa pohjoismaisista lähetystöistä, joilla on suhteet kaikkiin skandinavisiin lähetystöihin.

Pienten maiden lähetystöistä puheen ollen mainit-

^{*)} Maansa Saksanvaltauksen alkuaikoina hän yleistä huomiota herättävällä tavalla liehitteli tšekäläisiä saksalaisia.

sen edelleen, että suhteemme ovat normaalit RUMANIAN ja BULGARIAN lähetystöihin. Uusi Bulgarian ministeri ANTONOV on vanha tuttavamme Moskovasta. Entinen ministeri BALABANOV ei ole palannut kotimaahansa, vaan asuu edelleen Istanbul'issa. Hän siirtynee lähiaikoina Sveitsiin, jossa hänen poikansa opiskelee. Rumanian englantilaisystävällinen ministeri CRETZIANU, joka aikoinaan lähetettiin tänne kosketuksen saamiseksi anglosakseihin, ei salaa pessimistisiä käsityksiään tilanteen kehityksestä Rumiassa eikä myöskään sitä, että jos hänet kutsutaan kotia, hän ei tule noudattamaan kutsua. Saman asenteen ovat tietääkseni ottaneet lähetystöneuvos ja ensimmäinen lähetystösihteeri.

UNKARILLA ei toistaiseksi välirauhan jälkeen ole lähetystöä Turkissa, Turkki kun ei ole tunnustanut nykyistä Unkarin hallitusta. Viimeinen lähettiläs VÖRNLE, joka lienee tarjonnut palveluksiaan nykyiselle hallitukselle, mutta saanut torjuvan vastauksen, asuu edelleen yksityishenkilönä lähetystötalossa.

KIINAN ja BRASILIAN lähetystöihin ovat suhteemme halki sodan olleet erittäin ystävälliset. Nimenomaan ensimmäin mainitun jäsenet, tyytyväisinä, kuten ovat julkilausuneetkin, siitä, että Suomi jatkuvasti on pitänyt kiinni Tsungkingin hallituksesta, ovat aina olleet auliita antamaan meille tietoja tilanteen kehityksestä Kiinassa.

BELGIAN ja HOLLANNIN ministeripareihin, jotka molemmat tunsimme jo ennen Turkkiin tuloamme, ovat keskustelusuhteet jatkuneet sodan aikana, seurustelua ei ole ollut. Molemmat lähettiläät vaintuivat keväällä.

Mitä Ankarassa oleviin suurlähetystöihin tulee mainittakoon ensiksi, että olemme kevättalvella ottaneet hallituksen suostumuksella kosketuksen MEUVOSTOLIITON ambassadiin. Olen aikoinaan kuriiriyhteyden puuttuessa sähköitse tehnyt selkoa keskustelusta, mikä minulla tällöin suurlähettiläs VINOGRADOVIN kanssa oli. Seurustelusuhteita ei lähetystöjemme välillä toistaiseksi ole syntynyt odottaessani, että hän suurlähettiläänä ottaisi aloitteen, kuten tapana on. Muissa tilaisuuksissa olen hänet senjälkeen pari kertaa tavannut ja on hän näyttänyt ystävälliseltä.

ENGLANNIN suurlähetystöön on lähetystöllämme ollut hyvät epäviralliset suhteet välien katkettuakin, ei kuitenkaan seurustelusuhteita ennen välirauhaamme. Osittain tähän ehkä sodan aikana vaikutti myös se, että rouvani osallistui Lady KNATCHBULL-HUGESSENIN ompelukerhoon, kunnes uusi sotamme sen keskeytti. Välirauhamme jälkeen alettiin meitä aluksi kutsua tilaisuuksiin, missä myös liittoutuneita oli mukana, mutta nyttemmin ovat useat Englannin ambassadin jäsenet jo alottaneet suorat seurustelusuhteet lähetystömme kanssa.

YHDYSVALTOJEN katkaistua suhteensa Suomeen jatkuivat kuitenkin henkilökohtaiset suhteet eräiden ambassadin jäsenten välillä. Siten on meillä jatkuvasti ollut suhteet suurlähettiläs Steinhardt'in jälkeiseen asainhoitajaan PACKERIIN ja everstil. VIITASELLA omiin kollegoihinsa. Lähetystösihteeri KALA on tietääkseni verrattain vapaasti liikkunut anglosaksisissa piireissä. Yhdysvaltojen ambassadissa palvelee ny-

kyään myös eräs Amerikan suomalainenkin, nimeltään PAISTO, jonka tuttavuuden olenne saaneet tehdä ja joka edelleen nyvin puhuu suomea.

PUOLAN suurlähettilääseen SOKOLNICKIin on meillä myös ollut henkilökohtaiset suhteet välirikon tapahduttuakin. Ne ovat kuitenkin sodan aikana rajoittuneet lyhyisiin keskusteluihin sattumalta tavatessamme. Hän on nimittäin Puolan ensimmäinen lähettiläs Suomessa ja tunnemme hänet jo siltä ajalta. Hän on nykyään täällä diplomaattikunnan vanhin. Aloitimme kevään kuluessa tavata useammin heitä eri tilaisuuksissa ja lopulta ilmoittivat he, keskusteltuansa, kuten ymmärsin, Englannin ambassadöörin kanssa, toivovansa, että voisimme uudistaa seurustelusuhteet, mikä sitten tapahtui. Hän on Lontoon mies ja joutuu arvatenkin syrjäytetyksi, jos Turkki tunnustaa Varsovan hallituksen. Muilla lähetystön jäsenillä on myös seurustelusuhteet Puolan ambassadin jäseniin.

RANSKAN suurlähetystöön ovat suhteemme Ranskan kukistuttua ja suurlähettiläs MASSIGLIEn lähdettyä olleet jossakin määrin epäselvät. Viralliset suhteemme Wichy'n edustajiin ovat tietenkin olleet korrektit, viimeiseen edustajaan suurlähettiläs BERGERYhin hyvätkin, mutta eräänlaisen sordion on niille kuitenkin antanut Ranskan politiikan kaksinaisuus. Algier'in komitealla on sodan aikana myöskin ollut täällä epävirallinen edustajansa. Ent. suurlähettiläs Bergery ei vielä ole palannut kotimaahansa, vaan asuu Istanbulin läänistössä. Tavatessani hänet äskettäin ilmoitti hän kuitenkin aikovansa palata syyskesän kuluessa. Uuden suurlähettilään ja ambassadin uuden henkilökunnan kanssa emme vielä ole saaneet kosketusta.

IRANin ambassadiin ovat lähetystön suhteet myös, joskin toisessa mielessä, olleet epäselvät. Tietääkseni ei maittemme välisiä suhteita koskaan ole muodollisesti katkaistu, vaan rajoittuu välirikko siihen, että Iran'in hallitus, maan tultua liittolaisten valtaamaksi, sulki Suomen kunniapääkonsulinviraston Teheran'issa, jolloin pääkonsulimme eversti CARLBERG palasi Ruotsiin. Jonkin aikaa maan valtauksen jälkeen otti silloinen suurlähettiläs, nykyinen ulkoministeri SEPAHBODY - näinkin tuttavamme Moskovasta - kerran kanssani esille kysymyksen lähetystöjemme välisistä suhteista, lausuen nieman valvautuneena toivomuksen, että lähetystöjemme välinen kanssakäyminen väliaikaisesti lopetettaisiin, koska liittolaistaholla se voitaisiin tulkita väärin. Näin tapahtuikin ja jatkui tämä asiointi sitten, kunnes välirauhamme jälkeen ambassadi kevättalvella jälleen alkoi lähettää lähetystöllemme virallisia kirjeitä, joihin myös virallisesti olemme vastanneet.

Mitä ITALIAN suurlähetystöön tulee, mainittakoon seuraavaa: Jonkin aikaa Italian antautumisen jälkeen kävi suurlähettiläs ROCCO luonani, saaden siihen aiheen heille osoittamastamme lounaskutsusta, ja ehdotti, että lopettaisimme toistaiseksi, ilman väärinkäsityksiä, keskinäisen seurustelun, koska Italian asema sillä hetkellä oli arkaluontoinen. Sensijaan, sanoi hän, ei ole tarpeellista, että ambassadin muut jäsenet sen tekevät, ei edes hänen rouvansa. Pian välirauhamme jälkeen kutsuttiin hänet kotia ja kävi hän ennen lähtöään jäähyväisillä. Muiden ambassadin jäsenten kanssa ovat seurustelusuhteet jatkuneet säännöllisesti, myös Roccon jälkeisen asiainhoitajan. Kun uusi suurlähettiläs

läs , MARCHETTI, pitkän väliajan jälkeen äskettäin saapui, ilmoitti hän virallisesti valtakirjansa jättämisestä Presidentille, mihin tietenkin virallisesti vastasimme. Suhteemme ambassadiin ovat näin ollen nykyään normaalit.

Suhteillamme KREIKAN ja JUGOSLAVIAN suurlähetystöihin on ehkä vähäisempi merkitys, mutta mainitsen kuitenkin, että niihinkin ovat henkilökohtaiset suhteemme sotaamme edeltäneen ajan perinteisiin nojautuen jatkuneet. Väli- rauhamme jälkeen on yhdessäolo käynyt vapaammaksi ja ilmeistä halua suhteiden lähentämiseen olemme voineet havaita myös Jugoslavian ambassadiin saapuneiden uusien jäsenten taholta. Seurustelusuhteita ei toistaiseksi ole syntynyt.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen

(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 624.

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 18.

Ministeri Grjö-Koskinen.

28/7-45.

..... A N K A R A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Istanbulissa 28 p:nä heinäkuuta 1945.

25 400 Sal 45

1/9-45

Asia: Hieman Kiinan ja Neu-

vostoliiton välisistä suhteista.

5 C24

Kiinan suurlähetystöstä olen Lähetystösihteeri
KALAN välityksellä saanut seuraavia tietoja otsakeasiasta: +)

Tšungking'in hallituksella on jo pitkän aikaa ollut halu ja pyrkimys välien selvittelyyn Neuvostoliiton kanssa vapaan ajatustenvaihdon kautta, jossa kumpikin puoli voisi esiintuoda näkökantansa niitä yhteisesti kiinnostavissa kysymyksissä. Hallitusta elähdyttää tässä toivo, että täten voitaisiin välttää sellaisia maiden välisiä hankauskohtia, jotka ehkä ovat vältettävissä. Tämä pyrkimys on taustana myös pääministeri SOONGin äskeisillä keskusteluilla Moskovassa.

Tšungkingin hallitus pitää tärkeänä, että aikaan saadaan eräänlainen jännityksen laukeaminen Kiinan ja Neuvostoliiton välisissä suhteissa jo senvuoksi, että Neuvostoliitosta riippuu syntykö Kiinassa sisällissotä vai ei. Tällä hetkellä on kommunistien hallitsema alue, Yenan, täy-

+)
Kiinan lähetystö Ankerassa muutettiin keväällä vastavuoroisesti suurlähetystöksi. Uusi suurlähettiläs viipyi Ankerassa vain jättääkseen valtakirjansa, matkustaen sen jälkeen San Fransiscon konferenssiin, miltä matkalta hän vielä ei ole pa-

JAKELUOHJE:

(Tavallinen)

Jakeluohjelmalleja:

lannut.

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sin saarrettu ja puuttuu sen joukoilta uudenaikainen aseistus, mutta jos Soviet ryhtyy sitä varustamaan komistetulla ja raskaalla aseistuksella, täytyy Tsungkingin - Kiinan asiainhoitajan CHIUn mukaan - jo oman turvallisuutensa vuoksi ryhtyä voimakeinoihin Yenania vastaan, huolimatta jo pitkän aikaa vallinneesta linnarauhasta.

Oliko Moskovassa jo jotakin ennätetty sopia, ennen kuin "kolmen suuren" kokous Potsdamissa keskustelut keskeytti, ei asiainhoitajalla ollut tiedossaan, mutta piti todennäköisenä, että joitakin alustavia päätöksiä oli tehty. Huonona merkinä piti herra Chiu kuitenkin sitä, että keskustelujen ollessa vielä alkuvaiheissaan Moskovaan oli saapunut arvatenkin kutsuttuna - myös Ulkomongolian Neuvostotasavallan pääministeri CHOY BOLSAN. Kiinassa ollaan levottomia - oli Chiu lisännyt - Neuvostoliiton suunnitelmiin nähden Tyynen valtameren sodan yhteydessä, koska jos se siihen osallistuu, on pelättävissä, että se vaatii itselleen tai ainakin vaikutuspiiriinsä, paitsi Mongoliaa, myös Mandshurian ja Korean.

Tässä yhteydessä lienee syytä mainita, että Pääministeri Soong'in jo palattua kotia Lontoon radio levitti tiedon, että Tšiang Kai-šek olisi päättänyt kutsua kaikki poliittiset suunnat, myös kommunistit, osallistumaan hallitusvastuuseen jo lähiaikoina, siis jo ennen 12.11.1945, jolloin perustavan kansalliskokouksen on määrä kokoontua. Jos tiedossa on perää, mitä asiainhoitaja ei tietänyt, joskin piti sitä mahdollisena, voitane sitä pitää osoituksena hyvästä tahdosta Tsungkingin taholla välien järjestelyyn Neuvostoliiton kanssa, enkä ensimmäisenä Moskovan keskustelujen tuloksena.

L ä n e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 824.

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 19.

Ministeri Yrjö-Koskinen.

31/7-45.

..... A N K A R A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Istanbulissa 31 p:nä heinäkuuta 1945

25 400 Sal 45

1/9-45

Asia: Tilanteesta Turkissa.

5 C24

Kun aikaa taas on jonkin verran kulunut tilan-
netta Turkissa koskevan viime raporttini n:o 10 jälkeen
ja kun tämä tilanne edelleen on yleismaailmallisen huomion
kohteena, täydennän edellisiä ilmoituksiani eräillä myö-
hemmillä tiedoilla.

Kaikki tiedot, joita voi saada, osaksi julkiset,
osaksi yksityiset, vahvistavat edelleen käsitystä, että
Turkki ei tule suostumaan mihinkään alueluovutuksiin Neu-
vostoliiton hyväksi. Turkin taholla huomautetaan tässä yh-
teydessä, että Kars'in ja Ardahan'in alue ei ole joutu-
nut Turkille väkivallalla, vaan Neuvostoliiton vapaaehtoi-
sesti luovuttamana, ajankohtana, jolloin molemmat olivat
heikkoudentilassa ja etsivät toistensa tukea eurooppalaisen
suurpolitiikan tavoitteita vastaan ensimmäisen maailmansodan
päätyessä. Turkin itsepuolustustahto näyttää näinollen hor-
jumattomata. Yhtä selvää ei mielestäni ole se, etteikö
Turkki suostuisi luovuttamaan Neuvostoliitolle joitakin
tukikohtia salmien varrella, jos muut suurvallat pitävät
siihen suostumista asianmukaisena. Kysymys ei kuitenkaan rat-
kenne Turkin ja Neuvostoliiton välisenä, vaan kansainväli-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

senä. Tässä suhteessa ei Turkin kannanotto tietääkseni ole muuttunut.

Sotilaallisen tilanteen kehitys viime aikoina Turkin naapurimaissa ei ole ollut omansa rauhoittamaan mieltä täällä, joskin levottomuus ehkä on aiheetonta. Onhan nimittäin luonnollista, että kun Unkarista ja Jugoslaviasta vedetään takaisin puna-armeijan joukkoja, niiden määrä Balkan'illa kasvaa. Yhtä luonnollista on, että se herättää turkissa pelkoa. Joukkojen määrästä on tietenkin mahdollista saada tarkkoja tietoja, mutta väitetään niitä olevan nykyään, bulgarialaiset joukot mukaanluettuina, n. 70 divisioonaa kaikkia aselajeja. Lisäksi väitetään turkkilaisella taholla, että Mustanmeren satamat Bulgariassa, Rumaniaassa ja Krim'illä olisi saatettu hyökkäyskuntoon s.o. valmistettu lentotukikohdiksi ja varustettu maihinlaskuvaluksilla ja joukoilla varusteineen. Kuinka paljon perää näissä tiedoissa on, joskin ne tulevat everstil. VIITASEN välityksellä Turkin yleisesikunnasta, jätän sanomatta, mutta olen katsonut velvollisuudekseni kuitenkin niistä tiedoittaa.

Arvovaltaisimpana todistuksena Turkin päättäväisyydestä puolustaa alueellista koskemattomuuttaan on kai pidettävä sitä, että Tasavallan Presidentti on kategorisesti sen esiintuonut. Turkin lehdistö on neuvostoystävällistä "Tan"-lehteä myöten antanut hänelle tässä suhteessa tukensa. Nähtävästi vielä painostaakseen tätä kannanottoa teki Tasavallan Presidentti viikko sitten eräiden Turkin yleisesikunnan johtavien upseerien ja väitetään myös eräiden englantilaisten upseerien seuraamana tarkastusmatkan juuri Neuvostoliiton vaatimille Kars'in ja Ar

dahan'in alueille. Mitään julkisuuteen saatettuja puheita ei hän kuitenkaan tällä kertaa pitänyt.

Ulkoministeri SAKA on Lontoossa saanut tilaisuuden keskustella EDENin kanssa. Onko ja mistä tällöin sovittu, on täällä tietämätöntä, joskin turkkilaisissa piireissä väitetään Eden'in vakuuttaneen Englannin pitävän kiinni liittosopimuksen avunantositoumuksista. Ruotsin nykyinen asiainhoitaja v. PLATEN oli kuitenkin käydessään joku päivä sitten ulkoministeriön pääsihteerin ACIKALINin luona saanut sen käsityksen, että Englannin avustus rajoittuisi vain moraaliseen ja aineelliseen tukeen, mikäli Englannin omat suoranaiset edut eivät joudu vaaranalaisiksi.

Missä määrin Labour Partyn valtaan tulo Englannissa ja Potsdam'in kokous muuttavat tilannekuvaa Turkin kohdalta, on tällä hetkellä vielä tietämätöntä.

L ä h e t t i l ä ;

A. S. Yrjö-Koskinen
(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24

ASIA:

Arabassa olevan lähetysten raportti n:o 20.

Ministeri Gyö-Roskinen

8/8 1945.

..... A N K A R A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. ULKOASIAINMINISTERIÖ
KIRJELMÄ n:o 174/66. 28 / 401 Sal. 45
Istanbulissa 31 p:nä elo KUUTA 19. 45. 23/10-45
VIITTAUS: N
P:nä KUUTA 19 P:TTY n:o 5 C24
VIITTAUS: D. U. M. / 19
Ulkoasiainministeriö LLE
ASIA: Raportit n:o 20, 21, 22 ja 23.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle tämän mukana kuutena kappaleena poliittiset raporttinsa

- n:o 20. Tilanteesta Lähi-Idässä.
- n:o 21. Valtiollisen elämän demokratisoimispyrkimyksiä Turkissa.
- n:o 22. Eräitä kuulemia.
- n:o 23. Mosaikkia.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen
(A.S. Yrjö-Koskinen).

A N K A R A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Istanbulissa 8 p:nä elokuuta 1945.

Asia: Tilanteesta Lähi-Idässä.

Lähi-Itää, yntä vähän kuin Turkkiä koskevissa kysymyksissä ei, julkaistusta kommuneasta päättäen, Potsdam'in kokouksessa tehty mitään päätöksiä eikä annettu suosituksia. Tosiasia on täällä huomioitu nähdäkseni tyydytyksellä, jopa enemmänkin, on kuin olisi tapahtunut eräänlainen jännityksen laukeaminen. Kuitenkin on huomattava, että ulkoministeri SAKA ei ole vielä palannut San Fransiscon matkaltaan. Häntä odotetaan lähipäivinä.

Turkissa otaksutaan kuitenkin, että Lähi-Itäkin koskevista kysymyksistä ainakin Turkin ja Neuvostoliiton välillä nykyään vireilläolevista on kokouksen kuluessa keskusteltu. Tähän viittaa myös eräs Teheran'ista saapunut tieto, jonka mukaan Iran'issa olevat niin hyvin englantilaiset, kuin neuvostojoukot ovat ryhtyneet valmistuksiin poisvetämistä silmälläpitäen. Jos tiedossa on perää, lienee se tulos keskusteluista Potsdamissa. Onko Turkkiä koskevissa kysymyksissä saavutettu mitään yhteisymmärrystä, nähtänee lähiaikoina, jos, kuten odotetaan, niitä koskevaa ajatusten vaihtoa maiden välillä ulkoministerin palattua jatketaan.

Jo keväällä saatettiin julkisuuteen, että Iran'in hal-

JAKELUOHJE:

(Tavallinen)

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lituksella oli aikomuksena toimeenpanna / uudet eduskuntavaalit. syksyllä
Tieto yhdistettiin silloin, ainakin yleisessä käsityksessä, Iran'
in pyynnön kanssa valtausjoukkojen poisviemisestä. Jos näin
nyt tapahtuu, ei vaalien toimittamiselle näytä olevan mi-
tään estettä. +)

Iran'in ja Neuvostoliiton väliset suhteet eivät vii-
me aikoina ole olleet parhaimmat. Paitsi valtausjoukkojen
poisvetämistä koskevaa kysymystä, on ollut muitakin, jotka
ovat aiheuttaneet hankausta. Eräs tällainen, joka Neuvostoliit-
tossa on herättänyt paljon pahaa verta, on Iran'in hallituke-
sen kieltäytyminen keskustelemasta eräistä Neuvostoliiton
haluamista öljykonsessiooneista ennen sodan päättymistä. ++)
Se seikka, että Iran'in hallitus on ulottanut päätöksensä kaik-
kia maita koskevaksi, ei näytä vaikuttaneen Neuvostoliiton
kannanottoon asiassa. Kolmas kannauksen aihe on Iran'in Neu-
vostoliittoon rajoittuvilla alueilla esiintynyt liike alueen
liittämiseksi Neuvosto-Adserbedsan'iin, liike, joka iranilaisella
taholla väitetään Neuvostoliiton synnyttämäksi tai ainakin
tukemaksi. Lyhyesti sanoen, maiden välisissä suhteissa on viime

+) Mainittakoon tässä yhteydessä, että Iran'in Eduskunta
(Madjlisse Choraye Melli) käsittää 136 jäsentä, joiden on ijal-
tään oltava 30 - 70 vuotta. Äänioikeus on 20 vuotta täyttä-
neillä miespuolisilla kansalaisilla. Hallituksen on nautittava
Eduskunnan luottamusta. Sensijaan Shah, joka perinnöllisesti
kuuluu Reza Panlavi'n sukuun, ei perustuslain mukaan ole
henkilökohtaisesti kenellekään vastuussa. Nänen käsissään on
toimeenpanovalta ja sotaväen ylin päällikkyys. Perustuslaki -
v. 1906 säädetty ja jälkeenpäin pari kertaa täydennetty -
edellyttää senaatin (Madjlisse- i - Sena) olemassaoloa - siinä
olisi 60 jäsentä, joista 30 Shah'in nimittämiä ja 30 valittua -
mutta todellisuudessa ei senaattia ole lainkaan.

++) Onko tulkintakysymys sodan päättymisestä (Kts, rap. n:o 15)
tässä tapauksessa yhteydessä neuvostojoukkojen poisvetämisen kanssa
ei ole tiedossani.

aikoina ollut paljon toivomisen varaa, kuten ilmenee siitäkin, että neuvostolehdistön taholla on hyökätty peittelemättä hallitusta ja koko regimää vastaan Iran'issa.

Syyriassa ja Liban'issa näyttää tilanne kehittyvän rauhoittumisen merkeissä suoranaisten neuvottelujen Ranskan kanssa taas päästyä alulle ja Ranskan tehtyä eräitä näissä maissa hyvin vastaanotettuja myönnytyksiä, joista suurin merkitys lienee ollut ranskalaisiin joukkoihin kuuluneiden alkukasukasosastojen vapauttamisella näiden maiden kansallisiin armeijoihin liitettäväksi. Tämän loukkauskiven tultua poistetuksi on syytä toivoa, että ainakin kulturellisissa kysymyksissä päästään yhteisymmärrykseen. Ranskan tukikohtavaatimus tuottanee sensijaan vaikeuksia.

Arabialaisessa maailmassa on herättänyt suurta levottomuutta juutalaisten kasvanut aktiviteetti maahanmuuton laajentamiseksi Palestiinaan. Englannin, mandaattivallan, Valkoinen Kirja muistaakseni v. 1939 rajoitti juutalaisten maahanmuuton määrälukuun, mikä viiden vuoden kuluessa olisi sallittu, mutta jota sen jälkeen ei enää saisi tarkistaa. Kansainväliset juutalaisjärjestöt, vaikutukseltaan tietääkseni voimakkaat, pyrkivät nyt, kuten äskeinen konferenssi Lontoossa osoittaa, näiden määräysten ja samalla arabialaiselle väestölle annettujen lupauksen kumoamiseen ja Palestiinaan muuton rajoittamattomaan sallimiseen. Arabialainen maailma on luonnollisesti nousnut "takajaloilleen". Kun mitään päätöksiä ei kuitenkaan vielä ole tehty, on parasta odottaa.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.
(A.S. Yrjö-Koskinen).

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24

ASIA:

Aulcarassa olevan lähetysten raportti n:o 21.

Ministeri Gyö-Koskenen.

20/8.1945.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

Istanbulissa 20 p:nä elokuuta 1945.

28 401 Gal. 45

Asia: Valtiollisen elämän
demokratisoimispyrkimyksiä
Turkissa.

23/10-45

5 C24

Kuten tunnettua, on Turkissa voimassa yhden puolueen diktatuuri, joskaan perustuslaki ei aseta estettä vapaalle demokraattiselle parlamentarismille. KEMAL ATATÜRK, ottaen huomioon väestön alhaisen sivistystason ja kypsymättömyyden poliittiseen ajatteluun, on kuitenkin epäilemättä katsonut yksi-puoluejärjestelmän väliasteena käytännössä välttämättömäksi. Eräät merkit viittaavat viime aikoina siihen, että johtavalla taholla nyt katsotaan hetken tulleen ainakin demokraattisempien muotojen kokeilulle. Lähetystö on aikaisemmin tiedoittanut vapaasti toimitettavista vaaleista kuuden edustajavakanssin täyttämiseksi, vaaleista, joiden, ehdokkaiksi ilmoittautuneiden suuresta lukumäärästä huolimatta, väitetään johtaneen pystyvien edustajien valitsemiseen. Viime päivinä on lehdistössä ollut tietoja siitä, että puoluejohdon taholla, halussa ottaa uusi askel maan parlamentaarisen elämän demokratisoimiseksi, ajetaan toimeenpanna, ennen aikojaan, uudet eduskuntavaalit, joissa puolue asettaisi ehdokkaat vain 350:een edustajapaikkaan (n. 600:sta) jäännöksen jäädessä vapaasti valittavaksi. Asia lienee kuitenkin vasta harkintaasteella.

Kysymys olisi tällöin kaiketi henkilökohtaisista ehdok-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kuuksista, sillä Turkissa ei toistaiseksi ole muita puolueita, kuin diktatuuripuolue. Verrattain kömpelöjä yrityksiä on tosin viime aikoina tehty uusien puolueiden perustamiseksi, johtamatta ainakaan toistaiseksi tulokseen. Alotteet ovatkin olleet vain yksityisiä, johtuen nähdäkseni etupäässä henkilökohtaisesta ambitsioonista, eikä niillä tietääkseni ole mitään laajempaa opinioonia ~~takanaan~~. Sitäpaitsi tarvitaan Turkissa uusien puolueiden perustamiseen ja niiden ohjelman hyväksymiseen hallintoviranomaisten (puolueen?) hyväksyminen, mitä toistaiseksi ei ole saavutettu.

Joka tapauksessa on nykyään todettavissa, että Turkissa johtavallakin taholla on havaittu maan valtiollisen elämän demokratisoimisen tarve. Osittain tai ehkä pääasiallisestikin on tämä seurausta sodasta ja San Fransiscossa saaduista vaikutelmista. Mitä muotoja tämä pyrkimys tulee saamaan, ei toistaiseksi voida tarkemmin nähdä, mutta todennäköistä on, että kehitys tapahtuu asteettain.

L ä n e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen).

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24

ASIA: _____

Aulcarassa olevan lähetysten raportti n:o 22.
Ministeri Gjö. Rokkian.

24/8 1945

A N K A R A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

Istanbulissa 22 p:nä elokuuta 1945.

28 401 Sal. 45

23/10-45

Asia: Eräitä kuulemia.

5 C24

Tapasimme joitakin päiviä sitten Rouva ESMER'in, jonka miestä, tunnettua kansanedustajaa ja lentimestä SUKRU ESMER'ia odotetaan näinä päivinä kotia San Fransiscosta. Viimeksimainittu tulee todennäköisesti vielä näyttelemään jotakin merkittävämpää osaa Turkin valtiollisessa elämässä. Rouva - muutoin suomalais-syntyinen, Porvoosta ja puhuu sujuvasti ruotsia - on yleensä perillä yhdestä ja toisesta kullissien takaisesta täällä.

Puheen tullen Turkissa nykyään havaittavasta sisäisestä käymisprosessista huomautti hän, että syynä siihen ovat vähemmän ideologiset seikat - hän tarkoitti kai valtiollisen elämän demokratisoimispyrkimyksiä - kuin henkilökysymykset. Kun sota nyt on päättynyt, katsotaan monilla tahoilla Turkissa, että erinäisiä henkilövaihdoksia niin hyvin sisä-, kuin ulkopolitiittisellakin alalla on toimeenpantava. SARACOGLUN hallituksen asema on tämän vuoksi epävarma, molemmissakin näissä suhteissa, sisäpolitiittisesti lähinnä, koska se ei ole voinut estää spekulatioonia ja hintatason ylenmääräistä nousua, vaikka maa onkin ollut sodan ulkopuolella, ja ulkopoliittisesti, koska Neuvostoliitto haluaisi Saracoglun hallituksen vaihtamista toiseen enemmän neuvostoystävälliseen. Myös ajatellaan, että

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

J. Keluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sodan ajalla on olut omat johtajansa, rauhan aika uusine näköaloineen tarvitsee uusia miehiä. Varsinkin nuorempi polvi on tietenkin tämän ajatuksen takana.

Kysyessäni häneltä, onko hänellä tietoja hallituksessa suunnitelluista muutoksista vastasi hän, että mitään ei vielä liene päätetty. Lunnusteluja on tehty, mutta mitään varmaa ei hän vielä ole tässä suhteessa kuullut. Huhuja liikkuu siitä, että nykyisestä ulkoministeristä HASAN SAKA'sta tulisi Saracoglun seuraaja, mutta Saracoglulla on myös kannattajansa. Ent. Turkin Lontoon lähettilään RAOUF ORBAY'n ehdokkuutta, josta myös huhuja liikkuu, piti hän sensijaan apriori epäuskottavana, koska hänen aikansa jo on ohi, hänellä on syntejä edellisen maailmansodan ajoilta ja hän ei ole Tasavallan Presidentin suosiossa.

Ulkopoliittisella alalla - jatkoi hän - tulee myös tapantumaan erinäisiä henkilömuutoksia. Turkin Lontoon ambassadööri, UNAYDIN, tulee kotiinkutsuttavaksi. Oliko asia jo ratkaistu ja kuka tulee seuraajaksi, ei hän tietänyt. Ulkoministeriön pääsihteerin ensimmäinen apulainen, ERKIN, tulevaisuuden mies, kuten hän huomautti, tulee nimitettäväksi Turkin ambassadööriksi Kreikkaan ja Tasavallan Presidentin kabinettipäällikkö SUREIYA ANDERMAN Turkin lähettilääksi Hollantiin. Muitakin henkilövaihdoksia tulee tapantumaan, joista hän kuitenkin vielä ei ollut täsmällisempää kuullut.

L ä n e t t i l ä s

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen).

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24.

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 23.

Ministeri Yrjö-Koskinen.

24/8 1945.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

Istanbulissa 24 p:nä elo kuuta 1945.

28 401 Sal. 45

23/10.45

Asia: Mosaikkia.

5 Cey

Italian uuden suurlähettilään, Kreivi MARCHETTIN ilmoitettua virallisesti minulle valtakirjansa jättämisestä Tasavallan Presidentille tein ensi käynnin hänen luonaan kuluvaan kuun 17 päivänä. Hän kuuluu Italian vanhaan diplomaattikarriäeriin, ollut viimeksi 12 vuotta Yhdysvalloissa ja Mexikossa, kunnes nykyinen hallitus nimitti hänet suurlähettilääksi tänne. Mieli-
piteiltään, mikäli saatoin päätellä siitä, mitä hän lausui TITON Jugoslaviasta, näytti hän olevan antikommunisti. Keskustelu liikkui yleisissä asioissa eikä anna aihetta tiedoitukseen, jollei ehkä ansaitse mainitsemista, että hän kertoi taiviso-
tamme aikana olleensa Yhdysvalloissa ja että taistelumme, velanmaksun osaltaan valmistamassa maaperässä, silloin herätti siellä suuren suomystävällisen innostuksen.

+ +

Kiinan suurlähettiläs HSU-MO on nyttemmin palannut Ankaaraan. Hän saapui jo keväällä - Turkin ja Kiinan sovittua lähetystöjensä kohottamisesta suurlähetystöiksi - mutta matkusti heti valtakirjansa jättämisen jälkeen San Fransiscoon, missä hän lienee toiminut valtuuskunnan lainopillisena neuvonantajana.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkossainministeriön tiedoituksiin.

En ole nähtä vielä tavannut, mutta Lähetyksihteeri KALAN ilmoituksen mukaan on hän tuonut matkalta mukanaan evästä, joka on huomattavassa määrässä muuttanut äänensävyyn lähetystössä, nimenomaan mitä tulee suhtautumiseen Neuvostoliittoon. Ainakin ulospäin koettaa lähetystö nyt näyttää täyden luottamuksen vallitsevan Kiinan ja Neuvostoliiton välillä. Moskovassa Neuvostoliiton ja Kiinan välillä tehdyn sopimuksen sisällöstä ei täällä toistaiseksi ole mitään varmoja ja täsmällisiä tietoja, mutta väittää lähetystö, että kyseessä olisi ystävyys- ja liittosopimus. Tilanteen kehitykseen nähden Kaukaisessa Idässä näyttää ambassadi nyttemmin olevan tyytyväinen ja bagatellisoi myös Kiinan keskushallituksen ja Yenanⁱⁿ kommunistien välistä ristiriitaa. Mahdollisesti on Pääministeri SOONG Moskovassa saanut vakuutuksen siitä, ettei Neuvostoliitolla ole suurempia huomautuksia tehtävänä ROOSEVELT'in, CHURCHILL'in ja TSHIANG-KAI-SHEK'in välillä Kairossa tehdyn sopimuksen täytäntöönpanemista vastaan.

+ + +

Tapasin äskettäin Espanjan tšekäläisen lähettilään, Kreivi de ROJAS'in, jonka tunnen henkilökohtaisesti vaatimattomaksi ja mielipiteiltään maltilliseksi henkilöksi. Hän saapui tänne de PRAT'in seuraajana. Puheen siirtyessä nykyiseen tilanteeseen Espanjassa huomautti hän, että maan asema on Potsdam'in jälkeen tullut kansainvälisesti siksi vaikeaksi, että huomattavat muutokset maan valtiollisen elämän rakenteessa näyttävät välttämättömiltä. Merkkejä tällaisesta kehityksestä onkin jo näkyvissä. Mitä muotoja kehitys lopulta tulee saamaan ja kuinka suuria henkilövaihdoiksi siitä seuraa, ei ole vielä nähtävissä.

Tanger'in kysymyksestä huomautti hän, että alueen kansainvälisen aseman järjestely ilman Espanjan myötävaikutusta olisi espanjalaisten mielestä, Espanjan tärkeiden etujen ollessa kyseessä, vastoin kaikkea oikeutta ja kohtuutta eikä Espanja tule sitä hyväksymään.

Seuraan liittyi sitten pari englantilaista kirjeenvaihtajaa, joille hän selitti m.m., että sanottakoon Kenraali FRANCO'n regimestä muuten mitä tahansa, ainakin ulkomaisia kirjeenvaihtajia kohtaan on se ollut liberaali. Koko sodan ajan ovat he saaneet vapaasti ja ilman sensuuria lähettää Madrid'ista sänkeitä, joissa useinkin on regimeä ankarasti arvosteltu.

+ + +

Tiedot siitä, että valtausjoukkoja olisi Potsdam'in keskustelujen tuloksena alettu vetää pois Iran'ista näyttävät ennenaikaisilta. Huomautettakoon, että kysymys on englantilaisista ja neuvostojoukoista, sillä amerikalaisia joukkoja ei Iran'issa enää sanottavasti ole. Iran'in tšekäläisen v.a.asiainhoitajan mukaan koskisi viimeksi huhuihin aihetta antanut evakointi kuitenkin vain Teheran'in aluetta, valtausjoukkojen muuten edelleen jäädessä maahan.^{+))}

Huomautan tässä yhteydessä, että sopimuksellisesti eivät valtausvallat vielä puoleen vuoteen ole velvollisia joukkojensa poisvetämiseen Iran'ista, jos sopimus 29/1 1942 tulkitaan niin, kuin Neuvostoliitto sen näyttää tulkitsevan, nimittäin että joukot on poistettava maasta kuuden kuukauden ku-

^{+))} Teheran ei varsinaisesti ole kuulunutkaan valtausalueeseen, joskin valtauskomissiooni on sinne sijoitettu.

luessa sodan päättymisestä Japania vastaan. Englanti olisi kuitenkin valmis heti tapahtuvaan evakointiin, mutta ei siihen ryhtyne, niin kauvan kuin neuvostojoukot ovat maassa.

+ + +

Syyriassa ja Liban'issa on nykyään hallituskriisi. Väitetään sen johtuneen sisäpoliittisista syistä, mikä onkin todennäköistä, koska neuvottelut Ranskan kanssa uudelleen alkuun päästyään ovat sujuneet rauhallisesti. Nekin näyttävät kuitenkin nyt keskeytyneen päättäen siitä, että ranskalaista siviilineuvottelijaa, Ministeri, Kreivi OSTROG'ia odotetaan lomalle Istanbul'iin, missä hänen veljensä omistaa Bosporin varrella huvilan.

Ulkoministeri SAKAN palatessa Kairon kautta San Fransiscosta pysähtyi hän pariksi päiväksi Beyrouth'issa, missä tapasi myös syyrialaisia valtiomiehiä. Tällöin liikkui huhuja ja lehdissäkin näkyi tietoja siitä, että kysymys olisi valmisteluista Syyrian ja Liban'in itsenäisyyden tunnustamiseksi Turkin taholta ja diplomaattisten suhteiden solmimiseksi Turkin ja näiden maiden välillä. Luotettavalta taholta olen nyttemmin kuullut, että näissä tiedoissa ei ole perää - ulkoministeri itse on ne suullisesti peruuttanut.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö Koskinen.
(A.S. Yrjö-Koskinen).

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 24.

Min. Yrjö-Koskinen

10/9 1945

A n k a r a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 181/71.

Istanbuli S S A 17 P:nÄ syys KUUTA 1945.

VIITTAUS: N

P:nÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

30 402 Gal. 45

25/045

5 210

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportit n:ot 24, 25 ja 26.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle tämän mukana kuutena kappaleena poliittiset raporttinsa

N:o 24. Ulkopoliittisia mielialoja Turkissa.

N:o 25. Demokratisoimispyrkimyksiä Turkissa.

N:o 26. Tilanteesta Rumaniasa ja Bulgariassa.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen).

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

Istanbulissa 10 p:nä syys kuuta 1945.

30 402 Pal. 45
25/10-45
5 024

Asia: Ulkopoliittisia mielialoja
Turkissa.

Turkin kannanotto sen nykyhetken tärkeimpiin ulkopoliittisiin kysymyksiin nähdén näyttää horjumattomalta. Mieli pide on ainakin ulkonaisesti yksimielinen, mitä tulee Neuvostoliiton aluevaatimusten torjumiseen. Samoin pitää Turkki jatkuvasti kiinni siitä, että Dardanellen salmien uusi regime on aikaansaattava kansainvälisen yhteisymmärryksen tuloksena. Se on valmis keskustelemaan uudesta järjestelmästä ja periaatteessa suostuvainen muutoksiin nykyisessä, mutta ei halua ennakoita sitoa käsiään Neuvostoliittoon nähdén.

Mieliala on Turkissa ulkopoliittisesti nykyään sangen rauhallinen. Asiasta turkkilaisissa piireissä keskustellessa nuomautetaan, että kansainvälisen yleistilanteen viimeaikainen kehitys on antanut Turkille enemmän luottamusta asenteensa kestävyuteen. BEVIN'in ja BYRNES'in äskeisten lausuntojen katsotaan sisältävän vakuutuksen siitä, ettei Turkki joudu yksinään selvittämään kiistakysymyksiään Neuvostoliiton kanssa. Sitäpaitsi viitataan siihen, että Neuvostoliiton huomio on nyttemmin suuremmissa määrin, kuin aikaisemmin kohdistunut Kauko-Itään, siellä tapahtuvine uusjärjestelyineen, mikä myös

JAKELUOHJE:

Tavallinen.
.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

osaltaan selittää paineen helpotuksen Turkin suunnalla. Myös lienee atomipommilla ollut mielialan rauhoittumiseen vaikutuksensa.

Kuten aikaisemminkin olen tiedoittanut, jatkaa Turkki kuitenkin kaiken varalta varustelujaan. Mitään osia armeijasta ei myöskään ole demobilisoitu, päinvastoin on tämän kesän kuluessa ollut havaittavissa joukkosiirtoja Euroopan puolelle, Traakiaan. Istanbul'in lähistöt ovat ajoittain olleet miltei yhtenäisenä sotilasleirinä. Everstil. WIITASELTA saamieni tietojen mukaan jatkuu myös Turkin armeijan uusjärjestely anglo-sakseilta, lähinnä kai englantilaisilta saadun raskaan materiaalin turvissa. Tehostan kuitenkin, että kaikki tämä tapahtuu nähdäkseni - kuten jo huomautin - kaiken varalta. Itse asiassa on täällä viime aikoina se käsitys vahvistunut, että viireillä olevat erimielisyydet voidaan saada rauhanomaisin keinoin ratkaistuksi.

Yllä selostetun mukaisesti odotetaan täällä tänään alkaa via ulkoministerien keskusteluja Lontoossa, mitä Turkkiä koskeviin kysymyksiin tulee, luottavaisin mielin.

+ +

On kuitenkin syytä ehkä vielä mainita, että Turkissa on niitä, jotka eivät yleisemmältä kannalta katsele asioita yhtä rauhallisesti. Näissä piireissä ajatellaan, että länsimainen ja neuvostolainen käsitys demokratiasta on erittäin vaikeasti neuvottelutietä yhteen sovitettavissa, nimenomaan niissä maissa, jotka jatkuvasti ovat Neuvostoliiton valtauksessa. Lontoon konferenssin kynnyksellä on kuitenkin aiheutonta tähän kysymykseen sen enempää syventyä.

L ä h e t t i l ä s :

A. P. Heijö - Koskinen.
A.S. Yrjö - Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 25.

Min. Yrjö-Koskinen

14/9 1945

..... A N K A R A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

Istanbulissa 14 p:nä syys. kuuta 1945.

Asia: Demokratisoimispyrkimyksiä
Turkissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
30 1402 Gal. 1. 10 45		
25/10-45		
KYSELY	OSASTO	ASIA
5	C24	

Viitaten raporttiini n:o 21 t.v. tiedoitan seuraavaa:
Pyrkimyksissä Turkin valtiollisen elämän demokratisoimiseksi on nyttemmin tapahtunut uusi vaihe: Turkin hallitus on oikeuttanut erään uuden puolueen perustamisen. Sen perustajana esiintyy eräs istanbulilainen lentokonetehailija, nimeltä NURI DEMIRAG, teollisuusmiehenä verrattain tunnettu. Puolueensa nimeksi on hän omaksunut: kansallisen nousun puolue (Parti du Relèvement national). Jäsenmerkintä on jo alkanut. Myös on uusi puolue jo kääntynyt hallituksen puoleen saadakseen luvan oman sanomalehden julkaisemiseen. Lehden nimeksi on ilmoitettu tulevan "Mesuliyet" (Vastuunalaisuus) ja päätoimittajaksi eräs puolueen perustamisessa mukana olleista, Herra HUSEYIN AVNI.

Puolueen ohjelmaa, jos sellainen yksityiskohtaisemmin on laadittu, ei toistaiseksi ole saatettu julkisuuteen. Puolueen perustaja on kuitenkin lehdistölle antamissaan lausunnoissa ilmoittanut, että uusi puolue ulkopoliittisessa suhteessa kannattaa nykyisen diktatuuripuolueen politiikkaa. Sisäpoliittisessa suhteessa taas se tulee pyrkimään niiden laininlyöntien ja tekemättäjättämisten korjaamiseen, joihin nykyinen järjestelmä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

on tehnyt itsensä syyppäksi. Näistä lausunnoista päättäen ei nyt hyväksytyllä uudella puolueella ole mitään omintakeista ideologista pohjaa, joka oikeuttaisi vertailun puolueyhymityksiin länsimaisissa demokratioissa. Sellainen näyttää sitävastoin olevan eräällä toisella alotteella, jossa pyydetään hallitukselta oikeutta uuden työväestön ja talonpoikain etuja valvovan puolueen perustamiseen. Alote on äskettäin valmistavan tutkimuksen jälkeen palautettu alotteentekijöille eräissä suhteissa täydennettäväksi.

Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että niin kauvan kuin Turkissa voimassa olevassa vaalijärjestelmässä ei tapahdu muutosta, vaan nykyinen diktatuuripuolue säilyttää tosiasiallisen määräämisvallan Suuren Assamblean kokoonpanoon nähden, ei perustettavilla uusilla puolueilla tule olemaan sanottavaa merkitystä Turkin valtiollisessa elämässä, siinäkin tapauksessa että niiden onnistuisi saada kannattajia. Mahdolliset edustajat valittaisiin nimittäin vain niille edustajapaikoille, jotka diktatuuripuolue on jättänyt vapaavalinnaisiksi ja tällöinkin ehkä kilpaillen tämän puolueen ehdokkaiden kanssa. Kuitenkin, jos uusien puolueiden onnistuisi saada valituksi edustajia Assambleaan, tulisivat he ehkä muodostamaan siinä vapaamman oppisitiorynmän, kuin mitä nykyinen, diktatuuripuolueen itsensä keskuudestaan järjestämä itsenäisryhmä on. Ja sellaisenakin muodostaisi se epäilemättä terveellisen ilmiön Turkin parlamentaarisisessa elämässä.

Todellista demokratiaa ei Turkissa tietenkään voi syntyä, ennen kuin diktatuuripuolue luopuu diktatuuristaan. Tämä ei käsitykseni mukaan vielä hyvään aikaan tule tapahtumaan. Ylläselostetut vapaamielisyydet hallituksen s.o. diktatuuripuolueen taholta ovat nähdäkseni vain kokeilua.

Lähettiläs:

A. S. Yrjö-Koskinen
A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 26.

Min. Yrjö Koskinen

17/9 1945

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 26.

Istanbulissa 17 p:nä SYYS kuuta 1945.

30 402 Gal. v. 1945

25/10.45

Asia: Tilanteesta Rumaniaassa

ja Bulgariassa.

5 624

Kun Suomella ei nykyään ole lähetystä Rumaniaassa eikä Bulgariassa, kuulune lähinnä Ankaran lähetystön tehtäviin tilanteen kehityksen seuraaminen näissä maissa. Se ei kuitenkaan täältäkään käsin ole helppoa, sillä siitä täällä saata- vat tiedot tuntuvat yleensä väritetyiltä ja ensi käden objektiivisempia tietoja on vaikeata saada. Näiden maiden lähe- tystöistä täällä ei tässä suhteessa ole paljoa apua. Mitä ensinnäkin Rumanian takäläiseen lähetystöön tulee, ovat niin hyvin lähettiläs CRETZIANU kuin hänen lähimmät apulaisensa oppositioonissa nykyistä Grozan johtamaa hallitusjärjestelmää vastaan, eivätkä salaa sitä, etteivät tule mahdollisesti ko- tiinkutsuttaessa palaamaan kotimaanaan nykyisen järjestelmän siellä vallitessa. Miksi lähettilästä näissä olosuhteissa ei ole tehtävästään vapautettu, on nähdäkseni selitettävissä vain siten, että hän on anglo-amerikalaisissa piireissä erittäin persona grata. Bulgarian nykyinen lähettiläs täällä, ANTONOV, kuuluu maassa nykyään vallassa olevaan, n.s. isänmaalliseen rintamaan ja katsoo tehtäväkseen ennen kaikkea noitaa sen propagandaa Turkissa. Häneltäkin on senvuoksi vaikeata saada

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi- tuksiin.

ulkokontaisia tietoja, vaikka olenkin nänen kanssa hyvä tuttava jo Moskovon ajoilta.

Käsitykset turkkilaisissa piireissä, puhumattakaan tšekäläisistä anglosaksisista, vastaavat, mitä tulee tilanteeseen Rumaniaassa ja Bulgariassa, yleensä Yhdysvaltojen ja Englannin virallisesti omaksumaa kannanottoa t.s. katsotaan, että hallitukset näissä maissa eivät ole riittävän edustavia, eivät sitaipaitsi ole väestön vapaasti asettamia, vaan valtausvallan niille pakottamia. Todisteena tästä, muusta, vaikeammin tarkistettavissa olevasta puhumatta, pidetään täällä, kuten yleensä muuallakin, Rumaniaassa sitä, että sotaa edeltäneen ajan suurimmilla puolueilla, nim. MANIUn johtamalla talonpoikaispuolueella ja BRATIANUn johtamalla liberaalisella puolueella ei ole mitään osaa maan hallinnossa. Päinvastoin pyritään ne leimaamaan anti-demokratiksiksi. Bulgariassa taas nähdään objektiivinen todiste siinä, että hallituskokoomus itse on rakoillut juuri sillä perusteella, että eräät sen jäsenistä ovat katsoneet sen nojautuvan liian antaalle opinlooniponjalle väestön keskuudessa, pohjalle, jonka mielipide kuitenkin yksinään tai ensisijaisesti olisi tullut esille jo määrättyissä, mutta sitten tuonemmaksi siirretyissä valtiollisissa vaaleissa.

Epäilemättä on nykyisissä olosuhteissa Rumaniaassa ja Bulgariassa paljon sellaista, joka ei sopeudu yhteen länsimaisten katsantokantojen kanssa demokratiasta. Tilannetta näissä maissa arvosteltaessa on mielestäni kuitenkin otettava huomioon, että ne molemmat ovat edelleen valtauksen alaisina ja että niiden selviytyäkseen nykyisistä vaikeuksistaan, ja muutenkin, poliittisista syistä on pyrittävä ylläpitämään hyviä ja luottamukselli-

sia suhteita Neuvostoliittoon. Kaikesta päättäen on nimenomaan Grozan hallitus tässä verrattain hyvin onnistunut. Punumattakaan aikaisemmista saavutuksista, kuten Transsylvanian luovutuksesta Rumanian siviilihallintoon, ovat Grozan ja seuralaistensa äskeiset neuvottelut Moskovassa tšekäläisten tietojen mukaan antaneet huomattavia tuloksia. Näiden tietojen mukaan luovuttaisi Neuvostoliitto Rumanialle tämänvuotisen nuonon sadon vuoksi 150.000 tn. vennää ja saman verran maissia, olisi suostunut siihen, että sotakorvaussuoritukset viljassa saadaan ensi satoon saakka korvata muilla tavaroilla, luopuisi samaksi ajaksi kaikesta, Rumanian taholta tapahtuvasta elintarpeiden luovutuksesta valtausarmeijalle; edelleen pitäisi se 3 vuodeksi määräjän Neuvostoliitosta ryöstettyjen tavaroiden palauttamiseksi, luovuttaisi Rumanian valvontaan maan rautatiet ja vaunuston käytön sekä palauttaisi Rumanialle osan sen sota- ja kauppalaivastosta. Näistä myönnytyksistä saanee Rumania kiittää yksinomaan sitä, että Neuvostoliitto luottaa Grozan hallitukseen ja tahtoo sitä tukea.

Moskovan neuvotteluista ei ole annettu julkisuuteen mitään poliittisluontoista kommunikuaa. Ilmeisesti on kuitenkin näistäkin kysymyksistä anglosaksien julkilausuman johdosta keskusteltu. Eräät merkit viittaavat siihen mahdollisuuteen, että puheenaolevilla neuvotteluilla tulee olemaan Rumaniaassa myös sisäpoliittisia seurauksia, joiden tarkoituksena olisi helpottaa kompromissia ulkoasiainministerien konferenssissa Lontoossa.

Viimeiset tiedot Bulgariasta, jotka tosin vielä kaipaavat vahvistusta, kertovat, että nykyinen hallitus, arvatenkin valvontakomissionin kanssa yhteisymmärryksessä, olisi ryhtynyt erinäisiin toimenpiteisiin, jotka tähtäisivät suuremman vapauden sallimiseen maan valtiollisessa elämässä.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.
A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: B24

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 27

Ministeri Yrjö Koskinen

6/10 1945

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 201/80.

Istanbuli SSA 9 P:nÄ loka KUUTA 19 45.

VIITTAUS: N

P:nÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D.U.M. / 19

29 402 Val. 45
23/10-45
5 C24
Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportit n:ot 27 ja 28.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle tämän mukana kuutena kappaleena poliittiset raporttinsa

N:o 27. Palestiinan kysymyksestä ja

N:o 28. Tilanteesta Turkissa.

Lä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen
(A.S. Yrjö-Koskinen).

..... A N K A R A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 27.

Istanbulissa 5 p:nä loka kuuta 1945.

29

402 Sal.

45

Asia: Palestiinan kysymyksestä.

23/10-45

5

C24

Lähi-Idässä jatkuu kuohunta. Senjälkeen kuin Ranskan konflikti Syyrian ja Liban'in kanssa oli saatu ohjatuksi rauhalliselle neuvottelupohjalle, on Palestiinan kysymys tullut pääasialliseksi kuohunnan syyksi. Vastakohtat ovat jyrkkiä ja suoranaisia uhkauksia esiintuodaan jo niin hyvin arabialaisten, kuin juutalaisten taholta, jollei kysymystä ratkaista osapuolten vaatimusten mukaisesti. Selostan alempana millaiselta tilanne Turkista katsoen tällä hetkellä näyttää.

Kuten tunnettua, lupasi Englannin hallitus (Lord BALFOUR) edellisen maailmansodan aikana juutalaisille kansainvälisille järjestöille, että sodan päätyttyä tultaisiin juutalaisille Palestiinassa järjestämään "oma koti". Aluksi näyttikin siltä, että se tulisi lunastamaan lupauksensa koko laajuudessaan. Sitten kun Kansainliitto oli luovuttanut Englannille mandaattivallan Palestiinassa, ryhtyi se toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena oli järjestää edellytykset maassa juutalaisten vaapaalle maahanmuutolle. Näin alkanut maahanmuutto jatkui sitten, tosin lukumääräisesti vähäisempänä, kuin olisi saattanut odot-

JAKELUOHJE:

..... Tavallinen.
.....
.....

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksiministeriölle.
Ei ulkomaasadustuksen tiedotuksain.
Ei ulkomaasadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedotuksain.

taa, suuremmitta häiriöittä lähes kahdenkymmenen vuoden ajan.

Palestiinaa ympäröivissä arabialaisissa maissa seurattiin tätä tapahtumain kehitystä levottomina, koska niiden käsityksen mukaan Palestiinakin on arabialaista maata. Ne olivat kuitenkin maailmansodan päättyessä vielä poliittisesti verrattain kehittymättömiä, toisiaan epäileviä ja senvuoksi vailla keskinäistä yhteisymmärrystä. Mutta vähitellen alkoi panarabialainen ajatus niissä voittaa alaa, vahvistaen niiden itsetuntoa ja yhteisymmärrystä. Reaktiooni juutalaisten jatkuvaa maahanmuuttoa vastaan Palestiinaan tuli niissä yhä voimakkaammaksi, verisiä mellakoita sattui arabialaisten ja juutalaisten välillä ja lopuksi katsoi Englannin hallitus olevansa pakotettu ottamaan kysymyksen uuden harkinnan alaiseksi ja uudelleen järjestämään juutalaisten maahanmuuton.

Uudet määräykset sisältyvät Englannin hallituksen v.1939 julkaisemaan n.s. Valkoiseen Kirjaan. Siinä rajoitettiin juutalaisten vastaisen maahanmuuton niin hyvin lukumäärä, kuin aika: seuraavien viiden vuoden aikana saisi korkeintaan 75.000 juutalaista muuttoluvan Palestiinaan. Senjälkeen lopetettaisiin maahanmuutto siinäkin tapauksessa, että sallittua maksimimäärää ei olisi saavutettu. Jos taas se saavutettaisiin aikaisemmin, loppuisi oikeus maahanmuuttoon myös aikaisemmin. Lisäksi sisältyi Valkoiseen Kirjaan määräyksiä m.m. siitä, minin osiin Palestiinaa juutalaisasutus saisi tapahtua. Määräajan umpeenmennessä keväällä v. 1944 ei sallittua maksimimäärää oltu saavutettu. Englannin hallitus katsoi tällöin, nelpottaakseen lukuisten juutalaisten sotapakolaisten asemaa, voivansa, Valkoisen Kirjan määräyksistä huolimatta, pidentää

määräaikaa, mikä lienee tapahtunut pariinkin otteeseen. Onko Valkoisen Kirjan sallima maksimimäärä nyt jo saavutettu, ei ole tiedossani.

Nyt päättynyt maailmansota on nostanut esille juutalaiskysymyksen, sanoisinko automaattisesti aivan uudella voimalla. Nazijärjestelmän juutalaisvainot ja sodan hävitykset ovat aikaansaaneet sen, että kodittomia juutalaisia, jotka ovat halukkaita muuttamaan Palestiinaan, on nyt sodan jaloissa olleissa maissa paljoo enemmän, kuin niitä koskaan yleensääkään on ollut aikaisemmin. On senvuoksi luonnollista, että kansainväliset juutalaisjärjestöt ovat ryhtyneet asiassa toimintaan. Niiden puolesta ja Lontoossa joku aika sitten pidetyn sionistikongressin päätösten mukaisesti onkin, kuten tunnettua, yleismaailmallisen sionistijärjestön presidentti Tohtori Chaim WEIZMANN esittänyt Englannin hallitukselle vaatimuksen Valkoisen Kirjan kumoamisesta ja juutalaisten Palestiinaan siirtymisen rajoittamattomasta sellimisestä. Voimakas mielipide, nimenomaan Yhdysvalloissa kannattaa siirtymisoikeuden laajentamista, mistä jontunee myös Presidentti TRUMAN'in esitys Pääministeri ATTLEE'lle, että 100.000 uudelle juutalaissiirtolaiselle myönnettäisiin maanantulolupa Palestiinaan. Englannin hallitus ei tietääkseni tähän mennessä ole tehnyt mitään päätöstä asiassa, mutta eräät lehtitiedot viittaavat siihen, että se suunnittelee, Valkoisen Kirjan määräyksistä poiketen, juutalaisten Palestiinaan muuton laajentamista määrättyissä rajoissa. Juutalaisjärjestöt pitävät, kuitenkin edelleen kiinni vaatimuksestaan, mitä maahanmuuton rajoittamattomuuteen tulee. Syytä on ehkä tässä yhteydessä etupäässä mainita, että laitonta juutalaisten maahantunkeutumista/meritse on viime aikoina jossakin määrin esiintynyt.

Arabialaisella taholla on kannanotto yhtä jyrkkä lisätyn

juutalaissiirtolaisuuden ehkäisemiseksi. Arabialaisen Liiton pääsihteeri ABDULRAHMAN AZZAM Bey on äskettäin tehnyt kiertomatkan arabialaisissa maissa, keskustellen Kuningas IBN SAUD'in, jonka kanta kysymyksessä näyttää jyrkimmältä, sekä Irak'in, Transjordanian, Syyrian ja Liban'in johtomiesten kanssa. Senjälkeen antamissaan lausunnoissa on hän todennut, että arabialaiset maat yksimielisesti vastustavat niin hyvin juutalaisten laajennettua maahanmuuttoa Palestiinaan, kuin suunnitelmia, että Palestiinassa ennemmin tai myöhemmin muodostettaisiin itsenäinen juutalaisvaltio. Azzam Bey on par'aikaa valistusmatkalla läntisten suurvaltojen pääkaupungeissa. Hän on haastatteluissa ilmoittanut m.m., että, joskaan arabialaiset maat eivät koskaan ole pitäneet tyydyttävänä Valkoisen Kirjan v:ltä 1939 määräyksiä, ovat ne kuitenkin hyväksyneet sen jonkinlaiseksi modus vivendi'ksi ja ovat valmiit edelleenkin niin tekemään. Hän on senvuoksi suositellut, että uusilla ratkaisuilla Palestiinan kysymyksessä ei pidettäisi kiirettä, vaan odotettaisiin olojen rauhoittumista sodan jälkeen. Samalla on hän antanut rauhoittavia selityksiä, mitä tulee aseellisen konfliktin vaaraan arabialaisten ja juutalaisten välillä.

Azzam Bey'n lausunnoista käy vielä ilmi, että arabialaiset maat ovat Valkoisen Kirjan pohjalla valmiit yhteistoitintaan juutalaisten kanssa Palestiinan sisäisessä hallinnossa. Hän esittää nimittäin, että Palestiinassa luotaisiin hallintojärjestelmä, johon maan koko väestö, arabialaiset, kuten juutalaiset ja muut ottaisi osaa demokraattisella pohjalla ja jonka tarkoituksena samalla olisi maan täydellisen itsenäisyyden valmistaminen toteutuvaksi niin pian, kuin mahdollista. Itsenäisessä Palestiinassa arabialaisilla ja juutalaisilla olisi samat poliit-

tiset oikeudet ja samat uskonnolliset ja sivistykselliset vapaudet.⁺⁾ Suunnilleen samanlaisia ajatuksia on esiintunut myös eräissä juutalaispiireissä. Esim. juutalaiskeskusneuvoston jäsen Lessing ROSEWALD, edusteen maltillisempia juutalaisryhmiä Yhdysvalloissa, on "Daily Express" in kirjeenvaihtajan mukaan lausunut m.m., että "he kannattavat sellaista autonomiaa Palestiinassa, jossa kaikki, muhamettilaiset, kristityt ja juutalaiset, täyttäänsään kansalaisvelvollisuutensa, osallistuvat tasaarvoisinaan hallintoon" ja väittää, että tämä olisi Amerikan juutalaisten suuren enemmistön käsitys. Lausunnossaan sivuuttaa hän kuitenkin maahanmuuttokysymyksen.

Juutalaissiirtolaisuuden laajentaminen Palestiinaan on kuitenkin juuri se kysymys, joka tekee yhteisymmärryksen saavuttamisen perin vaikeaksi. On ymmärrettävää, että arabialaiset maat ovat valmiita joihinkin uusjärjestelyihin Valkoisen Kirjan pohjalta, koska heille sisäisesti voimistuaan ja konsolidoituun keskinäisesti on ennen kaikkea tärkeätä voittaa aikaa, mutta tunnansiiia ja saadollatunansiiia juutalaistspakolaisilla Euroopassa ei ole aikaa odottaa, Tällä hetkellä on jäätävä odottamaan ratkaisua Englannin hallituksen taholla, mikä varmaankaan ei tule olemaan helppo.

Turkin juutalaisia ei nyt esillä oleva kysymys sanottavasti koske. He ovat yleensä asemaansa Turkissa tyytyväisiä, eritoten verratessaan sitä heimoveljiensä osaksi monissa Euroopan maissa sodan aikana ja ennenkin sitä tulleeeseen kohteluun. Kuitenkaan ei juutalainen vähemmistö Turkissa verotuksessa y.m.s.

+)

Tähän on ehkä syytä nuomauttaa, että nykyisissä rajoissa on Palestiinan väestö nuomattavalta enemmistöltä arabialainen.

ole käytännössä tasaarvoinen isäntäkansan kanssa, mutta suurin piirtein ottaen sama enemmän tai vähemmän puolueellinen kohtelu tulee täällä muidenkin vierasta kansallisuutta olevien osaksi, olkootpa asianomaiset Turkin kansalaisia tai ei.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 624

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 28.

Ministeri Yrjö-Koskinen

9/10 1945

..... A N K A R A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 28.

Istanbulissa 9 p:nä loka kuuta 1945.

Asia: Tilanteesta Turkissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
55 29 / 402 Gal. 10 45		
23/10-45	AB	L.H.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5.	824	

Ulkopoliittisessa suhteessa ei tilanne Turkissa ole muuttunut jälkeen viime tilannekatsaukseni. Eräs kysymys on kuitenkin astunut, saaisinko enemmän julkisuuden parrasvaloon, kuin aikaisemmin, nimittäin kysymys Turkin suhteista arabialaisiin maihin.

Turkillä on nykyään viralliset diplomaattiset suhteet seuraaviin näistä maista, nimittäin Egyptiin, Irak'iin ja Saudi-Arabiaan. Palatessaan San Fransiscon konferenssista pysähtyi ulkoministeri SAKA pariaksi päiväksi Beyrouth'iin m.m. tunnustellakseen mahdollisuuksia virallisten suhteiden solmimiseksi Syyrian ja Liban'in kanssa, mihin Turkki olisi valmis. Keskustelut johtivat kuitenkin kielteiseen tulokseen, toistaiseksi, johtuen siitä, että Syyrialalla on joitakin alueellisia vaatimuksia esitettävänä Turkille, joita se ei tahdo hyväksyä, ja näin on myös suhteiden solmiminen Liban'iin saanut jäädä odottamaan.

Tietääkseni ei Syyria ole vielä vaatimuksiaan täsmällisesti esittänyt, ainakaan ei sitä yleisemmin tunneta. Selvyyttä ei näin ollen ole siitä, vaatiiko se takaisin koko sitä

JAKELUOHJE:

.....
Tavallinen.
.....

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedotuksain.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedotuksain.

aluetta, Alexandretten sandjak'ia, jonka Ranska mandataarivaltana asianmukaisen suurvaltayhteisymmärryksen perusteella luovutti vähän ennen sotaa Turkille, vai onko kysymys vain erästä sen osasta, Iskenderun'in alueesta. Eräät äskeiset tiedot viittaavat siihen, että kysymyksessä päästäisiin lähiaikoina suoranaisiin neuvotteluihin Syyrian uuden hallituksen kanssa. Syyriassa jonkin aikaa vallinnut hallituskriisi on nimittäin kuun vaihteessa päättynyt. Entiselle pääministeri FAREZ el KHOURY'lle ja hänen hallitukselleen on nimittäin myönnetty ero ja parlamentin presidentti SAADALLAH DJABRI on muodostanut uuden hallituksen, pidättäen itselleen myös ulko- ja puolustusministerin salkut.

Ulkopoliittisessa suhteessa on vielä syytä mainita, että Turkissa alkaa herättää jonkin verran levottomuutta Iran'in luoteis-osassa herännyt tai herätetty¹⁾ liike alueen liittämiseksi Neuvosto-Adzerbedjan'iin. Jos ajatus toteutuisi, tulisi Turkki nimittäin käytännöllisesti ottaen eristetyksi Iran'ista.

Salmikysymyksessä, yntä vähän kuin Kars'in ja Ardahan'in aluetta koskevassa ei ole mitään uutta esiintuotavana.

Sisäpoliittisessa suhteessa jatkuu niin hyvin lehdistön palstoilla, kuin puolueen sisällä kiista siitä, missä määrin Turkissa nykyään käytännössä oleva valtiollinen järjestelmä kaipaa demokratisoimista. Yleensä katsotaan puolueen piirissä, että jo ulkopoliittisista syistä on nykyistä diktatuurijärjestelmää muutettava, silmälläpitäen tällöin suuremman vapauden sallimista maan valtiollisessa elämässä. Itse asiassa tietäisi tämä vain palautumista perustuslain jo sisältämiin kansalaisvapauksiin, joita kuitehkaan tähän saakka ei koskaan ole täysin käytäntöön sovellettu. Erimielisyyttä näyttää vain olevan siitä, onko syyr-

+)
Todennäköisesti on separatismilla otollinen maaperä väestön keskuudessa.

tyminen toimeenpantava asteettain ja miten pitkä ensi askel on oleva, vai onko mahdollista jo suoraan siirtyä nykyisestä puoluediktatuurista demokraattiseen parlamentarismiin tai ainakin johonkin sitä lähentelevään. Enemmistö puolueen keskuudessa on sitä mieltä, että siirtymisen on tapahduttava asteettain, niin sanoakseni kokeilutietä.

Mainitsen tässä yhteydessä, että vähemmistö puolueessa syyttää enemmistöä ATATÜRK'in periaatteiden ja näkemysten värentämisestä puolueen vallan lujittamiseksi. Tällä tarkoitettaneen, että Turkin valtiollisen elämän perusteet, sellaisina, kuin Atatürk ne on laskenut, sisältyvät hänen johdollaään säädettyyn valtiosääntöön, joka tarjoaa mahdollisuudet vapaalle parlamentaariselle elämälle. On kuitenkin muistettava, että Atatürk loi myös nykyisen kansanpuolueen valtion asioita johtamaan tietoisena väestön poliittisesta kypsyydestä. Hän oli kuitenkin voimakas persoonallisuus, joka tosiasiallisesti itse piti käsissään määräysvallan. Sensijaan, hänen kuoltuaan, Presidentti İSMET İNÖNÜ'n ollessa vaikutuksille alttiimman, se on yhä enemmän siirtynyt suoraan puolueelle.

Puolueen keskuudessa vallitseva kriisi on jo selvästi tullut näkyviin myös Suuressa Assambleassa; missä hallitusta ajoittain on ankarastikin arvosteltu. Se on myös aiheuttanut puolueen sisällä eräitä välikohtauksia. Niinpä päätti puolue äskettäin erottaa keskuudestaan kaksi oppositioonin jäsentä. Periaatteellisista erimielisyyksistä puolueen enemmistön kanssa johtunee myös se, että tunnettu turkkilainen valtiomies ja kansanedustaja, entinen, Atatürkin aikuinen pääministeri CELAL BAYAR on pyytänyt vapautusta Suuren Assamblean jäsenyydestä, ilmoittamatta kuitenkaan pyynnössään mitään syytä. Huhuja, tosin

vielä epämääräisiä, liikkuu siitä, että hän suunnittelisi jonkin uuden puolueen perustamista, kuten eräät toiset aikaisemmin ovat tehneet.

Puolueen enemmistöllä on toistaiseksi Turkin valtiollisen elämän johto lujasti käsissään. Siitä yksinomaan riippuu tuleeko siinä tapahtumaan muutoksia ja millaisia ennen seuraavia, valtiosäännön mukaisia eduskuntavaaleja v. 1947. Siihen mennessä on aikaa asiaa valmistella.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 29.

Min. Mylly-Korhinen

20/10 1945

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ nro 220/88.

Ankara SSA 22 P:nä loka KUUTA 19 45.

VIITTAUS:

P:nä KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
32	402	Sal 45
26/11-45	Ni	LH
5	C24	ASIA

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportit nrot 29 ja 30.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle tämän mukana kuutena kappalleena poliittiset raporttinsa

N:o 29. Turkin varustelusta.

N:o 30. Kuomintangin ja kommunistien välisistä neuvotteluista.

Lähettiläs: *A. S. Yrjö-Koskinen.*
(A.S. Yrjö-Koskinen)

Min. Yrjö-Koskinen teki päätöksen 20/10 - 22/11.45.

22.10. Turkin varustelu:

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 29.

32 402 Sal. 45

Ankara ssa 20 p:nä loka kuuta 19 45.

26/11-45

Asia: Turkin varustelusta.

5	C24
---	-----

Olen aikaisemmin ohimennen maininnut, että huolimatta nykyisen maailmansodan päättymisestä ei Turkissa ole toistaiseksi ryhdytty mihinkään toimenpiteisiin puolustusvoimien, jotka suunnilleen täysivahvaisina ovat koko sodan ajan olleet aseissa, demobilisoimiseksi. Päinvastoin jatkuu varustelu mahdollisuuksien mukaan edelleen täydellä vauhdilla. Olen Everstil. VIITASELTA saanut tässä suhteessa eräitä tietoja, jotka Ministeriötäkin ehkä kiinnostavat.

Turkin puolustusvoimat nousevat lukumäärältään kaiken kaikkiaan pyörein luvuin ottaen 1 miljoonaan mieheen. Niiden aseistus on kuitenkin ollut puutteellista ja varustelu muutenkin keskeneräistä. Sodan kestäessä molemmatkin sotaikäyvät puolet toimittivat sille lisäaseistusta, mutta varsin varovaisesti, mikä epäilemättä johtui, paitsi muusta, Turkin päättävästä politiikasta pysytellä konfliktin ulkopuolella. Vasta Turkin liityttyä, taistelun jo käytännöllisesti ottaen ratkettua, yhtyeisiin kansakuntiin ovat anglosaksit alkaneet laajemmassa mittakaavassa varustaa sitä uudenaikaisilla sotavälineillä. Vuoden kuluessa on Turkiin siten saapunut huomattavat määrät tykistöä, nimenomaan raskasta, panssarivaunuja, lentokoneita ja panssaritorjunta-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tykkeitä, viimeksimainitut etupäässä Yhdysvalloista. Tämän uus-
aseistuksen turvin on Turkin armeijassa toimeenpantu teknil-
linen uusjärjestely, jonka pitäisi tulla loppuunsaoritetuksi
tämän vuoden kuluessa ja jonka tarkoituksena on lisätä
armeijan liikkuvaisuutta ja vahvistaa sen motomekanisoitua
voimaa.

Samalla on kiinnitetty huomiota rannikkopuolustuksen
uusvarusteluun, koska entinen nykyisen sodan kokemusten va-
lossa on jo vanhentunutta. Tässä tarkoituksessa saapui
Turkkiin loppukesällä englantilainen kenraali SHORT, jonka
johtolla rannikkopuolustuksen uusjärjestely nyt tapahtuu lä-
hinnä salmien varrella ja Mustan meren rannikolla. - Lento-
kenttiä on Turkissa sodan kestäessä kunnostettu ja uusia ra-
kennettu, etupäässä englantilaisin teknillisin apuvoimin ja
jatkuu niiden rakentaminen edelleen. Joukossa on huomattavan
suuria, esim. Konyan lentokenttä, jonka väitetään täyttävän
kaikki tekniikan uudenaikaisimmat vaatimukset ja olevan mit-
tasuhteiltaan maailman suurimpia.

Etupäässä Turkin varustelun palveluksessa oleskelee
Turkissa nykyään n. 6000 anglosaksista upseeria, instruktöö-
riä ja sotilasteknikkoa. Aikaisemmin, jolloin anglosaksien
Turkille antama sotilasteknillinen asiantuntija-apu oli vä-
häisempää, tapahtui se miltei yksinomaan englantilaisin voi-
min. Nytemmin, Turkin liityttyä yhtymisiin kansakuntiin,
on amerikkalaisten osuus kasvamisestaan kasvanut, muodostaen jo
suunnilleen puolet koko avustavasta henkilökunnasta.

Turkin jatkuva varustelu tapahtuu ilmeisesti ensi
sijassa sitä vaaraa silmälläpitäen, jonka täällä otaksutaan
sittä uhkaavan Neuvostoliiton taholta. Sivustakatsojan on kui-
tenkin vaikeata uskoa, että Neuvostoliitolla, ainakaan nykyi-
sessä kansainvälisessä tilanteessa, olisi mitään hyökkäysai-

keita Turkkia vastaan, mutta turkkilaisella taholla ei olla täysin rauhallisia, niin kauan kuin Neuvostoliiton irtisanoman ystävyys- ja puolueettomuussopimuksen, jonka voima- saolo päättyy ensi kuussa, sijalle ei ole aikaansaatu jo- takin uutta⁺. Kuulemani mukaan on edelläänitsemillani ang- losaksisilla, etenkin englantilaisilla sotilaspiireillä myös osuutensa tämän mielialan jatkumisessa.

On luonnollista, että täysmobilisatioonin ylläpitämi- nen koko sodan ajan on vaatinut Turkilta suuria taloudel- lisiä uhrauksia. Keskimäärin ottaen lasketaan Turkin soti- laskustannusten nousseen n. 500 mlj. Tp. vuodessa, jolloin ei ole otettu huomioon uusvarustelun aiheuttamia menoja. Kuit- tenkaan ei koko mobilisoitu voima ole ollut eikä ole jat- kuvasti aseissa. Lomautuksia tapahtuu paljon, mikä kesällä maataloustuotannon menestymisen vuoksi on ollut välttämä- töntäkin. Talvisin taas puutteelliset mahdollisuudet tyydyt- tävään majoitukseen pakottavat huomattaviin lomautuksiin. Kes- kimäärin lasketaan n. 20 - 25 % miesluvusta aina olevan lomalla.

Mainittakoon lopuksi vielä, että Turkin puolustus- voimien sotilaallisessa dislokaatiossa ei ole tapahtunut mainittavia muutoksia. Puolustuksen painopiste on edelleen Traakiassa, mihin n. 2/5 voimista on sijoitettuna. Enempää sinne tuskin mahtuisikaan.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen
(A.S. Yrjö-Koskinen)

⁺

Väitetään neuvottelujen Turkin ja Neuvostoliiton välillä kaikessa hiljaisuudessa jatkuvan, etupäässä Moskovassa, mut- ta tietoja on vaikeata tarkistaa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: P
024

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 30.

Min. Myrjö Koskinen.

22/10 1945

ANKARA

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 30.

Ankara ssa 22 p:nä loka kuuta 19 45.

32 402 Sal. 45

26/11-45

Asia: Kuomintangin ja kommunistien
välisistä neuvotteluista.

5 C24

Katson olevan syytä toimittaa seuraavassa Ministeriön tietoon lähetystösihteeri KALAN otsakeasiasta pyynnöstäni laatiman selostuksen:

"Syyskuun alussa saapui Tsungkingiin itse kenraali Mao Tse-tung, Jenania pääkaupunkinaan pitävän kommunistisen Kiinan eksekutiivisen juanin presidentti, Tšiang Kai-šekin kutsusta jatkamaan aika ajoin katkenneita kuomintangin ja kommunistien välisiä neuvotteluja. Sopimukseen pääsy, mikäli sellainen yleensä lainkaan olisi mahdollista, olisi toki ainakin helpompaa kummankin johtajan välisissä neuvotteluissa kuin alempiasemaisten, riittävästä valtuuksista toimivien neuvottelijain hoitaessa asiaa.

Helposti eivät liioin Tšiang ja Mao toisiaan löytäneet. Tosin Mao'ta kestitettiin ahkerasti ja suurellisesti, mutta tuloksia vain ei tahtonut kuulua. Kuitenkin lopuksi 17.10 julkaistiin Tsungkingissa kommuniquea, jonka mukaan Tšiang ja Mao olisivat päässeet jonkinlaiseen 12-pykäläiseen modus vivendiin. Seuraavassa sen pääkohdat:

1) Kiinan jälleenrakentamisessa Mao tunnustaa Tšiangin ylijohdon. Yhteistoimintaa vahvistetaan ja sisäisiä erimie-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lisyyksiä pyritään vähentämään. Sun Jat-senin "kansan kolmeen periaatteeseen"⁺⁾ uskotaan molemmissa leireissä. Edelleen Tšiang ja Mao ovat yhtä mieltä demokratisoitumisen ja kuomintang- ja kommunistiarmeijojen yhtenäisen ylijohdon tarpeellisuudesta. Käytännössä ei tästä päästy kuitenkaan julkilausumaa pitemmälle.

2) Mitä poliittisen elämän demokratisoimiseen tulee, sovittiin siitä, Kiinan (kuomintang-)hallitus kutsuu koolle kansallisista asioista, jälleenrakennuksesta ja kansalliskokouksesta keskustelemaan poliittisen neuvoo-antavan neuvoston (political consultative council), ja kutsuu tähän kaikkien puolueiden edustajia sekä puolueisiin kuulumattomia johtavia henkilöitä.

3) Mitä 10.11.1945 kokoontuvaksi päätettyyn kansalliskokoukseen tulee, kommunistit ovat tehneet sen suhteen kolme ehdotusta, nimittäin, että siihen valittaisiin uudelleen alkuperäiset 11 kommunistien edustajaa, että sen kokoontumista lykättäisiin ja sen perustamista ja vaaleja koskevat lakitekstit sekä 5.5.1945 julkaistu perustuslakiehdotus tarkistettaisiin. Hallitus ei halua sitoa käsiään mainittujen 11 kommunistin persooniin nähden, mutta lupasi, että kommunistiedustajien lukua voidaan jopa korottaa 11:sta. Muut ehdotukset otetaan esille poliittisessa neuvoo-antavassa neuvostossa.

4) Hallitus takaa henkilöllisen, uskonnon, puheen, paino- ja kokoontumisvapaudet samassa määrin kuin on yleistä demokraattisissa maissa normaaliaikoina. Niiden nykyiset rajoitukset poistetaan tai tarkistetaan.

5) Kommunistipuolueen ehdotettua, että hallitus hyväksyi-

⁺⁾ Kansallishenki, elinkannan turvaaminen, samat kansalaisoikeudet kaikille.

si sen samanvertaiseksi kuomintangin kanssa, hallitus on hyväksynyt kaikki puolueet keskenään samanvertaisiksi.

6) Molemmat sopimuspuolet ovat yhtä mieltä siitä, että vain tuomioistuimet ja poliisiviranomaiset suorittakoot pidätyksiä, tuomitkoot ja pankoot tuomioita täytäntöön,

7) Hallitus lupaa oma-alotteisestikin vapauttaa poliittisia vankejaan. Kommunistit voivat lisäksi esittää toivomuslistansa.

8) Mitä paikallishallintoyhteisöihin tulee, on sitä molempien sopimuspuolten mielestä tarmokkaasti kehitettävä. Vaaleja ryhdytään toimeenpanemaan, mutta ne alkoot vaikuttako kansalliskokouksen kokoukseen.

9) Kommunistien sotavoimien alistaminen hallituksen ylikomentoon, jota Tšiang pitää edelleen ehdottoman välttämättömänä, jäi edelleenkin toteutumatta. Silti sovittiin siitä, että kommunistit voivat pitää aseissa 20 divisioonaa. Eräisiin Jenanin valtiopiiriin aikaisemmin kuulumattomissa maakunnissa olevia "japanilaisvastaisia" sotaväenosastoja (t.s. kommunistijoukkoja) on viipymättä ryhdyttävä demobilisoimaan. Erikoiskomitea perustetaan asian johdosta etsimään molempia puolia tyydyttävää ratkaisua.

10) Kommunistit esittivät, että hallitus tunnustaisi japanilaisista vapautuneille alueille syntyneet tai syntyvät "kansanhallitukset" ja inkorporoisi ne omaan administratiiviseen koneistonsa pitämällä tärkeissä viroissa kommunisteja sekä ryhtyisi uuteen maakuntajakoon tämän tilanteen perusteella; kun hallitus ei hyväksynyt näitä esityksiä, ehdottivat kommunistit, että vapautuneilla alueilla virkamiesten nimittämistä varten pidettäisiin vaalit, mikä sekä esitys torjuttiin, "koska virkakoneiston teho olisi järjestelystä kärsinyt". Lopuksi kommunistit ehdottivat, että vapautuneilla

alueilla vallitsisi status quo, kunnes perustuslaillinen hallitus, jossa kommunisteillakin olisi edustajansa, nimittäisi alueille virkamiehet. Tämäkään ehdotus ei saanut hallituksen hyväksymistä, mutta jonkinlainen modus vivendi saatiin aikaan sopimalla kysymyksen jättämisestä "poliittisen neuvoo-antavan neuvoston" käsiteltäväksi.

11) Hallitus suostui periaatteessa kommunistien esitykseen, että japanilaisten palveluksessa olleita virkamiehiä ja sotilaita on ankarasti rangaistava, mutta katsoo, että asia on hoidettava laillisesti ilman järjestyshäiriöitä.

12) Kommunistijoukot pääsevät osallistumaan Pohjois- ja Keski-Kiinaa edelleenkin hallussa pitävien japanilaisten joukkojen antautumiseen, mikäli ne sitä ennen ovat alistuneet keskushallituksen ylikomentoon.

Kiinalaiset (ja japanilaiset) virallisetkin tekstit ovat yleensä hyvin abstrakteja; sanoja on paljon ja kauniita, mutta konkreettista asiaa on vähän. Banaaleja numerotietoja ne kavahtavat eivätkä desimaalipilkusta paljontaan välitä. Kuitenkin voinee edelläolevasta saada analysoiduksi muutamia seikkoja.

Neuvotteluissa on päästy yleensä pikkuasioissa sovintoon, ja kuomintang on taas julkisesti ilmoittanut päästävänsä kommunistit osalliseksi demokraattiseksi muodostettavaan hallitukseen ja hallitusvastuuseen. Kommunistien olisi alistettava armeijansa tämän demokraattisen hallituksen ylikomentoon. He eivät kuitenkaan suostu tähän, ts. luopumaan de facto itse näisyydestään, joten Tšiang jatkaa Jenanin-piiritystä eikä pidä kiirettä japanilaisten hallussa olevien alueiden hältuunsa ottamisella; japanilaiset ylläpitävät niissä kyllä järjestyk-

sen, mutta alueiden joutuminen kommunistien haltuun voisi aiheuttaa sisällissodan, mitä Tšiang ehdottomasti haluaa välttää.

Kommunistien pyrkimykset ovat Kiinan täkäläisen suurlähettilään HSU MON minulle pari viikkoa sitten kertoman mukaan käyneet viime aikoina hiukan epävarmoiksi ja sekaviksi. HSU kertoi, että kommunistien pitkät ajat vaadittua kansalliskokousta kutsuttavaksi koolle ja hallituksen siihen lopuksi suostuttua, he nyttemmin ovat kääntyneet sitä vastustamaan."

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen).

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 31.

Min. Urho Koskinen

25/10 1945

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 230/89.

Ankara SSA 25 P:nÄ loka KUUTA 19. 45.

VIITTAUS: N

P:nÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ

34/403 Gal. 45

10/12-45		
5	024	

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 31.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle
tämän mukana kuutena kappaleena poliittisen raporttinsa

n:o 31. Keskustelu ulkoministeri

SAKAN kanssa.

Lähettiläs:

A. S. Yrjö-Koskinen

(A.S. Yrjö-Koskinen.)

45. 15

A N K A R A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 31.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

Ankara ssa 25 p:nä loka kuuta 1945.

34 / 403 Sal. 45

Asia: Keskustelu ulkoministeri

10/12-45

SAKAN kanssa.

5 C24.

Kävin tänään ulkossiaainministeri SAKAN puheilla.

Ulkopoliittisesta tilanteesta Turkin kohdalta lausui hän, että se tällä hetkellä on täysin rauhallinen. Mitään tärkeämpiä neuvotteluja ulkovaltojen kanssa ei Turkilla nykyään ole vireillä, eikä muutosta tässä suhteessa odotakaan ennen kuin suurvallat ovat päässeet keskenään yhteisymmärrykseen niistä perusteista, joille pysyväinen maailmanrauha on rakennettava. San Franciscon uusi peruskirja tarjoaa kyllä tähän mahdollisuudet, mutta edellyttää suurten taholta hyvään tahtoon perustuvaa vakavaa pyrkimystä yhteisymmärrykseen. Jollei tätä hyvää tahtoa ole, on peruskirjan nimenomaan pienemmille maille antama turvallisuus sängen kysymyksenalainen. Turkkilaisen käsityksen mukaan - lisäsi hän - on anglosaksisten suurvaltain taholla tätä hyvää tahtoa olemassa - vaikeudet tulevat "naapurimme" taholta.

Kysyessäni häneltä, onko Turkin ja Neuvostoliiton välillä nykyään käynnissä neuvotteluja ystävyys- ja puolueettomuussopimuksen uudistamisesta, sanoi hän, että neuvottelut ovat tällä hetkellä kuolleessa pisteessä.+) Neuvostoliitto ei

+) Tämä pitää yhtä sen kanssa, mitä suurlähettiläs VINOGRADOV minulle myös tänään lausui, nimittäin että ambassaadissa on poliittisessa suhteessa tällä hetkellä täysi rauha.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sitäpaitsi ole vaatimuksiaan riittävästi täsmällistyneet. Mitään kirjallisia esityksiä ei ole tehty, vaan kaikki perustuu suullisiin tunnusteluihin. Turkki on saattanut valtojen tietoon, että se on valmis keskustelemaan niiden kanssa, joita asia kiinnostaa, Montreux'ssä vahvistetun salmistatutin muuttamisesta, mitä salmien läpikalkuun tulee, mutta se ei voi suostua mihinkään vieraiden valtojen, olipa kysymys Neuvostoliitosta tai muista, tukikohtiin salmien varrella, koska sellainen olisi ristiriidassa Turkin alueellisen koskemattomuuden kanssa ja voisi sitäpaitsi muodostua vaaraksi Turkin turvallisuudelle. Yleensä ei Turkki ole halukas keskustelemaan mistään alueellisista kysymyksistä, millä lausunnolla hän tässä yhteydessä epäilemättä tarkoitti Kars'in ja Ardahan'in aluetta, myös ehkä Alexandretten sandjak'ia (Hatay), johon nähden Syyria on esittänyt vaatimuksia.

Tiedustelin häneltä vielä, onko mitään perää tiedoissa, joita on näkynyt julkisuudessaakin, että Turkin ja panarabialaisen liiton välillä olisi ollut keskusteluja Turkin lähentämiseksi mainittuun liittoon. Hän kielsi tämän, huomauttaen Turkin haluavan kyllä ylläpitää hyviä ja luottamuksellisia suhteita mainittuihin maihin, mutta pitemmälle ei sillä ole aihetta mennä, koska Turkki ei ole arabialainen maa. Prinssi ABDULLAH'in äskeinen käynti Turkissa oli vain kohteliaisuus-käynti, ilman poliittisia tarkoituksia. Jo Lausannen konferenssissa - jatkoi hän - on Turkki periaatteessa tunnustanut kaikkien arabialaisten maiden itsenäisyyden, mutta käytännössä ovat suhteet toistaiseksi järjestämättä m.m. naapurimaahan Syyriaan. Syy ei kuitenkaan ole Turkin, joka on ilmoit-

tanut valmiutensa suhteiden normalisoimiseen. Pääesteenä on Syyrian taholta esiirtuotu vaatimus Hatay'n (Alexandrette) alueeseen nähden, joka Kansainliiton johdolla vähän ennen sotaa toimitetun kansanäänestyksen jälkeen liitettiin Turkkiin. Tässäkin kysymyksessä tulee Turkki pitämään kiinni alueellisesta koskemattomuudestaan. Kysyessäni, onko nykyään neuvotteluja käynnissä suhteiden järjestämiseksi maiden välillä, vastasi hän: "ei vielä", mistä päättäen niitä valmistellaan, kuten lehdistäkin on mainittu.

Jäähyväistellesäni ilmasitti hän, että Turkin hallitus nyttemmin oli päättänyt perustaa itsenäisen lähetystön Helsinkiin ja ottanut siitä aiheutuvat varat tammikuun 1 päivänä alkavan uuden varainhoitokauden menoarvioon. Periaatteellinen päätös asiasta on jo tehty vuosia sitten, mutta on tahdottu odottaa sodan päättymistä. Lähettiläsehdoikkaan lupasi hän ilmoittaa myöhemmin.

Lähettiläs:

A. S. Yrjö-Koskinen

A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 32.

Min. Yrjö - Koskinen

2/11 1945

A N K A R A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 242/82.

Ankara S S A 6 P i N Ä m a r r a s K U U T A 19 45.10/12-45

VIITTAUS: N

P i N Ä K U U T A 19 P : T T Y n o

VIITTAUS: D . U . M . 1 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
35/403 Sal.	45
5	024

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö L L E

ASIA: Raportit n:ot 32 ja 33.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle tämän mukana kuutena kappaleena poliittiset raporttinsa
n:o 32. Tasavallan Presidentin puheesta Suuren Assamblean avajaisissa.
n:o 33. Tilanteen kehityksestä Kiinassa.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen).

ANKARA

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 32.

Ankara ssa 2 p:nä marras kuuta 19 45.35 / 403 Sal. 45

Asia: Tasavallan Presidentin
puheesta Suuren Assamblan ava-
isissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

10/12-45

5 C24

Suuren Assamblan uuden istuntokauden juhlalliset avajaiset tapahtuivat eilen, marraskuun 1 päivänä, Tasavallan Presidentin avajaispuheella. Selostan pääpiirteissään sen Turkin ulkopoliittikkaa koskevaa osaa.

Johtolankana tässä osassa puhetta on Turkin ulkopoliittikan puolustus sodan aikana, tarkoituksessa osoittaa, että Turkin onaksuna asenne on ollut myös yhtyneille kansoille edullinen ja että kaikki tärkeimmät kannanotot ovat tapahtuneet yhteisymmärryksessä lähinnä liittolaisen Englannin kanssa. / Tässä suhteessa on syytä erikoisesti mainita kesäkuussa 1941 tehdyn turkkilais-saksalaisen ystävyyssopimuksen puolustus. Presidentti huomauttaa, että hetkellä, jolloin sopimus tehtiin, Turkki seisoi tällä suunnalla yksinään akselivaltoja vastassa, käytännöllisesti ottaen vailla mahdollisuutta saada mitään ulkonaista apua: Neuvostoliiton sitoi silloin Saksaan hyökkäämättömyyssopimus, Englannin voimat tarvittiin maan puolustamiseen odotettua vähemmän vastaan, Yhdysvallat eivät vielä olleet sodassa mukana. Miten näissä olosuhteissa olisi voitu odottaa, että Turkki kieltäytyisi hyväksymästä Saksan taholta kirjallista sitou-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

musta olla hyökkäämättä sen kimppuun, varsinkin kun sopimuksessa nimenomaan julkilausutaan, että Turkin liittosuhteet jäävät koskemattomiksi ja Saksa sopimuksensa kohetkellä oli täysin tietoinen siitä, että Turkki kategorisesti torjui kaiken sen alueen kautta tapahtuvan avustuksen Syyrialle ja Irak'ille. Presidentti lisää myöhemmin paljastuneen, että Saksan taholla kysymys oli tällöin vain Turkkiä vastaan suunnitellun toiminnan siirtämisestä.

Että mainittu sopimus ja sitä seurannut Turkin puolueettomuus Saksan ja Neuvostoliiton välisessä konfliktissa on ollut liittolaistenkin etujen mukainen, siitä on todistuksena - huomauttaa Presidentti - liittolaisten omat, Turkin hallitukselle tekemät ilmoitukset. Siten neuvostohallitus esiintoi 19 päivänä tammik. 1942 suurlähettiläänsä kautta Ankarassa tyytyväisyytensä Turkin ottaman asenteen johdosta. Yhdysvaltojen Presidentti ilmoitti 4 päivänä jouluk. 1941, että Turkin puolustus on elintärkeä myös Amerikalle, julkilausuma, joka tuotti Turkille tavarain hankinnoissa laina- ja vuokra-lain suomat edut. Englannin taholta on lukuisia kertoja tunnustettu Turkin asennoitumisen oikeutus. Arvostelu Turkin asennoitumista vastaan alkoi vasta senjälkeen kuin liittolaiset olivat päässeet ohi sodan kriittisimmän vaiheen, tarkemmin sanoen loppuvuodella 1943 ja koski, paitsi ystävyyssopimusta Saksan kanssa, useita muitakin Turkin kannottoja siihen saakka, kunnes Turkki liittyi yhtyneisiin kansakuntiin. Tämän polemiikin, joka antaisi aiheen eräisiin reunahuomautuksiin, selostamisella en kuitenkaan katso olevan, jälkiperäisesti, meille riittävää mielenkiintoa.

Presidentti mainitsee lopuksi Turkin nykyisistä suh-

teista ulkovaltoihin seuraavaa: Kosketellessaan suhteita Neuvostoliittoon on hän verrattain epätasainen, jopa epäselvä, Katson aiheelliseksi ottaa kohdan tähän kokonaisuudessaan: Meillä Soviet'in kanssa voimassa olleen ystävyyssopimuksen irtisanomisen johdosta olemme ponnistelleet kaikin tavoin (fait tous nos efforts) aikaansaadaksemme oleellisesti parannetun sopimuksen uusilla perusteilla. Näiden ponnistusten tähänastinen tulos on teille tunnettu. Emme ole menettäneet toivoa siitä, että tosiasiat tullaan paremmin ymmärtämään ja että hyvän naapurisuuden tunteet saavat yliotteen, tähden luultavaksi hyvien suhteiden muodostumisen maiden välillä. Vastaanotamme myönteellisesti vastaiset mahdollisuudet (Nous accueillons toujours de bon coeur les possibilités futures).⁺

Näyttää joka tapauksessa ilmeiseltä, että neuvottelut toistaiseksi ovat olleet tuloksettomia.

Suhteista Englantiin lausuu Presidentti, että ne nojautuvat liittosuhteeseen ja esiintuo vakaumuksen, että Englannin kansakin antaa arvon tälle liitolle ja erinomaisille suhteilleen Turkin kanssa. Yhtä ylimalkainen ja lyhyt on Presidentti osoittaessaan eräitä ystävällisiä sanoja Yhdysvalloille ja naapurimaille. Kuitenkin on ehkä syytä kiinnittää huomiota siihen, että Presidentti puhuessaan Irak'ista lausuu: Otamme tyydytyksellä vastaan mahdollisuudet suhteittemme kehittämiseen ja syventämiseen tämän maan kanssa. Tämä sanonta, kun otetaan huomioon, että hän muista arabialaisista maista ei lausu mitään erikseen, voi sisältää, että Prinssi ABDULLAHIN äskeinen käynti Turkissa ei ollutkaan pelkkä kohteliaisuus-käynti, kuten ulkoministeri minulle väitti, vaan että sillä

⁺

Ranskannos Anatolian Tietotoimiston.

oli poliittinenkin tausta. Tämä sopisi sitäpaitsi yhteen niiden täällä liikkuvien huhujen kanssa, joista viime raportissani mainitsin ja joiden mukaan tunnusteluja olisi käynnissä Turkin lähentämiseksi arabialaisiin maihin.

Lähettiläs:

A. S. Yrjö-Koskinen.
(A.S. Yrjö-Koskinen).

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA:

Amkarassa olevan lähetystön raportti n:o 33.

Min. Yrjö - Koskinen

6/11 1945

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 33.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

Ankara ssa 6 p:nä marras kuuta 1945.

35 / 403 Sal. 45

Asia: Tilanteen kehityksestä Kiinassa.

10/12-45

5 C24

Katson olevan syytä toimittaa Ministeriön tietoon seuraavan, lähetystösihteeri T.I. KALAN laatiman raportin otsakeasiasta:

"Taskin oli 17.10.1945 julkaistu kuomintangin ja kommunistien 12- pykäläinen modus vivendi (lähetystön raportti n:o 30, 22.10.1945), jonka piti helpottaa kummankin valterryhmän välistä jännitystä, niin jo alkoivat niiden väliset vihollisuudet tähänasti suurimmassa mittakaavassa, lähinnä Šantungin provinssissa ja Peipingin - Henkowin rautatien varrella Hupain, Honanin ja Hopehin provinseissa. Tilanne jatkuvasti on erittäin sekava ja Kiinan tšekäläinen ambassadi - ilmeisesti ohjittuna - yrittää bagatellisoida koko asiaa. Kuitenkin eräs ambassadin jäsenistä, joka aikaisemmin on ollut minulle usein erittäin hyvä tietolähde, analysoi omasta puolestaan maansa nykytilanteen lyhyesti selitettynä seuraavasti:

Kommunistikysymys on Kiinassa viime vuosikymmenen ollut kysymys n:o 2, ts. se on tullut heti Japanin-kysymyksen jälkeen. Niin kauan kuin kuolettava vaara uhkasi ulkoa päin, pyrki Tšiang Kai-šek kaikin tavoin välttämään Kiinan sisäisten voimien kuluttamista keskinäisissä kiistoissa ja siksi hän katsoi sormien lävitse itsenäisten kommunistiarmeijojen muodostu-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

mista ja Neuvosto-Kiinan perustamista Jenaniin lykäten kysymyksen n:o 2 ratkaisemista tulevaisuuteen, kunnes kysymys n:o 1 olisi onnellisesti poissa päiväajärjestyksestä.

Valmistuksiin kommunistikysymyksenkin ratkaisemiseksi hän oli jo ryhtynyt kauan sitten. Yhdysvaltain välityksellä saatiin aikaan rauhalliset neuvottelut keskushallituksen ja kommunistien välillä, mutta ne ajautuivat kerran toisensa jälkeen kuolleeseen pisteeseen sen johdosta, että Tšiangin sine qua non - ehto kommunistien osallistumiseen Kiinan keskushallitukseen oli heidän oman armeijansa alistaminen keskushallituksen (jossa he itse olisivat mukana) ylikomentoon. Koska he tämän ehdottomasti torjuivat, katsoi lähteeni sen todistavan sitä, että kommunistien todellinen pyrkimys ei ollutkaan Kiinan "demokratisoiminen", vaan sen alistaminen ^{heidän} omaan johtoonsa. Samaa viittaisi sekin seikka, että kommunistit pitkät ajat vaadittuaan kansalliskokousta kutsuttavaksi koolle, he nyttemmin jyrkästi vastustaisivat Tšiangin tällävalin tekemää positiivista päätöstä (12.11.1945 kokoonkutsuttavaksi päätetty kansalliskokous onkin nyttemmin lykätty).

Lähteeni pitää Tšiangin kommunistipolitiikan vaihetta n:o 1, ts. kommunistien pakottamista paljastamaan aikeensa koko Kiinan valtaansa saattamiseksi, toteutuneena.

Vaihe n:o 2 pyrki kommunistien eristämiseen ulkomaailmasta, ts. Neuvostoliitosta. Vuosikaudet Jenanin ja Ulko-Mongolian väliset alueet ovat olleet joko hallituksen joukkojen tai japanilaisten hallussa, vaikkakaan vihollisuudet eivät ole olleet avoimia.

Saarron tahostamiseksi T.V. Soong sai Moskovassa 11.8.45 Neuvostoliiton sitoutumaan ystävyys- ja liittosopimuksessa pitä-

mään Tšungkingin-hallitusta ainoana Kiinan hallituksena ja -
Ulko-Mongolian kysymyksen tultua kansanäänestyksellä ratkaistuk-
si - olemaan sekaantumatta Kiinan sisäisiin asioihin, ts. ole-
maan avustamatta sikäläisiä kommunisteja ja desintressoitumaan
heistä. Tämä olisi ollut vaihe n:o 2. Kuitenkin, kun Ja-
pani antautui, Neuvostoliitto ehätti ottamaan haltuunsa koko
Mantšurian sekä Kvantungin vuokra-alueen (mm. Dairenin ja Port-
Arthurin satamat). Samanaikaisesti kommunistijoukot lähtivät
Jenanin ympäristöstä Keltaista merta kohti, mikä olikin help-
poa, koska japanilaisten miehitys oli ollut efektiivistä vain
yhteyksien varrella ja nyt näitä ei heidän enää tarvinnut
suojata, joten japanilaiset joukot oli vedetty kokoamis-
keskuksiin, jolloin valtavat alueet olivat jääneet vaille
kenenkään miehitystä. Täten kommunistijoukot pääsivät kiilana
tunkeutumaan merelle asti, luultavasti estääkseen hallituksen
joukkojen pääsyn Keltaisen joen pohjoispuolelle, sekä yhteyteen
pohjoisessa neuvostojoukkojen kanssa, joten vaiheen n:o 2 pyr-
kimys heidän eristämiseen ei ole onnistunut.

Tällävälin kuitenkin oli kymmeniä tuhansia miehiä halli-
tuksen joukkoja siirretty amerikkalaisin lentokonein Peipingiin,
Tientsiniin, Tsingtaohon, Nankingiin, Šanghaihin ym. Pohjois-Kiinan
keskuksiin, joten tilanne oli hyvin sekava ja vaarallinen hal-
lituksen joukkojen ja kommunistien miehittäessä lukuisia saa-
rekkeita Pohjois-Kiinassa ja kumpienkin pyrkiessä turvaamaan
itselleen tarpeelliset yhteyksien linjat. Lähteeni mukaan olisi Je-
nanin sotilasjohto - arvelen loistavan tilaisuuden saada hal-
tuunsa koko Pohjois-Kiina luisuvan pois poliittisen johdon
viettäessä juhlistuna viikon toisensa jälkeen Tšungkingissa täy-
sin hedelmättömissä neuvotteluissa, joiden aikana keskushalli-
tuksen ote samaan alueeseen vahvistui hetki hetkeltä, - oma-
alotteisesti ryhtynyt toimenpiteisiin estääkseen hallituksen

joukkoja saamasta Pohjois-Kiinaa haltuunsa. Tällä tavoin olisivat kommunistijoukot, poliittisen johtonsa tietämättä ja hyväksymisettä, hyökänneet hallituksen joukkojen kimp-
puun alussa mainituilla alueilla, Hallituksen joukot vuoros-
taan olivat ryhtyneet vastahyökkäyksiin.

Tällä tavoin olisi kommunistikysymyksen ratkaisemi-
sen vaihe n:o 3, ts. kommunistien sulattaminen valtioyhtiö-
isöön, tullut esille heidän omasta aloitteestaan Tšiangin
toivomusta aikaisemmin ja väkivaltaisella tavalla.

- - - - -

Näin kertoilähteeni, joka kuten yksimielisesti kaikki
muutkin Tšungkingin-kollegansa katsoo kiinalaisen perhesysteem-
in ja kommunistisen, perheauktoriteettia vierovan ajatteluta-
van olevan sovittamattomia, jolloin vanha kiinalainen sys-
temi vetäisi pitemmän korren, sitäkin/ ^{varmemmin} koska kiinalainen ta-
lonpoika, ts. 95 % kansasta, on luonteeltaan täysi individua-
listi.

Huolimatta edellämainitusta tilanneanalyysistä ja
sanomalehtien paisuttamista jutuista, vaikea olisi sitten-
kään uskoa, että kommunistikysymystä olisi nyt ryhdytty
todenteolla aseellisesti ratkaisemaan. Eiköhän kysymyksessä
lopultakin ole pieni välinäytös, jonka merkitystä ei ole
yliarvioitava. Oleskeleehan Jenanin valtuuskunta edelleenkin
Tšungkingissa (Mao Tse-tung tosin on palannut Jenaniin)
ja julkilausumia annetaan harva se päivä puolin ja toi-
sin. Aikahan ei merkitse Kiinassa mitään eivätkä logii-
kan säännöt ole siellä samat kuin lännessä."

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen).

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 34

Min. Yrjö Koskinen

12/11 1945.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

Ankara SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 271/93.

Ankara SSA 12 P:nä marras KUUTA 19 45.

VIITTAUS: N

P:nä KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19.....

№ 36 / 403 Sal 48
10/12-45
5 C24

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 34.

Lähetystö kannoittaen lähettää Ministeriöille tämän mukana kuutena kappaleena poliittisen raporttinsa n:o 34. Egyptin asemasta.

Lähettiläs:

A. S. Yrjö-Koskinen

(A.S. Yrjö-Koskinen).

A N K A R A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 34.

Ankara ssa 12 p:nä marras kuuta 19 45.

36

403 Sal

45

Asia: Egyptin asemasta.

10/12-45

5

C24

Sen tilanteen valaisemiseksi, mikä on syntynyt Englannin ja Egyptin välisissä suhteissa, viimeksimainitun esitettyä Englannille vaatimuksia brittiläisten joukkojen poistamisesta maasta y.m. on hyödyllistä luoda lyhyt historiallinen katsaus maan valtiollisen aseman aikaisempaan kehitykseen.

V. 1517 alkaneen turkkilaisen valtakauden aikuisista tapahtumista on syytä mainita, että Egypti, jolla aikaisemmin Turkin valtapiirissä ei ollut mitään erikoisasemaa, Lontoon sopimuksella v. 1840, joka päätti Turkin ja Egyptin välillä syntyneen konfliktin, heräsi uudelleen valtiolliseen elämään. Siitä muodostettiin autonoominen valtio suurvaltojen suojeluksessa ja Turkin muodollisen yliherruuden alaisena. Kehaukset jatkuvivat kuitenkin jo heikentyneen Turkin kanssa ja v. 1882 valtasi Englanti Turkin liittolaisena maan, sitoutuen kuitenkin samalla vetämään joukkonsa pois niin pian kuin järjestys oli palautettu. Tästä ei kuitenkaan lukuisista neuvotteluista ja toistuvista, juhlallisista lupauksista huolimatta tullut mitään, vaan painvastoin Englanti v. 1914 Turkin liittyttyä keskusvaltojen puolelle julisti ykai puoli-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sesti, kysymättä egyptiläisten mieltä tai neuvottelematta liittolaistensa kanssa, Egyptin protektoraatukseen, vedoten tällöin kuitenkin sodasta johtuvaan välttämättömyyteen. Yhdistämistä brittiläiseen imperiumiin peläten alistui Egypti tähän ja asetti edellisessä maailmansodassa huomattavia sota-voimiakin Englannin käytettäväksi Lähi-Idässä.

Voimakas mielipide Egyptissä ei kuitenkaan ole hyväksynyt tätä olotilaa. SAAD ZAGLUL PACHAN johdolla perustettiin sodan päätyttyä järjestö, joka tunnetaan nimellä "al Wafd al Misri" - nykyisen Wafd-puolueen alku - joka asetti päämääräkseen Egyptin täydellisen itsenäisyyden saavuttamisen. Useaan otteeseen käytiin sitten, maassa sattuneiden väkivaltaisten levottomuuksien säestämä, neuvotteluja protektoraatin poistamisesta, mutta raukesivat ne tuloksettomina, kunnes Marsalkka ALLENBYn ollessa pääkomissaarina Egyptissä Englannin hallitus vihdoin taipui antamaan 22 päivänä helmikuuta 1922 Julistuksen, jossa se tunnustaa Egyptin itsenäisyyden ja suvereenisuuden, varaten kuitenkin toistaiseksi ja kunnes Egyptin kanssa voidaan tarkemmin sopia itselleen yksinomaisen ratkaisuvallan kysymyksissä, jotka koskevat a) Brittiläisen Imperiumin yhteyksien turvallisuutta Egyptissä; b) Egyptin puolustusta; c) Ulkomalaisten ja vähemmistöjen suojelua Egyptissä sekä d) Sudania.

Maaliskuun 15 päivänä 1922 Sultaani FUAD I juhlallisesti julisti maan itsenäiseksi ja otti kuninkaan arvonimen, antaen n. vuotta myöhemmin maalle demokraattisen valtiosäännön.

Tämän jälkeen alkoi Englannin ja Egyptin välillä sarja neuvotteluja edellämainittujen Egyptin täyttä itsenäisyyttä vielä rajoittavien varauksien poistamisesta, jotka lopulta mo-

nien vaikeuksien jälkeen johtivat liittosopimukseen Englannin ja Egyptin välillä 28 päivänä elokuuta 1936. Sopimuksen mukaan sitoutuu Englanti vetämään pois joukkonsa Egyptistä, lu-
kuunottamatta Suez'in kanavan suojelemiseen tarvittavia jouk-
koja, joiden lukumäärä vahvistetaan 10.000 mieheksi, lisättyinä
400 lentäjällä. Nämäkin on vedettävä pois, niin pian kuin
Egypti itse pystyy turvaamaan kanavan vapaan ja häiritsemättö-
män käytön, minkä seikan, yhteisymmärryksen puutteessa maiden
välillä, Kansainliiton Neuvosto tai jokin muu yhteisesti so-
vittu välityselin ratkaisee. Muista sopimuksen tärkeimmistä mää-
räyksistä mainittakoon, että sopimuspuolet sitoutuvat, jos jom-
pikumpi joutuu sotaan, kaikin tavoin avustamaan toisiaan, jol-
loin Egyptin avustuksen muodostaa lähinnä maan satamien, lento-
kenttien ja kulkulaitosten luovuttaminen Englannin vapaaseen
käyttöön. Edelleen sitoutuu Englanti tukemaan Egyptin pyyntöä
päästä Kansainliiton jäseneksi sekä myötävaikuttamaan Egyptin
vapautumiseen n.s. kapitulationijärjestelmästä.+))

Erikoisesemaan jää liittosopimuksen mukaan edelleen Sudan.
Alueen valtiollinen asema on aikaisemmin määritelty kahdessa
sopimuksessa Englannin ja Egyptin välillä jo v:lta 1899, jois-
sa tunnustetaan Egyptin suvereenisuus alueella, mutta pidätetään
samalla Englannille alueen hallinto, jonka johdossa on englan-
tilainen kenraalikuvernööri. Liittosopimus laajentaa jossakin
määrin Egyptin siihen asti jotenkin minimaalisia suvereenisuus-
oikeuksia Sudan'issa. Siten Egypti saa oikeuden, mitä sillä
aikaisemmin ei ollut, lähettää joukkoja Sudan'iin osallistuak-
seen maan puolustukseen, egyptiläisten maahanmuutto Sudan'iin
julistetaan vapaaksi ja eräitä egyptiläisiä virkamiehiä hyväk-

+) Egypti otettiin Kansainliiton jäseneksi v. 1936
ja kapitulationien asteettaisesta poistamisesta
sovittiin Montreux'n konferenssissa v. 1937.

syttään osallistamaan maan hallintoon. Kansainväliset sopimukset eivät kuitenkaan edelleenkään koske Sudan'ia, paitsi sopimuspuolten hallitusten yhteisellä suostumuksella.

Uusi maailmansota muutti tietenkin taas tilanteen kokonaan, mitä Englannin asemaan Egyptissä tulee. Jo liittosopimuksen mukaan oli se velvollinen huolehtimaan Egyptin puolustuksesta ja saikin, kuten tunnettua, pelastetuksi maan joutumasta akselin valtaamaksi. Sotaaajan tapahtumiin ei kuitenkaan liene sen enempää syytä syventyä, koska ne eivät vaikuttaneet Englannin ja Egyptin välillä voimassa oleviin oikeudellisiin suhteisiin eikä kummankaan taholta sodan kestäessä niihin kajottukaan.

Sodan päätyttyä tuli kysymys sitävastoin jälleen esille. Egypti vaatii nyt täydellistä vapautumista Englannin suojeluksesta, nimenomaan kaikkien anglantilaisten joukkojen poistamisesta maasta, Egyptin tasaarvoisuuden täyttä tunnustamista ja Sudan'in liittämistä Egyptiin.^{*)} Sen asemaa vahvistaa nykyään panarabialaisen liiton syntyminen sodan aikana, liiton, jonka johdossa se on ja jonka muissakin jäsenvaltioissa sama vapautumisvaatimus on esiintunut. Näihin vaatimuksiin nähden ei Englannin hallitus tietääkseni toistaiseksi ole täsmällisemmin määritellyt kantaansa, mutta vähän todennäköiseltä näyttää, että Englanti luopuisi sotilaallisesta asemastaan Lähi-Idässä, ennen kuin rauhalliset ja säännölliset olot ovat vakiintuneet maailmassa.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.
A.S. Yrjö-Koskinen.

^{*)} Egyptin vaatimus kansanäänestyksen toimittamisesta Libyassa alueen liittämistä Egyptiin koakavassa kysymyksessä ei suoraan kuulu englantilais-egyptiläisten suhteiden piiriin, vaan on kansainvälinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 35.

Min. Yrjö-Koskinen

16/11 1945

ULKOASIAINMINIST.
 No 87 403 Sal 45
 10/12-45
 No
 Liit.
 5 C24

Ankara SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 278/95.

Ankara SSA 16 P:nä marras KUUTA 19 45.

VIITTAUS: N

P:nä KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: raportti n:o 35.

Lähetystö kunnioittaen lähettää ministeriölle tämän mukana kuutena kappaleena poliittisen raporttinsa

n:o 35. Yhdysvaltain nootista
Turkille salmikysymyksessä.

Lähettiläs: *A. P. Yrjö-Koskinen.*
 (A. S. Yrjö-Koskinen).

ANKARA

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 35.

Ankara ssa 16 p:nä marras kuuta 1945.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

37 403 Sal.

45

Asia: Yhdysvaltain nootista
Turkille salmiqvymyksessä.

10/12-45

5 C24

Joskaan Potsdam'in kokouksesta julkaistussa virallisessa tiedonannossa ei mitään mainita siitä, että kysymys Dardanelleihin salmiin nähdessä voimassa olevan statusin muuttamisesta olisi ollut esillä, on myöhemmin kuitenkin arvovaltaisten lausuntojen kautta käynyt ilmi, että kysymyksestä on "kolmen suuren" kesken keskusteltu ja silloin päätetty, että kukin erikseen esiintoisii näkökohtansa Turkin hallitukselle. Yhdysvallat ovat nyttemmin ensimmäisinä näin menetteleet jättämällä tšekäläisen suurlähettiläänsä välityksellä asiassa nootin Turkin hallitukselle.

Nootin sisällöstä on julkisuudessaakin ollut tietoja, lähinnä sen perusteella, mitä valtiosihteeri BYRNES siitä esikettäin eräissä lehtimieskonferenssissa lausui. Asiantuntivalla turkkilaisella taholla on minulle huomautettu, että nootissa ei esiintuoda mitään lopullisesti kiinnilyötyjä kannanottoja, vaan on esitys tarkoitettu keskustelun pohjaksi. Tyytyväisyyttä on Turkissa herättänyt se, että Yhdysvallat näyttävät luopuneen salmien kansainvälistämisajatuksesta ja nimenomaan se, että Turkin suvereenisuus oikeuksiin

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja liike ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

salmialueella ei kosketa.

Nootissa esitetään erinäisiä muutoksia Montreux'n sopimuksessa vahvistettuun järjestelmään, sellaisiakin, jotka huomattavassa määrässä rajoittavat Turkin nykyistä määräamisvaltaa salmien kauttakulkuun nähden. Niiden yksityiskohtainen selostaminen ei kuitenkaan näytä tässä yhteydessä tarpeelliselta, koska niillä tuskin on meille riittävää mielenkiintoa. Mainittakoon vain, että muutos ehdotusten tarkoituksena näyttää olevan helpottaa nimenomaan Mustanmeren rantavalttioiden kauppa- ja sotaalusten kulkua salmien kautta niin hyvin rauhan, kuin sodankin aikana ja toiselta puolen rajoittaa muiden maiden sotaalusten pääsyä Mustallemerelle.

Englanti ja Neuvostoliitto eivät toistaiseksi ole Potsdam'in keskustelujen johdosta esiintuoneet näkökantojaan asiassa Turkille. Viimeksimainitun tavoitteet uuteen salmijärjestelyyn nähden ovat kuitenkin ainakin osittain käyneet esille niissä keskusteluissa, joita sen ja Turkin välillä on käyty ystävyys- ja puolueettomuussopimuksen uudistamista koskevassa kysymyksessä. Täällä pidetään todennäköisenä, että Pääministeri ATTLEE on tavatessaan Presidentti TRUMAN'in tästäkin kysymyksestä hänen kanssaan keskustellut ja että Englannin katsantokannat, kun ne esitetään, eivät sanottavamin tule poikkeamaan Yhdysvaltojen esityksestä.

Mikäli luotettavalta taholta olen kuullut, ei Turkin hallituksella, odottaessaan edelläkoskeltuja esityksiä Englannin ja Neuvostoliiton taholta, toistaiseksi ole aikomusta vastata Yhdysvaltojen noottiin. Turkin kannanotto kahdessa tärkeimmistä kysymyksistä on tunnettu: se ei halua salmien kansainvälistyttämistä, koska se loukkaisi Turkin suvereenisuusoikeuksia alueella,

eikä se halua luovuttaa tukikohtia salmien varrella yhteensoveltumattomina sen alueellisen koskemattomuuden kanssa. Muutoksista voimassa olevaan kauttakulkuregimeeni Turkki sen sijaan on halukas keskustelemaan.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen

A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 36.

Min. Myrjö-Koskinen

22/11 1945

ULKOASIAINMINISTERIÖ
 No 38 / 403 Sal 45
 10/12-45
 No 12 Lohj
 5 Cay

A n k a r a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ nro 292/102.

A n k a r a SSA 22. P:nÄ MATTEUS KUUTA 19 45.

VIITTAUS: _____ N

P:nÄ _____ KUUTA 19 P:TTY _____ nro _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. _____ / _____ 19 _____

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: raportti n:o 36.

Lähetystö kunnioittaen lähettää ministeriölle
 tämän mukana kuutena kappaleena poliittisen raporttinsa
 nro 36. Tilanteesta Iran'issa.

Lähettiläs: *A. S. Yrjö-Koskinen.*
 (A. S. Yrjö-Koskinen).

A n k a r a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

ULKOASIAINMINISTERIÖN

Salainen.

RAPORTTI n:o 36.

Ankara ssa 22 p:nä marras kuuta 19. 45.

38

403 Sal

45

10/12-45

Asia: Tilanteesta Iran'issa.

5

224

Viime aikoina ja varsinkin viime päivinä Iran'ista saapuneet tiedot osoittavat, että separatistinen liike luoteis-Iran'issa, jonka synnystä olen aikaisemmin tiedoittanut (Kts. rap. n:o 20, v. 1945), on kehittynyt suoranaiseksi kapinaksi keskusvaltaa vastaan. Selostan alempana näin syntynyttä tilannetta, huomauttamalla kuitenkin, että täällä saatavissa olevat tiedot ovat etupäässä Teheran-peräisiä ja että niiden mukaan Teheran'issakaan ei olla täysin selvillä siitä, mitä kapinaalueella todellisuudessa tapahtuu kaikkien yhteyksien tultua katkaistuiksi.

Kapinaliikkeen johdossa on ryhmä, joka aikaisemmin tunnettiin nimellä "Tudeh", mutta joka äskettäin on ottanut nimen "Adserbedjan'in demokraattinen puolue". Sen pyrkimyksenä on yleensä katsottu olevan alueen erottaminen Iran'ista ja liittäminen neuvosto-Adserbedjan'iin, mutta puolueen keskuudessa lienee myös virtaus, joka rajoittuu vaatimaan alueelle vain laajaa autonomiaa Iran'in valtion puitteissa.

Kuten sanottu, ovat tiedot kapinaalueelta puutteellisia, joten varmaa käsitystä ei voi muodostaa siitä, millä tavalla miehitysjoukot ja viranomaiset suhtautuvat liikkeeseen.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Neuvostoliiton, Englannin ja Iran'in välillä 29 päivänä tammi-
kuuta 1942 tehdyssä sopimuksessa, jonka tarkoituksena, samalla
kun se takasi Iran'in itsenäisyyden, suverenisuuden ja alueel-
lisen koskemattomuuden, oli järjestää Neuvostoliitolle sen liit-
tolaisilta tulevan avustuksen kuljetus Iran'in kautta, sanotaan
puhuttaessa Iran'iin tunkeutuneista liittolaisjoukoista m.m.: "Näi-
den joukkojen oleskelu Iran'in alueella ei muodosta sotilaa-
lista valtausta ja tulee sen häiritä niin vähän kuin mahdol-
lista maan hallintoa, Iran'in turvallisuusvoimia, maan taloudel-
lista elämää, väestön normaalia liikkumista ja iranilaisten la-
kien ja määräysten soveltamista".<sup>+) Iranilaisella taholla väite-
tään kuitenkin nyt, että neuvostojoukot niiden vallassa oleval-
la alueella eivät olisi noudattaneet tätä sopimuskohtaa, vaan
sekaantuneet maan sisäiseen hallintoon. Iranilaiset viranomaiset
eivät olisi voineet hoitaa tehtäviään ja tämän vuoksi suurel-
ta osalta osaksi eronneet, osaksi olleet pakotettuja eroamaan,
tullen korvatuiksi osittain rajantakaisilla aineksilla. Edelleen
väitetään samalta taholta, että miehitysjoukot olisivat eri ta-
voin, myös aseita jakamalla, avustaneet kapinallisia ja että
kaikki, jotka ovat yrittäneet esiintyä separatistisia pyrkimyk-
siä vastaan, olisivat joutuneet vainon kohteiksi. Paikallinen
neuvostolainen sotilajoukko ei myöskään ole sallinut keskusval-
lan järjestyksen palauttamiseksi lähettämien joukkojen tunkeutua
alueella, vaan on ne vyöhykkeen rajalta palautettu.</sup>

Toiselta puolen lienee niin, että iranilainen hallinto
mainitulla alueella on antanut aihetta tyytymättömyyteen väestön
keskuudessa. Yleensäkin on iranilainen hallintojärjestelmä euro-
palaisessa mielessä verrattain vähän demokraattinen, johtuen kai

^{+) Teksti Anatolian Tietotoimiston.}

väestön alhaisesta sivistystasosta, mutta tähän tulee lisäksi nyt puheena olevalla alueella, että suuri osa sen väestöstä - en tunne, kuinka suuri - ei ole iranilaista rotua eikä puhu iranin kieltä. väestölle ei kuitenkaan liene keskusvallan taholta järjestetty omakielisiä kouluja eikä omakielisiä oikeudenkäyttöä ja syytä on edellyttää, kun olosuhteita Iran'issa jonkin verran tuntee, että viranomaisten esiintyminen muutenkin on ollut mielivaltaista.

Nykyisen HAKIMIN hallituksen on Adserbedjan'in kapina saattanut vaikeaan tilanteen eteen. Se ei halua kärjistää suhteita Neuvostoliittoon, vaan on koettanut neuvottelutietä saada tilanteen selvitetyksi, lähinnä saada oikeuden lähettää järjestyksen palauttamiseksi joukkoja kapinaalueelle. Toistaiseksi tuloksetta. Neuvotteluja on vaikeuttanut se, että Neuvostoliiton suurlähettiläs Teheran'issa ei kahteen kuukauteen ole ollut toimipaikassaan. Tällä hetkellä harkitsee hallitus erikoisen valtuuskunnan lähettämistä Moskovaan asiasta neuvottelemaan. Samalla on hallitus, kuten tunnettua, kääntynyt Englannin ja Yhdysvaltojen hallitusten puoleen, viimeksimainitun sen julistuksen perusteella, jonka ROOSEVELT, STALIN ja CHURCHILL joulukuussa 1943 Teheran'issa antoivat ja jossa uudelleen vakuutetaan miehitysvaltojen tulevan kunnioittamaan Iran'in valtiollista itsenäisyyttä ja alueellista koskemattomuutta. Tuleeko kriisi aiheuttamaan laajempia, kansainvälisiä komplikatioita, ei tällä hetkellä vielä ole nähtävissä.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.
A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 37.

Min. Gyjo - Koskineu

28/11 1945

ULKOASIAINMINISTERIÖ
 39 / 404 Sal. 45
 20/12-45
 KIRJALLINEN
 OSASTO
 ASIA
 5
 624

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ n:o 304/109.

Ankara SSA 10 P:nä joulukuuta 1945.

VIITTAUS: _____ N

P:nä _____ KUUTA 19 _____ P:TTY _____ nro _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. _____ / _____ 19 _____

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Reportit n:ot 37, 38, 39 ja 40.

- Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle tämän ohessa kuutena kappaleena raporttinsa
- N:o 37 Eräitä tietoja Syyriasta ja Liban'ista.
 - N:o 38 Keskustelu Pääsihteeri Erkin'in kanssa.
 - N:o 39 Sisäpoliittisesta tilanteesta Turkissa.
 - N:o 40 Tilanteesta Kiinassa I.

Lahettilas: *A. S. Yrjö-Koskinen*
 (A.S. Yrjö-Koskinen)

ANKARA Ssa OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 37.

Ankara ssa 28 p:nä marras kuuta 1945.

39 / 404 Sal. 45
20/12-45
5 624

Asia: Eräitä tietoja Syyriasta
ja Liban'ista.

Neuvottelut Ranskan toiselta puolen ja Syyrian ja Liban'in toiselta välillä ovat kaikessa hiljaisuudessa jatkuneet ja johtaneet siviilihallinnon alalla, myös Syyriassa, jo sangen positiivisiin tuloksiin. Mandaattiajan peruilta ranskalaisten valvonnassa olleet hallintolaitokset ovat jo kaikki luovutetut syyrialaisille viranomaisille, lukuunottamatta yleisradiota, mutta senkin siirtyminen tapahtunee lähiaikoina. Tilanteen rauhoittumisen ja muutenkin suotuisan kehityksen johdosta on Syyrian parlamentti myös siirtynyt takaisin rakennukseensa Damaskuksessa, josta se jouduttuaan pommituksen alaiseksi viimeisten mellakkojen aikana oli ollut pakotettu poistumaan.

Sotilaalliset kysymykset maiden välillä ovat suurelta osalta toistaiseksi vielä avoinna. Kuitenkin ovat Ranskan armeijassa palvelleet syyrialaiset joukko-osastot jo vapautetut Syyrian kansallisiin sotavoimiin liitettäviksi, mikä Syyriassa on herättänyt suurta tyytymättömyyttä. Sensijaan on vaikeampi kysymys, Ranskan vaatimus lento- ja laivastotuki-kohtien saannista vielä avoinna, eivätkä neuvottelutkaan siitä ole Ranskan vaalien vuoksi ja uuden hallituksen muodostamista odotettaessa päässeet edistymään. Myös kysymys

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ulkomaalaisten joukkojen poisviemisestä Syyriasta, kuten Libanistakin, niin hyvin ranskalaisten, kuin englantilaisten, odottaa vielä ratkaisuaan.

Eräs näitä maita koskeva suunnitelma on viime aikoina antanut aihetta keskusteluun arabialaisissa maissa, nimittäin ajatus Suur-Syyrian luomisesta. Kaikesta päättäen ei ajatus kuitenkaan ole syyrialaisperäinen, vaan lienee sen ensinnä esiintunut Transjordanian emiiri ABDULLAH, joka vaikeasti ymmärrettävistä syistä on ajatuksen propagoimisessa saanut arvovaltaista tukea Irak'in ent. pääministeriltä NURI SAID PACHAlta. Suunnitelman mukaan tulisi Suur-Syyria käsittämään nykyisen Syyrian, Transjordanian, Liban'in ja puhtaasti arabialaisen osan Palestiinaa ja väitetään Emiiri Abdullah'in pyrkimyksenä olevan nousta, ajatuksen toteuduttua, kuninkaan arvonimellä Suur-Syyrian valtaistuimelle.

Joskin ajatusta Suur-Syyrian luomisesta on viime aikoina toistuvasti kosketeltu arabialaisten maiden johtomiesten lausunnoissa, hukkuu se tietenkin kokonaan Palestiinan kysymyksen näissä maissa aiheuttamaan kuohuntaan eikä sillä nähdäkseen yleensä ole suuria toteutumismahdollisuuksia. Ainakin Liban vastustaa jyrkästi näitä suunnitelmia eikä niillä muutenkaan arabialaisen liiton piirissä näytä olevan sanottavaa kannatusta. Liban'in ulkoministeri HAMID FRANGIECH on äskettäin lausunut: Jos keskustelu Suur-Syyriasta ei nopeasti pääty, tulee Liban ottamaan kysymyksen esille arabialaisessa liitossa. Liban ei ainoastaan torju ajatusta suuren syyrialaisen kokonaisuuden luomisesta, vaan vastustaa yleensä kaikkia huomattavampia muutoksia naapuruudessaan. Tämä Liban'in itsenäisyydestä ja koskemattomuudesta kiinni pitävä kannanotto ymmärretään hyvin lehtitietojen mukaan kaikissa ara-

bialaisissa maissa.

Huomautan lopuksi, että suhteet Liban'in ja Syyrian välillä näyttävät jatkuvan hyvinä ja luottamuksellisina, kuten tähänkin asti, mikä sekin osoittanee, ettei Syyria ole näiden suunnitelmien takana.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 38.

Min. Yrjö - Koskinen

29/11 1945

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 38.

Ankara ssa 29 p:nä marras kuuta 19 45.

Asia: Keskustelu Pääsihteeri

Erkin'in kanssa.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
39	404 Sal.	45
20/12-45		
5	624	

Kävin eilen ulkoministeriön pääsihteerin suurlähettiläs ERKININ puheilla lähinnä saadakseni tarkempia tietoja kahdesta asiasta, nimittäin ensinnäkin Englannin salmikysymystä koskevan nootin sisällöstä ja toiseksi siitä, mitä Turkissa tiedetään ja ajatellaan viimeaikaisista tapahtumista pohjois-Iranissa.

Englannin noottia koskien huomautti hän, että julki-suudessakin esiintynyt käsitys nootin yhdenmukaisuudesta Yhdysvaltojen samaa asiaa koskevan nootin kanssa on kokonaan väärä. Englanti ei, kuten Yhdysvallat, tee nootissaan eli promemoriassaan, kuten hän oikaisi, mitään konkreettisia ehdotuksia salmistatuksen muuttamiseksi. Se ilmoittaa ainoastaan olevansa Yhdysvaltojen kanssa yhtämieltä siinä, että Montreux'in sopimus kaipaa olosuhteiden muututtua eräissä suhteissa korjaamista ja että se on valmis aihellisista muutoksista keskustelemaan niiden valtojen kanssa, joita asia koskee. Se huomauttaa kuitenkin lisäksi, että kysymys ei sen mielestä ole millään tavalla kiireellinen (urgent). Promemoria on aivan lyhyt.

Tiedustellessani häneltä täydellisyyden vuoksi, oliko Neuvostoliiton taholta tehty Potsdam'in päätöksen johdosta

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Turkille mitään esityksiä, vastasi hän kielteisesti, lisä-
ten, ettei kysymystä ole maiden välillä kosketeltu jälkeen
Turkin suurlähettilään SARPEN suullisten keskustelujen
Moskovassa. Hän huomautti vielä lupasi, että Neuvostoliit-
ton pyytämiä tukikohtia salmien varrella ei Turkki ole ha-
lukas myöntämään, koska se ei olisi sopuisuudessa
Turkin suverenisuuden ja koskemattomuuden kanssa.

Siirryttyämme sitten puhumaan tapahtumista Iran'issa
selosti hän tilannetta sellaisena, miltä se heidän saamiensa
tietojen ja käsityksiensä mukaan näyttää. Hän puhui odotta-
mattoman avonaisesti, joskin hänen sanoistaan ehkä eräänlai-
nen tendenssi kuului läpi, tendenssi, joka voi saada seli-
tyksensä Turkin ja Neuvostoliiton välillä nykyään vallitse-
vasta kontroverssista. Hän väitti, että kapinalliset luoteis-
Iran'issa on kokonaan keinotekoinen miehitysvallan synnyttämä.
Kysyessäni myönsi hän kyllä, että alueen väestö ei ole
samaa alkujuurta, kuin Iran'in muu väestö, vaan turkkilais-
peräistä ja puhuikin erästä Turkin kielen murretta, kuten
neuvosto-Adzerbedjaninkin väestö. Vuosisatojen kuluessa on
kuitenkin turkkilainen veri sen suonissa väljähtynyt ja se
on suurin piirtein ottaen eläytynyt kiinni iranilaiseen kan-
sanruumiseen, joskin eräänlaista hankausta on aina esiintynyt
sen ja keskusvallan välillä. Mitään kapinaa ei kuitenkaan
hänen käsityksensä mukaan olisi syntynyt ilman miehitysväl-
lan kiihotusta ja tukea. Neuvostoliiton tarkoitusperät - jat-
koi hän - ovat selvät, nimittäin saada asteettain koko
Iran valta- tai vaikutuspiiriinsä ja siten pääsy Intian
valtamereille. Tätä tarkoitusperää silmälläpitäen koettivat mie-
hitysviranomaiset aluksi käyttää hyväkseen n.s. "Tudeh"-puo-
luetta, jolla on edustajia parlamentissa, mutta havaitsi en-

nen pitkää, etteivät asiat ruvenneet sen avulla luis-
tamaan. Se perusti silloin iranilaisessa Adzerbedjan'
issa n.s. Adzerbedjan'in demokraattisen puolueen, joka
on väritykseltään kommunistinen ja jonka johtajat ovat
suurelta osalta neuvosto-Adzerbedjan'ista. Tällä puolueel-
la - väitti hän - ei ole mitään tekemistä n.s. "Tudeh" -
puolueen kanssa.

Kysyessäni häneltä, mitä Adzerbedjan'in demokraat-
tinen puolue oikeastaan vaatii: eroamistako Iran'ista
vai alueellista autonomiaa, vastasi hän, että vaatimuk-
sena alkuaan oli ollut eroaminen ja liittyminen neu-
vosto-Adzerbedjan'iin, mutta kun havaittiin, että eroamis-
ajatus kohtasi väestön keskuudessa paljoa vastustusta,
rajoitettiin autonomiavaatimukseen. Itse asiassa - lisäsi
hän - on tulos sama. Jos autonomia toteutuu, ei nimit-
täin kestäne kauan, ennen kuin alueen johtavat elimet
saavat ohjeen esiintuoda vaatimuksen alueen liittämistä
neuvosto-Adzerbedjan'iin .

Edelläselostettu pääsihteeri Erkin'in kertoma poik-
keaa eräissä suhteissa siitä, mitä raportissani n:o 36
tiedoitin. Kun minulla toistaiseksi ei ole mahdollisuut-
ta hänen tietojensa enempään tarkistukseen, rajoitin
vain niiden saattamiseen Ministeriön tietoon.

Totesimme lopuksi, että Yhdysvaltojen ja Englannin
äskeisten noottien johdosta asiassa on kysymys joutunut
uuteen vaiheeseen.

L ä h e t t i l ä s .

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 39.

Min. Yrjö Koskinen

8/12 1945

ANKARA

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 39.

Ankara ssa 8 p:nä joulukuuta 1945.

Asia: Sisäpoliittisesta tilanteesta Turkissa.

39 404 Sal. 45
20/12-45
5 624

Sisäpoliittinen väittely on Turkissa jatkanut (Vrt. rap. n:o 21 ja 28 v.1945). Hyökkäykset hallitusta ja vallassa olevaa diktatuuripuoluetta vastaan ovat lisääntyneet ja käyneet terävämmiksi. Hajaannusilmiöt puolueen omassa keskuudessa ovat myös lisääntyneet, antaen aavistaa, että jos uusi oppositiopuolue arvovaltaisessa johdossa saadaan perustetuksi, ehkä huomattavakin osa nykyisen ainoan puolueen jäsenistä siirtyy siihen. Nyt näyttääkin sellainen olevan muodostumassa, jos vain hallitusviranomaiset antavat sen perustamiseen luvan.

Olen aikaisemmin tiedoittanut, että lupa oli annettu erään uuden puolueen, joka on ottanut nimekseen "kansallisen nousun puolue", perustamiselle, mikä sittemmin onkin tapahtunut. Tapahtuma on kuitenkin mennyt ohi miltei huomaamatta, ilmeisesti koska sen johdossa ei ole keitäkään Turkin valtiollisessa elämässä tunnettuja henkilöitä ja koska sen ohjelmakaan ei sisällä mitään varsinaisesti uutta. Olen myöskin maininnut, että diktatuuripuolueesta on aatteellisten erimielisyyksien vuoksi erotettu eräitä puolueen jäseniä ja että ent. pääministeri CELAL BAYAR on pyytänyt vapautusta assemblean jäsenyydestä, perustaakseen, kuten jo silloin arveltiin, uuden puolueen. Tämä arvelu on nyt toteutunut. Celal Bayar on ilmoittanut ai-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kovansa yhdessä mainittujen puolueesta erotettujen kanssa perustaa puolueen, joka tulee puhtaasti kemalistin perinteistä kiinnipitäen asettumaan oppositioonin nykyistä ainutpuoluetta vastaan.

Ilmoitus on saanut osakseen sanoisinko odottamattoman yksimielisen hyväksymisen lehdistön taholta, myös tähän asti uskollisen hallituslehdistön, mikä osoittanee, että sisäpoliittista tyytymättömyyttä on puolueen piirissä laajemmaltakin olemassa. Pääasiassa johtunee se kuitenkin Celal Bayar'in nauttimasta yleisestä arvonnasta henkilönä ja alkuperäisenä kemalistina. Puolueenkin keskuudessa on epäilemättä paljon henkilöitä, jotka katsovat, että sodan päätyttyä ja kansan sen aikana valtiollisessa ajattelussa kasvettua on jo mahdollista siirtää, ainakin määrättyissä rajoissa, Kemal Atatürk'in pohjaltaan demokraattisten, hänen johdolla valmistettuun ja hyväksytyyn valtiosääntöön jo sisältyvien periaatteiden toteuttamiseen.

Ainutpuolueen lehdistössä myönnetään yleisesti, että kemalistin demokraattisten periaatteiden toteuttamiselle sotaa edeltäneenä aikana ja sodan kestäessä asetti esteen ulkomaisten diktatuurijärjestelmien syntyminen ja olemassaolo Turkin ympärillä. Valtiovallalla s.o. ainutpuolueelle kävi välttämättömäksi lainsäädäntöteitse rajoittaa erinäisiä valtiosäännön edellyttämiä kansalaisvapauksia estääkseen niiden ulkomaisten ja ekspansiivisten asevirtausten vaikutusmahdollisuudet maassa. Tätä välttämättömyyttä - huomattetaan - ei enää samassa määrässä ole olemassa nazismin ja fashismin tultua hävitetyiksi.

Toinen, uuden oppositiopuolueen perustamista puoltava näkökohta, joka on saanut kannatusta myös hallitusta tukevassa lehdistössä, on hallintokoneiston toiminnan tehokkaamman kontrollin suotavuus, kuin mitä voi harjoittaa ainutpuolueen

itsensä keskuudestaan valitsema oppositioryhmä. Tässä yhteydessä viitataan Englannin ja Yhdysvaltojen esimerkkiin ja arvaillaan, voisiko uudesta puolueesta Celal Bayar'in johdossa ehkä kehittyä tukijä, joka pystyisi tällaiseen kontrolliin.

Kuten ylempänä sanottu, on uusi puolue vasta suunniteltuasteella eikä sen ohjelmakaan liene vielä lopullisesti valmistunut.^{+))}

Ilmauksena, joskin nähtävästi epäsuorana, Turkissa nykyään vallitsevasta sisäpoliittisesta käymisprosessista lienee pidettävä äskeisiä korkeakoulupiirien järjestämiä mielenosoituksia Istanbul'issa ja eräissä muissa kaupungeissa, mielenosoituksia, joiden kestäessä m.m. eräiden vasemmistolehtien kirjapainoja Istanbul'issa vahingoitettiin. Mistään järjestyneestä vasemmistosta ei Turkissa tosin saateta puhua, mutta ovat nyt mielenosoituksen kohteeksi joutuneet lehdet jyrkimmin hyökänneet Turkissa nykyään vallitsevaa poliittista järjestelmää vastaan ja samalla ulkopoliittisesti olleet eniten neuvostoystävällisiä. Virallisesti on nyttemmin selitetty, että mielenosoitukset olivat tähdätyt kommunistista propagandaa vastaan Turkissa ja ettei niillä ole ollut neuvostovastaista luonnetta. Mainittakoon lopuksi, että järjestysvalta antoi mielenosoitusten tapahtua sekaantumatta niihin, mutta on Istanbul'in komendantti nyttemmin ilmoittanut, että hän tulee niiden uudistumisen estämään. Pääministeri on toisaalta ilmoittanut, että syyte tullaan nostamaan mielenosoitusten johtohenkilöitä vastaan.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen
(A.S. Yrjö-Koskinen)

^{+))} Olisi epäilemättä ollut asianmukaisempaa laatia tähdöitys vasta uuden puolueen todella perustetuksi tultua ja sen ohjelman tultua saatetuksi julkisuuteen, mutta kun minulla on harvinainen lentokuriiriyhteys Ruotsiin, haluan käyttää sitä hyväkseni.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 40.

Min. Ujo-Koskinen

10/12 1945

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 40.

Ankara ssa 10 p:nä joulukuuta 1945. 39 404Sal. 45

Asia: Tilanteesta Kiinassa. II.

20/12-45

5 624

Lähetystösihteeri KALA, joka pyynnöstäni on seurannut otsikeasiaa, on siitä laatinut selostuksen, jonka katson olevan syytä tiedoittaa Ministerille.

"Sitten viime selostuksen (lähetystön raportti n:o 33) ei tilanteessa ole mitään merkittäviä käänteitä tapahtunut. Japanilaisten aseellisten voimien neutralisoiduttua ja asiansa luovuttamista odotellessa muodostui Pohjois-Kiinaan tyhjiö, jossa, lähinnä jo japanilaisaikana paikkakunnilla salaisesti muodostuneet, kommunistijoukot saivat vallan käsiinsä, ennenkuin keskushallituksen joukot ehtivät paikalle. Mantšuriassa vuorostaan muodostui vastaavanlainen tilanne neuvostojoukkojen sopimuksenmukaisesti aloittaessa poistumisen ja ainoan suursataman Dairenin ollessa sopimuksenmukaisesti vain Neuvostoliiton ja Kiinan sotavoimien käytettävissä; tämän määräyksen mukaisesti ei Dairenin neuvostokomendantti sallinut Kiinan keskushallituksen joukkoja täynnä olevien yhdysvaltalaisien kuljetusalusten päästä sinne, vaan oli kuljetuslaivaston pyrittävä Liaoutung-lahden pohjukassa olevaan Jingkou'n (Ying-kow), joka on Mantšurian toinen satama. Ennen kuljetuslaivaston saapumista olivat neuvostojoukot kuitenkin sopimuksenmukaisesti poistuneet sieltä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja taas saivat kommunistijoukot tyhjiön haltuunsa tehden lentokenttien herraina hallituksen joukkojen ilmaitsekin siirron mahdottomaksi. Lopuksi oli hallituksen joukkojen tankkien ja tykistön avulla avattava itselleen pääsy Mantšurianan Shanghai - kwan'in kohdalla.

Nyttemmin on Mantšurian miehitys hallituksen joukoin hyvässä käynnissä, vaikkakin neuvostoviranomaisten kanssa on esiintynyt erinäisiä eroavaisuuksia sopimuksen tulkittamisessa. Toinen suuri haitta aiheutuu kitkattomalle miehitykselle siitä, että kuomingtangin valta ei koskaan ollut vakiintunut Mantšuriassa, joka v. 1931 oli siirtynyt Tšang Hsu-liangin henkilökohtaisesta yliherruusalueesta de facto Japanin koloniaksi.

"Rajoittamattomien vihollisuuksien puhjettua lokakuun lopussa keskushallituksen ja kommunistiarmeijoiden välillä (Tšungkingissa par'aikaa neuvottelemassa olleen valtuuskunnan ja ilmeisesti Jenanin hallituksenkin tietämättä) sekä Tšungking että Jenan keskeyttivät neuvottelut. Tšekäläisen Kiinan suurlähetystön tietojen mukaan kuitenkin tänään (10.12) on Jenanin valtuuskunnan määrä taas saapua Tšungkingiin osallistumaan tänään alkavaan, "Neuvoa-antavaan Poliittiseen Neuvostoon" (Political Consultative Council) ts. Tšungkingin ja Jenanin neuvottelut alkavat uudestaan. Tällävälin on kuitenkin keskushallituksen sotilaallinen ote suuresti vahvistunut koko Pohjois-Kiinassa, joten tuskin on luultavaa, että se enää tekisi mitään huomattavia myönnytyksiä kommunisteille yli jo lupaamiensa."

L ä h e t t i l ä ä :

A. S. Yrjö-Koskinen.
(A.S. Yrjö-Koskinen)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA: _____

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 41.

Ministeri Yrjö Koskinen.

12/13 1945.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

40 / 404 Sal 45

KIRJELMÄ nro 332/112.

Ankara SSA 30 P: NÄ joulukuuta 19 46.

4/3-46

VIITTAUS: _____ N

5 024

P: NÄ _____ KUUTA 19 _____ P: TTY _____ nro _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. _____ / _____ 19 _____

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Reportit n:ot 41, 42 ja 43.

Lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle
tämän ohessa kuutena kappaleena raporttinsa

- N:o 41 Eräitä valtiotaloudellisia tietoja Turkista.
- N:o 42 Turkin ja Neuvostoliiton välisistä suhteista.
- N:o 43 Moskovan ulkoministerikonferenssin vasta-
kaiku Turkissa.

Lähettiläs:

A. S. Yrjö-Koskinen.
(A.S. Yrjö-Koskinen)

A N K A R A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 41.

Ankara ssa 12 p:nä joulukuuta 19 45.40/404 Sal 45

Asia: Eräitä valtiotaloudellisia
tietoja Turkista.

4/3-46

5 C24

Avatessaan eilen "Säästäväisyys- ja turkkilaisten tuotteiden viikon" piti pääministeri SARACOGLU puheen, jossa hän mm. koskettelee inflatiota ja hintatason korkeutta Turkissa. Joskin hänen lausuntonsa tässä suhteessa on hieman propagandasävyinen, sisältää se kuitenkin joukon Turkin taloudellista tilannetta koskevia numerotietoja, joiden todenperäisyyttä tuskin voidaan asettaa epäilyksen alaiseksi. Katson tämän vuoksi olevan syytä sitä lyhyesti selostaa.

Inflatiosta puhuessaan huomauttaa hän, että setelistön kasvu, jonka syyksi elämän kallistuminen suureksi osaksi aivan oikein luetaan, ei Turkissa koskaan ole saavuttanut vaarallista astetta. Tosin on liikkeessä olevan setelistön määrä, joka ennen sotaa oli 230 milj. Tp., sodan kestäessä noussut lähemmä 1 miljaardiin, mutta se on aina ollut hallittavissa. Liikkeessä olevan setelistön määrää onkin jo voitu vähentää, nousten se nyt 893 milj. Tp. Vuoden 1946 kuussa lasketaan voitavan setelikiertoa edelleen supistaa, niin että liikkeessä oleva määrä laskee alle 800 milj. Kehitys voitaisiin saada nopeammaksikin, jos maantuotteiden viirasto (Office des produits du sol) muuttaisi varastonsa ra-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

haksi ja maksaisi velkansa keskuspankille. Näin päästäisiin liikkeessä olevan setelistön määrässä n. 600 milj. Tp., mutta liian nopealla kehityksellä on myös omat vaaransa. Kun useissa muissa maissa etsitään pääsyä taloudellisesta kriisistä inflatiotietä, on Turkilla syytä varovaisuuteen päinvastaisessa suuntauksessa.

Elämän kallistuminen s.o. hintatason nousu - jatkoi hajohtuu väistämättömästi sodasta. Pyöreän luvuin ottaen miljoonan miehen mobilisointina pito lisää tietenkin kulutusta, samalla kun se vähentää tuotantoa, molemmat hintojen nousuun vaikuttavia tekijöitä. Mutta huolimatta hintojen noususta on voitu todeta, että kulutus siviiliväestönkin keskuudessa on kasvanut, mikä taas osoittaa elintason nousua. Myöskin tuotanto on voitu pitää yllä, jopa sitä huomattavasti lisätäkkin, nimenomaan teollisuudessa, joka on valtion omistuksessa. Esimerkkinä mainitsee hän, että valtion tekstiilitehtaat ovat voineet lisätä sodan aikana tuotantonsa 20 milj. metrillä ja hiilikaivokset 1 milj. tonnilla vuodessa. Samoin on valtion sokeritehtaitten ja monopolin alaisen yritysten tuotanto sodan aikana huomattavasti kasvanut.

Turkin valtiotalous lepää nykyään - huomauttaa hän edelleen - vankalla perustalla. Kultavarasto, joka ennen sotaa nousi vain 26 tonniin, on nyt kohonnut 210 tonniin. Kuparia on meillä nykyään varastossa 22.000 tonnia ja satoja tuhansia tonneja hiiltä ja kromia. Lisäksi on meillä väestön huollon kannalta tärkein varasto, nimittäin 700.000 tonnia viljaa. Edellytykset ovat näin ollen olemassa hintojen laskulle ja yleensä taloudellisen tilanteen normalisoitumiselle maassa, mihin hallitus pyrkii, paitsi vähentämällä liikkeessä olevaa setelistöä, myös alentamalla valtion teollisuuden tuotteiden hintoja, mihin osittain jo on ryhdyttykin. Jos yksityiskauppiat ja väestö seuraavat

valtion esimerkkiä, on syytä odottaa, että tasapaino ennen pitkää saavutetaan.

Lopuksi tehostaa pääministeri kuitenkin, että taloudellinen kriisi maailmassa, jonka voidaan odottaa kestävän ainakin kaksi kolme vuotta, ei voi olla ulottamatta vaikutuksiaan myös Turkkiin. Turkilla on kuitenkin edellytykset senkin aiheuttamien vaikeuksien voittamiseen.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

A.S. Yrjö-Koskinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 42.

Ministeri Yrjö-Koskinen.

17/12 1945.

ANKARA Ssa OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 42.

Ankara ssa 17 p:nä joulukuuta 1945.

Asia: Turkin ja Neuvostoliiton
välisistä suhteista.

40 404 Gal 45
4/3-46
5 C24

Seurattaessa Turkin ja Neuvostoliiton välisten suhteiden kehitystä on todettava, että ne sodan aikana ovat viilentymistään viilentyneet. Ensimmäinen sorääni tuli näihin aikaisemmin niin läheisiin suhteisiin jo Montreux'n salmikongressissa v. 1936, jolloin Turkin ja Neuvostoliiton käsityskannat ja vaatimukset vahvistettavaan salmiregimeen nähden erosivat toisistaan eräissä viimeksimainitun tärkeiksi katsomissa kohdissa Turkin vetäessä muiden valtojen myötävaikutuksella pitemmän korren. Varsinaisesti alkoi välien huononeminen nähdäkseen kuitenkin vasta nykyisen pääministerin, silloisen ulkoministerin SARACOGLUN Moskovaan syyskesällä v. 1939 käymien neuvottelujen seurauksena. Niitä seurannutta liittosopimusta toiselta puolen Turkin, toiselta Englannin ja Ranskan välillä on neuvostohallitus, huolimatta sen sisältämästä varauksesta Neuvostoliiton hyväksi, aina katsellut karsain silmin.

Turkin puolueettomuusasenne sodan aikana ja varsinkin ystävyyssojimus Saksen kanssa on lisännyt maiden välistä kontroverssiä, Neuvostoliiton katsoessa varsinkin sodan myöhemmissä vaiheissa kumpaakin sille ja sen liittolaisille epäedullisiksi.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohejemaleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Viralliset suhteet ovat kuitenkin jatkuneet ulkonaisesti korrekteina. Sitävastoin ovat lehdistö ja radio ilmituoneet maiden välisissä suhteissa todellisuuudessa vallitsevan atmosfäärin. Toistensa syyttelyä ja polemiikkia on sattunut tavan takaa.⁺⁾ Ilmauksena suhteiden asteettaisesta viilenemisestä voitaneen myöskin pitää sitä, että neuvostohallitus irtisanoi, Turkille yllätyksenä, maiden välillä kauan voimassa olleen ystävyys- ja puolueettomuussopimuksen sekä esiintoi sen korvaamista uudella koskevien neuvottelujen yhteydessä vaatimuksensa tukikohtien saannista salmien varrella, samoin kuin Kars'in Ardahan'in ja Artvin'in piirikuntien takaisin luovuttamisesta Neuvostoliitolle.

Ylläoleva lyhyt yhteenveto Turkin ja Neuvostoliiton välisten suhteiden kehityksestä on tarkoitettu ainoastaan taustaksi äskeiselle mielenosoitukselle Istanbul'issa ja sitä seuranneelle noottien vaihdolle hallitusten välillä. Liitän oheen mainitut nootit sellaisina, kuin Anatolian Tietotoimistone on julkaissut. Kuten Turkin vastausnootista näkyy, torjuu Turkin hallitus syytöksen, että mielenosoituksella olisi ollut neuvostovastainen luonne. Yleinen käsitys täällä kuitenkin on, että se, ottaen huomioon suhteiden nykyisen tilan, oli välillisesti tähdätty myös Neuvostoliittoa vastaan. Totta on myös Neuvostoliiton nootissa esitetty väite, että järjestysvalta ei millään tavalla koettanut estää mielenosoituksen kulkua.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö -Koskinen)

⁺⁾ Viittaa tässä suhteessa tiedoituksiini raporteissa n:ot 10 ja 16 v. 1945.

(Le texte de la note soviétique datée du 8 décembre 1945:)

"Selon les informations reçues par le gouvernement soviétique, au cours de la manifestation qui eut lieu le 4 décembre à Istanbul, on criait à plusieurs reprises des paroles hostiles à l'Union Soviétique, on détruisit deux librairies où il y avait en vente des publications soviétiques et on anéantissait des livres soviétiques, ce qui fait revêtir à la manifestation le caractère hostile à l'Union Soviétique. Les actes hostiles susindiqués de la part des manifestants eurent lieu dans l'absence d'une contre-action quelconque de la part de la police turque qui protégeait la manifestation.

Le gouvernement soviétique ne peut pas passer outre telles actions provocatrices à l'égard de l'URSS et déclare que la responsabilité des actes susindiqués retombe sur le gouvernement turc."

(Le texte de la réponse du ministère des affaires étrangères turc:)

"Par note en date du 8 décembre 1945 sub numero 196, l'Ambassade de l'Union Soviétique a fait savoir au Ministère des Affaires Etrangères que, selon les informations reçues par son gouvernement au sujet de la manifestation à Istanbul, des cris hostiles à l'Union Soviétique ont été poussés à plusieurs reprises, deux librairies où des publications soviétiques se trouvaient en vente ont été détruites et des livres soviétiques ont été anéantis. De tous ces faits, continuait la note, la manifestation a revêtu un caractère hostile à l'Union Soviétique et les actes des manifestants se sont déroulés en l'absence d'une contre-action quelconque de la police turque qui protégeait la manifestation. Et pour conclure, la note ajoutait enfin que le gouvernement soviétique ne pouvait passer outre tels actes de

provocation a l'égard de l'URSS, actes dont il faisait retomber la responsabilité sur le gouvernement turc.

Le Ministère des Affaires Etrangères, après avoir soigneusement examiné la note de l'Ambassade Soviétique, a l'honneur de lui faire savoir ci-après les réponses qu'appellent les différents points soulevés dans cette note:

Tout d'abord, il y a lieu de relever que l'enquête minutieuse a laquelle se sont livrées les autorités compétentes au sujet des événements du 4 décembre a établi d'une façon péremptoire que la manifestation d'Istanbul avait un caractère purement interne. A l'instar de ce qui se passe actuellement dans plusieurs pays où la presse jouit d'une complète liberté, diverses idéologies se luttent aujourd'hui en Turquie dans le domaine des publications. Il résulte aussi bien des rapports officiels que de nombreux comptes-rendus envoyés a leurs journaux par des correspondants étrangers, que la manifestation du 4 décembre marque simplement la réaction d'une partie de l'opinion publique contre les théories professées par certains journalistes turcs. Ni dans les intentions, ni en fait, l'évènement n'a dépassé cette portée et il est absolument erroné de lui attribuer un caractère hostile a l'Union Soviétique. C'est d'ailleurs, à la suite de cette constatation que le représentant de l'agence TASS avait été amicalement invité par la direction générale de la presse, à laquelle il avait présenté un compte-rendu absolument inexact de la manifestation, à rectifier ses erreurs. Le représentant de l'agence TASS s'y est absolument refusé et, par des informations erronées ainsi fournies à Moscou, il a été, peut-être involontairement, à la base du malentendu qui paraît être né entre les deux pays concernant la portée de l'évènement du 4 décembre.

Néanmoins, et pour montrer au pays voisin un nouveau témoignage de ses excellentes dispositions, le gouvernement de la

république, a, sur la base des allégations contenues dans la note soviétique, ordonné aux autorités compétentes de se livrer à un complément d'enquête en vue d'établir si, malgré l'évidence des faits, l'intrusion des pêcheurs en eau trouble, intéressés à provoquer artificiellement des complications dans les relations turco-russes, pouvait de loin ou de près être constatée. La réponse reçue à ce sujet est concluante et est de nature à donner entière satisfaction au gouvernement turc. La manifestation du 4 décembre n'a marqué ni par des cris, ni par des actes aucun caractère hostile à aucune puissance étrangère quelle qu'elle soit.

En ce qui concerne les destructions matérielles, le gouvernement turc est informé des dommages subis par plusieurs libraires et que, malheureusement, parmi ces personnes figure aussi un ressortissant soviétique. Les personnes ainsi endommagées, doivent, pour faire valoir leurs réclamations, suivre la voie normale qui est la procédure judiciaire. Les ressortissants turcs qui ont subi des dommages au cours des événements du 4 décembre se trouvent avoir déjà présenté leurs requêtes à cet effet.

Les informations tendant à attribuer à la manifestation un prétendu caractère hostile à l'URSS ayant été complètement et définitivement écartées, il ne saurait être question ni d'une faute de service de la part des forces de police, ni à plus forte raison d'une responsabilité quelconque du gouvernement turc."

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 624

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 43.

Ministeri Yrjö Koskinen.

30/12 1945.

..... A N K A R A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 43.

Ankara ssa 30 p:nä joulukuuta 1945.

Asia: Moskovan ulkoministeri-
konferenssin vastakaiku
Turkissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
40 404 sal 45
4/3-46
5 C24

Kolmen ulkoministerin konferenssi Moskovassa on tietenkin Turkissa, kuten muuallakin, kiinnittänyt puoleensa kahden viime viikon poliittisen päähuomion. Yleensä katsottaneen, että kyseessä on sodanjälkeisen ajan tärkein konferenssi, jonka tuloksista suuresti riippuu voidaanko vai ei tulevaisuuteen suhtautua pysyvällisen yhteisymmärryksen ja rauhan toivein. Mutta enemmän, kuin nämä yleiset perspektiivit on mieltä täällä luonnollisesti askarruttanut se, mitä konferenssi suoranaisemmin Turkia ja Lähi-itää koskien toisi mukanaan. Nyt julkaistu yhteinen kommuniquee sivuuttaa vaitiololla nämä viimeksimainitut kysymykset. Kun näistäkin kysymyksistä kuitenkin todennäköisesti on Moskovassa keskusteltu, voitane päätellä, kuten täällä on pääteltykin, ettei niissä ole päästy riittävään yksimielisyyteen.

Olen aikaisemmin useaan otteeseen tehostanut, että Turkki ei ole halukas keskustelemaan mistään, joka loukkaisi sen alueellista koskemattomuutta tai sen suvereenisuutta. Tämän vuoksi torjuu se vaatimukset Kars'in, Ardahan'in ja Artvin'in alueiden takaisinluovuttamisesta Neuvostoliitolle, samoin kuin viimeksimainitulle salmien varrella myönnettävistä tuki-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kohdista. Kun Turkin johtomiehet, Tasavallan Presidentistä alkaen ovat tämän kannanoton useasti esiintuoneet, ei ilmeisesti katsottu tarpeelliseksi tai tarkoituksenmukaiseksi antaa uutta, arvovaltaista lausuntoa tässä suhteessa Moskovan konferenssia odotettaessa tai sen aikana. Jotta Turkin kannanoton järkkymättömyyttä kuitenkin tälläkin ajankohdalla jollakin tavoin tehostettaisiin, järjestettiin sensijaan - kaikkesta päättäen järjestettiin - niin, että kysymys tuli esille budgettikeskustelun yhteydessä Suuressa Assambleassa. Ulkossiaain hallinnon budjetista keskusteltaessa piti nimitäin kenraali KAZIM KARABEKIR puheen, jossa hän laajalti käsitteli nimenomaan Kars'in ja sitä edeltäneen Moskovan sopimuksen syntymävaiheita, kuin lyhyesti myös salmikysymystä.

Kenraali Karabekir oli vapaussodan aikana Turkin itäisen armeijan päällikkö. Tässä ominaisuudessa joutui hän osallistumaan kaikkiin nyt riidanalaista aluetta koskeviin ratkaisuihin. KEMAL ATATÜRK oli suunnitellut häntä myös sen turkkilaisen valtuuskunnan johtajaksi, joka alkuvuodesta 1921 matkusti Moskovaan neuvottelemaan neuvostohallituksen kanssa maiden välisten suhteiden uusjärjestelystä, mutta ei hän katsonut silloin voivansa jättää komentopaikkaansa. Neuvottelut johtivat sitten Moskovan sopimuksen 16 päivänä maaliskuuta 1921, jossa m.m. uuden Turkin ja uuden Venäjän väliset rajat määrättiin. Sensijaan oli hän Turkin valtuuskunnan johtaja Kars'in neuvotteluissa samana vuonna toiselta puolen Turkin, toiselta Armenian, Adzerbedjan'in, Georgian ja Federatiivisen Neuvostotasavallan välillä. Neuvottelut johtivat Kars'in sopimukseen 13 päivänä lokakuuta 1921, jossa m.m. Moskovassa hyväksytty raja vahvistettiin. Federatiivista Neuvostovaltaa edusti näissä neuvotteluissa sen silloinen täysi valtainen edustaja Latviassa GENETSKY. Kenraali Karabekir pu-

huu senvuoksi epäilemättä asiantuntemuksella selostaessaan olosuhteita, joissa Kars'in, Ardahan'in ja Artvin'in piirikunnat palautettiin Turkille. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole syventyä sen enempää hänen selostukseensa tässä suhteessa, koska sen yksityiskohdat eivät meitä riittävästi kiinnosta. Mainitsen ainoastaan, että hän koettaa todistaa toiselta puolen, että mainittujen Turkille palautettujen alueiden väestö on vanhastaan, kuten on vieläkin, valtaosaltaan turkkilaista alkuperää, toiselta, että valtioiden välisen rajan määrääminen tapahtui täysin vapaaehtoisesti molempien maiden ollessa silloin heikkouden tilassa ja molempien etsiessä ja tarvitessa toistensa ystävyyttä ja tukea. Nykyiselle Turkille - huomauttaa hän myöhemmin puheensa kuluessa - muodostavat Kars'in, Ardahan'in ja Artvin'in vuoristoseudut selkärangan kuten salmet ovat sen kurkku. Jos annamme tämän selkärangan katketa, olemme perikatoon tuomitut.

Puhe herätti Suuressa Assambleassa suurta huomiota ja suosion myrskyn ja on se sitten in extenso julkaistu Turkin lehdistössä. Huomautettakoon, että se pidettiin ennen kuin täällä oli tietoa georgialaisten professorien äskettäin esittämistä, Moskovassakin tukea saaneista uusista vaatimuksista Turkin alueeseen nähden. Mainita tuskin tarvitsee,, että nämä uudet vaatimukset ovat herättäneet Turkissa, jolle ne tulivat täytenä yllätyksenä, paljon pahaa verta. Ne ovat myös antaneet lehdistölle aiheen neuvostovastaisempaan kirjoitteluun, kuin mitä koskaan aikaisemmin on tapahtunut. Puhutaan avoimesti punaisesta imperialismista j.m.s. Kuitenkin pidettäneen niitä varsin yleisesti vain manööverinä neuvostohallituksen taholta, jonka tarkoituksena on Neuvostoliiton alkuperäisten vaatimusten läpivieminen. Tällä hetkellä näyttää siltä, kuin olisi yhteisymmärrykseen päästy maiden välillä tä-

ten vain vaikeutunut. Kuitenkin on vaikeata varmuudella päätellä, miten paljon pontta täällä todellisuudessa on suurien sanojen takana, jos tilanne edelleen kärjistyy.

Mainittakoon lopuksi, että Neuvostoliiton sotilas-asiamiehet, ilma-asiamiehen apulaista lukuunottamatta, ovat kutsutut kotia, ilman että seuraajia toistaiseksi on saapunut.

L ä h e t t i l ä s :

A. S. Yrjö-Koskinen.

(A.S. Yrjö-Koskinen)